

ΟΘΩΝ Α'

Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος.

A'

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1832^{ων} ἔτους παρίστατο ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Μονάρχου, καὶ ἴδιας κάτωτεν τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀλίμανος, θέαμα κατανυκτικόν, οὗ τὴν ἀνάμνησιν κατέστησε κοινὴν ὥραιά τις εἰκών, ἐπὶ τοῦτο λεπτογραφηθεῖσα. Ἐκεῖ δὲ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Βασιλέως ποιητοῦ Λουδοβίκου Α', δὲ πρίγκιψ "Οὐαν(α), πρὸς ὃν αἱ τρεῖς μεγάλαι Δυνάμεις, Γαλλία, Ἀγγλία καὶ Ρωσία, προσήνεγκον τὸ στέμμα τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν δημιουργηθέντος βασιλεῖου τῆς Ἑλλάδος, ἀποχαιρετίζει, ἀπερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοὺς οἰκείους αὗτοῦ. Οὐ νέος βασιλεὺς ἄγει τὸ δέκατον ἔβδομον ἔτος, ὥραιος δὲ νεανίας, εὐγενέστατος τὸ θῆρος, χαριέντως ἐπαίρων τὴν κεφαλήν, τὸ δὲ σῶμα μικρὸν ἀποκλίνων πρὸς τὰ ὄπιστα, καὶ τὸ βλέμμα ἔχων γλυκύ, καὶ μαρτυροῦν ἀριδήλως τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν συγκίνησιν.

(α) Ἐγεννήθη τὴν 1ην Ιουνίου 1815 (N. "E.).

Βραδυπορῶν καταβαίνει δὲ νέος πρέγκιψ τὴν αλίμακα τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς ἔγεννήση, καὶ ἀμφοτέρας τείνει τὰς χεῖρας πρὸς τοὺς οἰκείους, πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ ἀπαραμυθήτως δακρύουσαν, πρὸς θείας, πρὸς ἀδελφάς, οὐχ ἦτεν τῆς βασιλίσσης τεῖλιμμάνας· δὲ πατήρ αὐτοῦ καὶ δὲ πρεσβύτερος ἀδελφὸς πρέγκιψ Μαξιμιλιανὸς ἵστανται ἐκατέρων αὐτοῦ, καταστέλλοντες τούς οἶόν τε τῆς καρδίας αὐτῶν τὴν θλίψιν, ἐνῷ δὲ νεώτερος ἀδελφός, δὲ πρέγκιψ Λουϊπόλδος, ἀτενίζει πρὸς τὸν ἀπερχόμενον ἀδελφὸν μετά τινος ἀπανθίας φυσικῆς ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ ἡλικίᾳ. Οἱ ἀνώτατοι τοῦ Κράτους ἄρχοντες ἵστανται συμπεπυκνωμένοι παρὰ τὴν αλίμακα καὶ ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ παλατίου· καὶ μεταξὺ τούτων διακρίνεται ἡ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐλαῖοντα Ἐπιτροπή, ἵνα προσαγάγῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν Βαυαρὸν πρέγκιπα. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὗτη σύγκειται ἐκ τοῦ στρατηγοῦ Πλαπούτα, ἕκαντας διαπρέποντος ἐν πολυτελεῖ καὶ εἰκονικῇ Ἀλβανικῇ ἐστῆτι, τῇ πολυτιμήτῳ φουστανέλλᾳ, τὴν οὐκ ὅρναις ἀποκαλοῦσί τινες Ἑλληνικήν, ἐκ τοῦ Μιαούλη, τοῦ τρισενδόξου ναυμάχου, φέροντος τὴν ἀπλήν καὶ ἀλλόκοτον Ὑδραικὴν στολὴν, καὶ ἐκ τοῦ Κώστα Βότσαρη, θείου τοῦ ἀνανάτου ήρωος Μάρκου Βότσαρη, καὶ ἀπομάχου τῶν ἐν Σουλίῳ μαχῶν, ἐν πολυπτύχῳ Ἀλβανικῇ στολῇ μεγαλοπρεπῶς κεκοσμημένου. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι κρατοῦσιν ἐν ταῖς χερσὶ τὰ φέσια, ἀκαλύπτους ἔχοντες τὰς ἐν ταῖς μάχαις ἐκ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς πυρίτιδος ἀπεσκληρυμένας αὐτῶν κεφαλάς.

Αἱ τρεῖς μεγάλαι Δυνάμεις ἔτεσαν ἐκάστη ἐν πολεμικὸν πλοῖον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ νέου βασιλέως καὶ τῆς Ἀντιβασιλίας, τὴν δὲ πατήρ αὐτοῦ συνέστησεν, ὅπως διαχειρίζηται τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἐν ὄνόματι τοῦ ἀνηλίκου Ἡγεμόνος·

συνίστατο δέ ἐκ τῶν Κυρίων Ἀρμανσπέργου, τοῦ καὶ προέδρου, Μαχουρέρου, Ἐιδέκου, καὶ Ἀβελ ἀναπληρωτικοῦ μελουν.

Ο Βασιλεὺς μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας ἔφενασαν εἰς Τεργέστην, καὶ ἐπέβησαν ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς φρεγάτας „Μαδαγάσκαρ“, κυβερνώμενης ὑπὸ τοῦ τότε κυβερνήτου Ἐδμόνδου Λάύσοντος, πατρὸς τοῦ νῦν ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, μετέπειτα ἐν τῷ Κριμαϊκῷ πολέμῳ διαπρέψαντος· Παρατηρητέον δέ, ὅτι κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ἐπὶ Ἀγγλικοῦ πλοίου, τῆς “Σκίλλας”, ἐπέβη ὁ Βασιλεὺς Ὁνου, ὅτε μετὰ εἴκοσι ἔννέα ἔτη ἐκπεμφθεῖς τοῦ βασιλείου κατέλιπε τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν εἰς Τεργέστην ἀπεβίβασεν αὐτὸν ἡ “Σκίλλα.”

Η “Μαδαγάσκαρ” συμπλέουσα μετὰ τῶν δύο πολεμικῶν πλοίων, τοῦ μὲν Γαλλικοῦ, τοῦ δὲ Ρωσικοῦ, καὶ παρακολουθούμενη ὑπὸ πολλῶν ἐμπορικῶν, ναυλωθέντων πρὸς μεταφορὰν τῶν τρισχιλίων καὶ πεντακοσίων Βαυαρῶν στρατιωτῶν, ὡς τὴν μαστίθισσαν ἀνεδέχετο τὸ νέον Ἑλληνικὸν κράτος, καθωρίσθη ἐν τῷ λιμένι τῆς Ναυπλίας, τότε πρωτευούσης πόλεως τῆς Ἑλλάδος, τὴν 25^η Ιανουαρίου (6^η Φεβρουαρίου) 1833 (α).

Ἐξ ὄμοίας τινὸς ὥραιας εἰκόνος, γεγραμμένης ὑπὸ τοῦ διασήμου ζωγράφου Εσσίου, καὶ ἐπὶ πολὺ κοσμησάσης μίαν τῶν αἰνιγμάτων τοῦ ἐν Ἀνήγους παλατίου, ἐρανιζόμενα

(α) Ἐν τῷ διάπλῳ ὁ Βασιλεὺς ἐπεσκέψατο τὴν Νεάπολεν, ἔνδια ἔτυχε λαμπρᾶς ὑποδικῆς παρὰ τοῦ Βασιλέως Φερδινάνδου Β', προσθέντος εἰς τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ τὸν ἐκ Χιμάρας Ἑλληνα στρατηγὸν Δέκανον, δις ἐκ νεαρᾶς τῇλικίας ἐτύγχανεν ὃν τεταγμένος εἰς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως. Η “Μαδαγάσκαρ” προσῆγγισεν ὄμοίως ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐν τινι παραλίᾳ τῆς Πελοποννήσου.

τας κυριωτέρας περιγραφάς τῆς τοῦ βασιλέως "Οὐανος εἰσόδου εἰς τὴν Ναυπλίαν. 'Ο εὑρύχωρος λιμήν τῆς ὁχυρᾶς ταύτης πόλεως βρέθει πολεμικῶν πλοίων . . . ὁ ἥλιος τῆς Ἀνατολῆς ἐπιλάμπει ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι· ὁ δὲ κυανόχρους οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος ἀντανακλᾷ θαυμασίως ἐπὶ τῶν διαυγῶν ὑδάτων τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Τὰ τηλεβόλα τοῦ Ηλαμηδίου, φρουρίου Πελασγικοῦ, ωκεδομημένου ἐπὶ ἀπροσίτου βράχου, τὰ τοῦ Ἰτσακλέ, ἄλλου φρουρίου, κειμένου κάτωντεν τοῦ Παλαμηδίου, καὶ τὰ τοῦ Βούρτσι, ὡς μικρᾶς τινος νήσου ἀνυψουμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λιμένος, ἀνταποκρίνονται πρὸς τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν πολυάριθμων πολεμικῶν πλοίων, καὶ νέφη καπνοῦ ἐφαπλούνται σκοτίζοντα τὸν ἐπιλάμποντα κυανοῦν οὐρανόν, τὰ ὕδατα καὶ τὴν πέριξ διαφανῆ ἀτμοσφαῖραν. 'Ο "Οὐαν ἐπὶ θυμῷ ειδοῦς ἵππου κανήμενος, διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἀκρατήτου ἵππου, ὡς τις ἐπιτηδειότατος ἵππεύς, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς χαιρετίζει κινῆν τὸν πῦλον τὰ ἐν τῇ διαβάσει αὐτοῦ προσπίπτοντα πλήνη . . . 'Ο νέος μονάρχης φέρει τὴν κυανὴν Βαναρικὴν στολὴν, τὴν προωρισμένην νὰ καταστῇ στολὴ Ἑλληνική, καὶ ὁ πῦλος αὐτοῦ ἐπικοσμεῖται διὰ πτεροῦ κυανολεύκου· περιστοιχεῖται δὲ ὑπὸ πολλῶν καὶ παντοίων ἀνδρῶν, τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, τῆς συνοδευσάσης αὐτὸν τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλλήνων, τῶν πρέσβεων τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, καὶ πασῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν Ἀρχῶν τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐν Ναυπλίᾳ εὑρισκομένων, ὅσοι ηὔτυχησαν νὰ προμηνεύσωσι ἔαυτοῖς ἵππους, ὅπως μετάσχωσι τῆς βασιλικῆς συνοδείας. 'Εν πολλοῖς δὲ διασήμοις ἀνδράσι τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος διακρίνεται ὁ γέρων στρατηγὸς Κολοκοτρώνης, φέρων τὴν πολε-

μικήν αύτοῦ στολήν, καὶ κράνος ἐπὶ τῇς κεφαλῆς, λείψανον τῇς στολῆς, τὴν ἔφερεν ὡς συνταγματάρχης Ἑλληνικοῦ τινος τάγματος, στρατολογηθέντος ἄλλοτε εἰς ὑπηρεσίαν τῇς δημοκρατίας τῶν Ἰονίων νήσων· ὁ δέ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, εῖς τῶν διασημοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῇς Ἑλλάδος, Γαλλιστὶ ἐνδεδυμένος, καὶ χρυσᾶ φέρων εἰς τοὺς ὅφειαλμοὺς δίοπτρα, ἀποτελεῖ ἀντίτιτον τινα πρὸς τὸ εἰκονικὸν ἔνδυμα τοῦ γέροντος ὅπλαρχηγοῦ. Πάντα τὰ μέρη, δι᾽ ᾧ ὁ βασιλεὺς διέρχεται, οἰκίαι, γῆλοφοι, κατακαλύπτονται ὑπὸ πλήθους ἐννίσουσιςτος, καὶ ἀσπαζομένου διὰ φωνῶν καὶ παντοίων χειρονομιῶν τὸν Μεσσίαν τῇς ἀναγεννήσεισης Ἑλλάδος. Τὸ πολυάρισμον τοῦτο πλήθος παριστᾷ ποικιλίαν ὕψεως καὶ ἴματισμοῦ· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος φέρει ἐντετυπωμένην ἐπὶ τῶν προσώπων τὴν σφραγίδα τῇς πενίας, τῇς ἀστενείας, καὶ ὅλων τῶν τὴν θεικῶν καὶ φυσικῶν σλάψεων· γυνὴ δέ τις εὐειδής, ἔχουσα τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου καταβεβλημένους ἐκ τῇς ταλαιπωρίας, ὑψηλὴ καὶ λεπτόσωμος, περικεκαλυμμένη ὡς ἀρχαῖον ἄγαλμα διὰ τῶν ῥωκῶν ἔνδυμασίας λαμπρᾶς ἄλλοτε καὶ μεγαλοπρεποῦς, δακτυλοδεικτεῖ πρὸς τὸν μικρὸν αὔτῆς υἱόν, παιδίον ἐνναετές, τὸν νέον μονάρχην, καὶ φαίνεται λέγουσα πρὸς τὸ παιδίον — Ἰδού ὁ Σωτὴρ ἡμῶν! (α)

(α) Ἐν ἔτει 1862, ὀλίγων μῆνας πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ βασιλέως Ὁδωνος, συνέβη νέα ἀπαντήσων ἐν Ηαριστοῖς γέροντα στρατιώτην, παρευρεθέντα ἐν τῇ εἰς Ηελοπόνησον ἐκστρατείᾳ, ὃς διηγήθη μοι τὰ ἐξῆς. — “Κανένας τὴν στεγμὴν ὁ βασιλεὺς” Ὁδων ἀπέβαινεν εἰς Ναυπλίαν, ὁ ἡμέτερος λόχος ἐσχημάτισε περίφραγμα ἐν τῇ παραλίᾳ, καὶ ἐγὼ ἔτυχον ἰστάμενος πλησιέστατα πρὸς τὸ μέρος, ἐπουρέας τοῦ βασιλεὺς ἀπέβη. Ἐν ᾧ δέ ἔγραψε τὸν πόδα ἐπὶ τῇς γῆς, ὡλίστησε... καὶ ἐγὼ ἔσπευσα εἰς ὑποστήριξιν αὐτοῦ· ἀλλ’ ἐν τῇ σπουδῇ καὶ προσυμπίῃ, μεντούσης

Καὶ ἀληθῶς ὁ βασιλεὺς "Οἵων περιεμένετο ὡς σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος, ἦς ἡ κατάστασις ἥτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκείνην ἐλεεινή." Ο ἐμφύλιος πόλεμος, ἡ ἀναρχία καὶ ἡ πενία κατελυμαίνοντο τὴν Ἑλλάδα, σκληρῶς ἥδη δοκιμασνεῖσαν ἐν ὅλοις ἐννέα ἑτεσι καταστρεπτικοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν διλοφογίαν (27 Σεπτεμβρίου, 9 Ὀκτωβρ. 1831) τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου, τοῦ προϊσταμένου τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀληθίους αὐτῆς εὑργέτου, μόνη νόμιμος ἐξουσία κατελείφθη ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης ἔκείνης συμφορᾶς ἡ Γερουσία, συστάσα νπὸ τῆς ἐν "Αργει Δ' Ἐπινικῆς Συνελεύσεως διὰ ψηφίσματος τῆς 22^{ης} Ιουλίου (3^{ης} Αὐγούστου) 1829. Τὸ σῶμα τοῦτο ἥτο ὡς ἐκ τῆς συστάσεως αὐτοῦ συμβουλευτικὸν εἴς τε τὰ νομονετικὰ καὶ διοικητικὰ ζητήματα· ἀλλ' οὐδὲν εἶχε δικαιώμα αποδοκιμασίας, εἰ μὴ ἐπὶ ζητημάτων καταρῶς οἰκονομικῶν. Ἡ Γερουσία συνέκειτο ἐξ ἕνὸς καὶ εἴκοσι μελῶν, ἐκλεχθεῖτων ἀπὸ καταλόγου περιέχοντος ἑνίκαντα τρεῖς ὑποψηφίους, οὓς ἡ Ἐπινική Συνέλευσις ὑπέβαλεν εἰς τὸν Κυβερνήτην· ὃφειλε δὲ νὰ συντάξῃ μετὰ τοῦ Κυβερνήτου, τὸν θεμελιώδη νόμον τοῦ Κράτους. Τὸ ΠΓ' ἀρχόν τοῦ ψηφίσματος τῆς 3^{ης} Αὐγούστου διέταττεν, ὅτι, εἰ συνέβαινε ν̄ ἀπονέάνη ὁ Κυβερνήτης πρὸ τῆς καταρτίσεως τοῦ θεμελιώδους νόμου, ἐπρεπε

ἔσπευσα εἰς ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως, κατέπεσε τὸ τουφέκιον μου, καὶ τὸ κοντάκιον αὐτοῦ συνετρίβη εἰς δύο. Οὕμοι! ἐπλήρωσα τὴν ζημίαν ἐκ τοῦ μισθίου μου· ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Αὐτοῦ Μεγαλειότης οὐδὲν ἐσκέψατο περὶ τοῦ πτωχοῦ στρατιώτου, δις ἐπέσχεν αὐτὸν τοῦ νὰ καταπέσῃ ἐκτάδην ἐπὶ τῆς γῆς."

"Ἐν τῷ πρώτῳ χορῷ, τῷ διοικέντι ἐν τῷ νέῳ παλατίῳ τῶν Ἀντηνῶν, ὁ βασιλεὺς ὠλίσθησε, καὶ ἐπεσεν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν γονάτων· τὸ δὲ συμβάν τοῦτο ἐνεωρήθη τότε ὡς κακὸς οἰωνός.

νὰ προσκληθῆ^{ται} Συνελευσις ἐπαγκή· ἡ δὲ ἐκλογὴ τῆς νέας ταύτης Συνελεύσεως ἔπειτα περιβαλλόμενης τοιούτου συμβάντος εἶχε τὸ δικαιόωμα νὰ διομάσῃ διά τινος εἰδικῆς διατάξεως ἐσφραγισμένης, μεταβιβάζων εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην πᾶσαν τὴν εἰς αὐτὸν ἀνατενεμένην ἐξουσίαν.

Ἄλλ' ὅμως ἐν τῇ ταραχῇ καὶ τῇ συγχύσει, ἦν ἐπήνεγκεν ὁ θάνατος τοῦ Κυβερνήτου, οὐδὲ ἕχοντος τοιαύτης διατάξεως εὑρεῖσθαι· ἡ δὲ Γερουσία τότε ἀναλαβοῦσα ἐξουσίαν δικτατορικὴν καὶ συντάκτικήν, συνέστησε τριμελὴ διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν παρέδωκε τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν (27 Σεπτεμβρ. 9 Οκτωβρ. 1831). Πρώτη τῆς ἀρτιστατάτου Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς πρᾶξις ὑπῆρξεν ἡ συγκαλεσις Ἐπιναγκῆς Συνελεύσεως ἐν "Ἀργει· ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἔργων τῆς Συνελεύσεως ἐξερράγη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, καὶ ἡ Συνελευσις ἡγαγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Ναυπλίαν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν φρουρῶν τῆς πόλεως ἐκείνης. Μετὰ πολλὰς δὲ καὶ πεισματώδεις συζητήσεις, ἐν αἷς διεῖπον τρεῖς περίπου μῆνες, ἡ Συνελευσις ἐψηφίσατο νέον πολίτευμα, καὶ ἐξελέξατο νέον τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτην τὸν Κόμητα Αὐγουστίνου Καποδίστριου, ἀδελφὸν τοῦ διολοφονηθεόντος Κυβερνήτου. Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὁ νέος κυβερνήτης παρηγήσατο τὴν ἀρχήν, φοβητεῖς τὴν κατὰ τῆς Ναυπλίας ἔφοδον σώματος ἐπαναστατῶν, δυσαρεστηθεόντων ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ· ἡ δὲ Γερουσία τότε ὠνόμασε νέαν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐξ ἑπτά μελῶν, ληφθεόντων ἐκ τῶν δύο ἀντιπολιτευομένων φατριῶν, ἐνόπλως ἀμφισβητουσῶν τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν τοῦ τόπου κυβέρνησιν, καὶ παρέδωκεν αὐτῇ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Ἡ νέα αὕτη Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ νέων ὄμοιώς συνεκάλεσσε συνέλευσιν, ἐν Προνοίᾳ, τῷ προαστείῳ τῆς Ναυπλίας, συνελήσανταν· ἀλλ’ εὐτὸνές ἐξ ἀρχῆς παράνομος οὖσα ἡ λεγομένη αὕτη ἐναιρικὴ Συνέλευσις, διελύσση μετ’ οὐ πολὺ διὰ βίᾳς ὑπὸ τοῦ ἐπαναστάντος στρατοῦ. Ἐν τῷ πολιτικῷ ἐκείνῳ σάλιῳ ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ πολλὰς ὑπέστη μεταβολὰς ἐνεκα διαφόρων αἰτιῶν, ἀπάσας ἐπικυρουμένας ὅπως δήποτε ὑπὸ τῆς Γερουσίας, τῆς ὑπερτάτης ταύτης ἀρχῆς, ἐν ᾧ μόνη ὑπῆρχε νομιμότητος χαρακτήρ. "Οἵτεν ἐξ ἐπταμελοῦς ἐγένετο πενταμελής, καὶ μετ’ ὀλίγον κατελείφθη τριμελής. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ καταστάσει τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, δύο τῶν μελῶν αὐτῆς, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, ἐσχεδίασαν πολιτικόν τι τόλμημα, πρὸς ὃ εἶχον συμφωνοῦντας καὶ τοὺς πλείστους τῶν Γερουσιαστῶν. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο οἱ Γερουσιασταὶ ἔμελλον γὰρ δραπετεύσωσιν, οὗτας εἰπεῖν, ἐκ τῆς πρωτευούσης, ὡς εὑρισκομένης ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μερίδος τῶν Συνταγματικῶν, ἢν ὁ ἀρχηγὸς Ἰωάννης Κωλέτης, τρίτον μέλος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπήλαυε τῶν συμπαντειῶν τῆς Γαλλικῆς πολιτικῆς, καὶ ὑπεστηρίζετο προφανῶς ὑπὸ τῆς ἐν Ναυπλίᾳ Γαλλικῆς φρουρᾶς· καὶ ἀληφίως κατ’ αἴτησιν αὐτοῦ Γαλλικὸς στρατὸς ἐστάνει μενεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως ἐκφοβῇ τοὺς δύο συναδεῖλφους αὐτοῦ καὶ τοὺς φίλους αὐτῶν. Ἡ δὲ Γερουσία εὐτὸνές ἐγκαταστᾶσα εἰς μέρος τι ἀσφαλές, καὶ ἀπαλλαγεῖσα πάσης καταπιέσεως, ἔμελλε κατὰ τὸ σχέδιον ἐκεῖνο γὰρ προσκαλέσῃ παρ’ ἐαυτῇ τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπήν, καὶ νὰ ἐκλέξῃ ὡς προσωρινὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως τὸν ναύαρχον Πικόρδον, ἀρχηγὸν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ναυλοχοῦντος Ρωσσικοῦ

στόλου(α). Τοῦ σχεδίου τούτου τὸ πρῶτον μέρος ἐξετελέσθη, καὶ ἡ Γερουσία ἀπέδρα εἰς τὸ "Αστρος". ἀλλ ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ναύαρχος Ὑψόρρος, εἰς ὃν ἐβουλεύθησαν νὰ προσαγάγωσι διὰ μεγίστης θυσίας τὸν ἐπικίνδυνον ἐκείνην τιμήν, ἀπεποιήσατο τὴν θέσιν τοῦ Κυβερνήτου. Τότε λοιπὸν ὁ Μεταξᾶς καὶ ὁ Ζαΐμης, ἔτι ἐν Ναυπλίῳ παραμένοντες, ἀπεχωρίσθησαν ἀπροσδοκήτως ἀπὸ τῆς Γερουσίας, καὶ οἱ ἐν "Αστρει Γερουσιασταῖ", ἐκτενεψαένοι εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ συλληφθῆσιν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ἥναγκάσθησαν ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ αὐτῶν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ηῆσον Σπέτσας, ἐνναντια προσεφέρετο αὐτοῖς ἄσυλον.

Τοιαύτη ἐπεκράτει ἐν τῇ Ἑλλάδι χυβερνητικὴ σύγχυσις περὶ τὰ τελη τοῦ ἔτους 1832.

"Π ἀγγελία τῆς αὐτοκτονίας τῆς Γερουσίας, τῆς μόνης καὶ τελευταίας νομίμου ἀρχῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἔφεσεν εἰς τὸν βασιλέα "Οὐωνα, ἐν ᾧ διέτριβεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου(β), ὅπου ἦ "Μαδαγάσκαρ" μετὰ τῶν ἄλλων πλοίων ἦν προσωριμισμένη. Ο δὲ Κόμης Ἀρμανσπέργης, ὁ τῆς Ἀντιβασιλείας πρόεδρος, τὴν ἀγγελίαν ἐκείνην ἀκούσας, εἶπε πρὸς τὸν νέον βασιλέα. "Συγχαίρω Σοι, Μεγαλειότατε . . . εἰς οὐδένα ὀφείλεις ἀπὸ τοῦδε λόγον τινά . . . ἦ Μεγαλειότης Σου καταλείπεται ἦδη ἐν τῇ Ἑλλάδι μόνη νόμιμος ἀρχή, μόνος καὶ ἀπόλυτος κύριος τοῦ τόπου! . . ." Η ἔκφρασις αὗτη τοῦ Κόμητος Ἀρμανσπέργου, ἦν ὀλίγοι γινώσκουσι, περιλαμβάνει ἐν συντόμῳ τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα

(α) Ὁ ναύαρχος Ὑψόρρος λαβὼν πρότερον τὴν μεγάλην Ἑλληνικὴν πολιτογράφτησιν διὰ ψηφίσματος τῆς ἐν Ναυπλίᾳ ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἦβδοντο νὰ ἐκλεχθῇ ἀνώτατος ἀρχων τῆς Ἑλλάδος.

(β) Τῆς Μάνης.

τῆς τε Ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ βασιλέως "Οἰωνος — Συγκέντρωσις πάσης ἐξουσίας ἐν ἐνὶ ἀνθρώπῳ. — Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἦδύνατο ἀληθῶς νὰ καταστήσῃ τὸν τόπον εὐτυχῆ, εἰ ἐφηρμόζετο παρ' ἀνδρὸς εὐφυοῦς, κρατοῦντος ἐν χειρὶ στιβαρῷ καὶ σταθερῷ τὴν δικαιοσύνην. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ πρόγειμενον.

"Αμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς φυγῆς τῆς Γερουσίας ἔλαβεν ὁ νέος βασιλεὺς καὶ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τοῦ κράτους, ὃ ἦρχετο νὰ κυβερνήσῃ. Οὐδεμίᾳ ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ Κυβέρνησις, καὶ "ἡ ἴσχυς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας οὐκ ἔξετείνετο ἐπέκεινα τῶν ὑπὸ τῶν Συμμαχιῶν στρατευμάτων κατεχομένων θέσεων" (α). Διούκησις διαλελυμένη, δικαστήρια κεκλεισμένα, στρατὸς ἐν πλήρει ἀταξίᾳ, στόλος ἀσυνάρτητος καὶ παραλελυμένος, καὶ πάντα ἐν γένει τοῦ Καποδιστρίου τὰ ἔργα κατεστραμμένα! πανταχοῦ ἀχρηματία καὶ πενία, πόλεις κατεστραμμέναι, χῶραι κατηρημωμέναι, καὶ τὸ δημόσιον ταμεῖον οὕτω κενόν, ὅστε ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπή, ἀπλοῦν φάσμα κυβερνητικῆς ἐξουσίας, ἀπείρους ὑπέστη δυσκολίας, ὅπως κατορθώσῃ νὰ προμηθεύσῃ τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην, εἰ καὶ μικράν, εἰς ναύλωσιν τοῦ πλοίου, δι' οὗ ἔμελλε νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν βασιλέα Ἐπιτροπήν, κομίζουσαν αὐτῷ τὴν θελκτικὴν ταύτην εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ τόπου.

"Η κατάστασις αὕτη ἦν αὐτόχρημα χάος· ἀλλ' ὅμως ἀνθρώποις ἐξόχου εὐφυίας καὶ δραστηρίου θελήσεως ἦδύνατο ἐκ τοῦ χάους ἐκείνου νὰ ἐξαγάγῃ νέαν ἄλλην καὶ διαρκῆ

(α) Ταῦτα ἔγραψον οἱ τρεῖς ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμαχιῶν Δυνάμεων ἐν ὑπομνήματι πρὸς τὸν Ἰραμματέα τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων.

κατάστασιν ζωῆς καὶ εὐημερίας. Τούναντίου, ὁ βασιλεὺς
ἡρχετο παρακολουθούμενος ὑπὸ δέκανου στρατοῦ ἐπικουρικοῦ,
συγκειμένου ἐκ 3,500 Βαναρῶν, καὶ ἔφεφε μετ' ἑαυτοῦ μέγα
μέρος τοῦ δανείου τῶν 60 ἐκατομμυρίων φράγκων, ὅπερ
ἐγγυήσανταν αἱ τρεῖς Συμμαχικαὶ Δυνάμεις. ἡρχετο δὲ νὰ
κυβερνήσῃ ἐνίος καταβεβλημένον ὑπὸ ἐμφυλίων σπαραγμῶν,
καὶ οὐδὲν ὅλο ἀπαιτοῦ παρ' αὐτοῦ, ἢ τὴν προστήκουσαν
ὑποστήριξιν πρὸς ἀνόρθωσιν καὶ πρώοδον. Ἡ Ἀντιβασιλεία
ἀντὶ νὰ σπουδάσῃ τὸν τόπον, ὃν ἡρχετο νὰ κυβερνήσῃ,
ἐξήλεψε πᾶν τὸ παρελθόν αὐτοῦ, καὶ θεωροῦσα τὴν Ἑλλάδα
ῶς corpus vilius, ἐφήρμοσεν ἐπ' αὐτῆς τὴν πεῖραν τῆς συστά-
σεως μικρῷ τινος βασιλείου τῆς Γερμανίας, σύδαμῶς προ-
ερευνήσασα τὴν φυσικὴν τοῦ ἐνίους σύστασιν καὶ τὰς ἐξιει-
αύτοῦ. Ἐν τῇ ἀνεγέρσει τοῦ νέου ἐνίου ὁἰκοδομήματος
εἶχε πρόχειρον πολύτιμον ὕλην, ἥν ὥφελε νὰ συλλέξῃ ἐκ τῶν
ἔρειπίων τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, τῶν κυβερνήσεων τῆς
ἐπαναστάσεως, καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῆς πατρικῆς κυβερνή-
σεως τοῦ Καποδιστρίου· ὅλα' σύδαμῶς ἐσκέψατο περὶ τούτου.
Ἡ Ἀντιβασιλεία διετήρησε τοὺς τότε τυχόντας Γραμματεῖς
τῆς Ἐπικρατείας, εἴδως Ὑπουργῶν, οὓς εὗρεν ὑπηρε-
τοῦντας ὑπὸ τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, καὶ οὓς εἶχεν
ὅργανα πεινήντα εἰς τὰς θελήσεις αὐτῆς. Ὁ ἀτακτος
στρατός, ὁ τοσοῦτον ἐνδόξως ἀγωνισάμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευ-
θερίας, ἀντὶ νὰ τακτοποιηθῇ, διελύθη ἀποτόμως, καὶ ἦναγ-
κάσνη γὰρ διατρέφηται ληστεύων· διετηρήσῃ δὲ μόνος ἐ-
τακτικός, συγκείμενος ἐξ ἑνὸς μόνου τάγματος, καὶ ὑπεβλήσῃ
εἰς νέον ἐξευτελιστικὸν κανονισμόν. Ὁ στόλος, δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς
ἡδυνήσῃ νὰ ὑποστῆ τόσῳ μακρὸν καὶ ἐπικίνδυνον ἀγῶνα,
καὶ ὃς ὥφελεν εἶναι τοῦ λοιποῦ ἡ κυριωτέρα τοῦ νέου

βασιλείου ισχύς, ἐρήμωνη εἰς τινα γωνίαν τοῦ ἐν Πόρῳ ναυστάθμου, καὶ τούτου σχεδὸν ἐγκαταλειψμένου, ώς παλαιόν τι καὶ ἄχρηστον σκεῦος, καὶ διετηρήσαντο μόνων μικρά τινα πλοῖα, ἀνεπαρκῆ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συνήσην τῆς κυβερνήσεως ὑπηρεσίαν. Βεβαίως ἀδύνατος ἦτο τότε ἡ διατήρησις ισχυροῦ πολεμικοῦ στόλου· ἀλλ' ἡδύναντο συνδυάζοντες τὴν πολεμικὴν καὶ ἐμπορικὴν ναυτιλίαν νὰ διωργανώσωσι τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὃστε ἐν ἀνάγκῃ νὰ μετασχηματίζηται εἰς πολεμικόν.

Τὸ δάνειον τῶν 60 ἑκατομμυρίων, προωρισμένων κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ Καποδιστρίου καὶ τῶν τριῶν Δυνάμεων εἰς τὸ νὰ ἐπαυξῆσῃ τὰς προσόδους τοῦ νέου κράτους διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, κατηγορώντη καὶ κατησωτεύντη αἰσχιστα(α).

Γνωστὸν ὑπάρχει, ὅτι, ἀποποιηθεόντος τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τοῦ Πρίγκιπος Λεοπόλδου τοῦ Σαξ-Κοβούργη, τοῦ μετέπειτα βασιλέως τοῦ Βελγίου (21 Μαΐου 1830 ν. ἔ.), τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα προσηγένετη ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ συνελεύσοντος ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας (συνήση τῆς 7^{ης} Μαΐου 1832). Ὁ Πρίγκιψ Λεοπόλδος ἐν τῇ προσφορᾷ τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου

(α) Ὅδοι ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ δανείου τούτου, ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων ληφθείς.

α') Εἰς τὴν Τουρκίαν πρὸς ἔξαγόρασιν τῆς Φενέ-	
τιδος, τῆς Εύβοίας καὶ τῆς Ἀττικῆς . . .	Δρ. 12,500,000
β') Εἰς προμήθειαν (μὴ γενομένην) καὶ ἔξοδα τῆς	
πρὸς εὗρεσιν τοῦ δανείου ἐπιτροπῆς. . . . ,	5,750,000
γ') Ὅφαίρεσις προπληρωθεόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα . ,	2,500,000
δ') Τόκοι καὶ χρεωλύσιον ,	26,000,000
ε') "Εξοδα τοῦ βαυαρικοῦ στρατοῦ ,	11,500,000
	Tὸ δλον Δρ.: 58,250,000

κατενόησε τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, ὃ προσεκαλεῖτο νὰ ἐκπληρώσῃ, καὶ ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου ὁ εἰλικρινέστατος καὶ εὐγλωττότατος συνήγορος τῶν συμφερόντων τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος· ὅπερ ἀπήγγειλεν ἔκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους καὶ ἄλλας ὠφελείας, ἐφ' αἷς ἡ Ἑλλὰς αἰωνίαν ὁμολογεῖ πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην. Ἀλλ' ὁ πολύτιμος ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐδὲν θυμηθεὶς νὰ λάβῃ πάντας ὅσα ἀπήγγειλεν πέρι τοῦ νέου Κράτους, ὃ προσεκαλεῖτο νὰ κυβερνήσῃ, πηρυγτήσατο (α).

Ο φιλελληνισμὸς τοῦ βασιλέως ποιητοῦ, Λουδοβίκου Α' τῆς Βαυαρίας, ὃς ἐβοήθησε κατά τινα τρόπον τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος διὰ τε τῆς μούσης αὐτοῦ καὶ διὰ χρηματικῶν προσφορῶν, ἵτε δὲ καὶ διὰ τῆς ἀποστολῆς ἀξιωματικῶν τινῶν τοῦ Βαυαρικοῦ στρατοῦ, ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν Δυνάμεων, καὶ ἴδιας τοῦ Κυβερνήτου, ἐπὶ τοῦ δευτεροτόκου αὐτοῦ υἱοῦ. Τότε δὲ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἥδυνατο κάλλιστα, πρὶν ἢ ἀποδεχθῆναι τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος ὑπέρ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ αὐτοῦ, νὰ προβάλῃ νέας καὶ ὠφελέμους συντήκας πρὸς

(α) "Οτε κατά τὸ 1863 ὁ βασιλεὺς Γεωργίως κατερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα διέβη τὰς Βρυξέλλας, ὁ βασιλεὺς Λευπόλδος ὅμιλῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν συνοδείαν τοῦ νέου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, εἶπε πρὸς αὐτούς· "Μία τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν, διὲ ἦς ἀπεποιηθῆν τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος, ἦν ἡ πεποίησις ὅτι οὐκ ἥδυνάμην νὰ πράξω δι', τι διενοούμην ἀγαπῶν εἰς τὸν τόπον. . . Ἡ Ἀγγλία τότε οὐδεμίᾳ εἶχεν ἀγαπήν ὑπέρ ὑμῶν προσάρεσιν . . . καὶ πρὸ πάντων ἡ τοιαύτη τῆς Ἀγγλίας δυσμένεια ἥναγκασέ με ν' ἀποποιηθῶ τὸν Ήρόνον τῆς Ἑλλάδος." — Οι Ἑλληνες κατά τὸ 1863 ἐζεώρουν τὴν Ἀγγλίαν ὡς εὐμενέστατα πρὸς αἴτους διατεθειμένην· ἀλλ' ὅμως τὰ μετὰ ταῦτα συμβάντα ἀπέδειξαν τούναντίον, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἀγγλία καὶ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται πάντοτε δυσμενῆς πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἐνεκαὶ ἴδιας πολιτικῆς ἀντιτηλίας, γινώσκουσα κάλλιστα ὅτι τοὺς ἐλευθέρους Ἑλληνας οὐ δυνήσεται ἀγειν κατὰ τὰς ἴδιας αὐτῆς βουλάς.

σφελος τοῦ νέου βασιλείου, καὶ οὕτω νὰ σχηματίσῃ ὑπὲρ τοῦ
υἷοῦ αὐτοῦ ἀληθεῖς ἀξιώσεις εὐγνωμοσύνης παρὰ τῶν Ἑλλή-
νων· ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἐλαχίστην ἡστέρην ἐπιτίμησιν τῆς ἀπο-
λαύσεως τοιαύτης εὐγνωμοσύνης· ἔσπευσε δὲ ἀπλῶς καὶ ἀνευ
οὐδεμιᾶς ἀπαιτήσεως νὰ παραδεχθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀνηλέου
πρόγκιπος τὸν θάρσον τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Γερουσία καὶ ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος
ἔσπευσαν νὰ προσαγάγωσι τὸ σέβας καὶ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν
εἰς τὸν νέον ἥγεμόνα· καὶ Ψήφισμα τῆς λεγομένης ἐνίγκης
Συνελεύσεως ἐν Προνοίᾳ^(α) ὑπὸ ἥμερομηνίαν 27 Ἰουλίου 1832
ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν τῶν πληρεξούσιων Δυνάμεων. Δια-
κοίνωσίς τις τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Ὑπουργοῦ τῆς Βαυαρίας,
ἀποσταλεῖσα πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Γραμματέα τῆς
Ἑλλάδος, ὑπὸ ἥμερομηνίαν 31 Ἰουλίου 1832, ἀνήγγελλε πρὸς
τὸ Ἑλληνικὸν ἐνίγος, “ὅτι πρωτίστη φροντίς τῆς Ἀντιβασιλείας
ἔσται ἡ συγκρότησις ἐνίγκης Συνελεύσεως, ὅπως ὑποδεχθῇ
τὸν βασιλέα, προσενέγκη αὐτῷ τὸ σέβας τῆς Ἑλλάδος, καὶ
ἐπικυρώσῃ τὴν ἓνωσιν αὐτῆς μετὰ τοῦ ἥγεμόνος, τοῦ μέλλον-
τος νὰ διέπῃ τὰς τύχας αὐτῆς. Ἡ Συνέλευσις αὕτη συνερ-
γήσει μετὰ τῆς Ἀντιβασιλείας εἰς προπαρασκευὴν τοῦ ὁριστικοῦ
συντάγματος τοῦ Κράτους, ὅπερ σύντεταγμένον ἐν ἐλευθέρᾳ
καὶ ἀνεπηρεάστῳ συνεργείᾳ τοῦ ἐνίγοντος καὶ τοῦ βασιλέως
αὐτοῦ, ἐν πληρεστάτῃ ἥσυχίᾳ, ὅταν τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος
ταχῖνωσιν ὁριστικῶς, καὶ αἱ πρόσοδοι γνωστῖνων ἀκριβέστερον,
νεραπεύσει ἀναμφιβόλως τὰς ἀνάγκας, τὰς εὐχάριτας, καὶ τὰ
συμφέροντα αὐτῆς.”

(α) Τὰ Ψηφίσματα τῆς Συνελεύσεως ἔχειν της οὐδέποτε ὑπὸ οὐδεμιᾶς
Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀνεγνωρίσθησαν ὡς νόμιμα, οὔτε ὑπὸ αὐτῶν
τῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Αὐτὰ ταῦτα καὶ ἡ διακήρυξις τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συμβουλίου, ἣ ἐν Ναυπλίᾳ δημοσιεύεται τὴν 18/30 Αὐγούστου 1832, ἐπεβεβαίου.

Εἴδομεν ἀνωτέρω, μέχρι τίνος ἡ Ἀντιβασιλεία ἐτήρησε τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας· νῦν δὲ προσνέετον, ὅτι οὐδὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως ὑπὸ ἐνικῆτος Συνελεύσεως ἐφρόντισεν. Καὶ ὅμως τριάκοντα μετὰ ταῦτα ἔτη δὲ πὶ τῶν ἐξαντερικῶν ὑπουργός τῆς Βαυαρίας, διαμαρτυρόμενος ἐν ὄνόματι τοῦ Βαυαρικοῦ βασιλικοῦ οἶκου κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου, ἐστήριξε τὴν νομιμότητα τῆς βασιλείας τοῦ "Οἰωνος" ἐπὶ τοῦ ψηφίσματος τῆς λεγομένης ἐνικῆτος Συνελεύσεως ἐν Προνοίᾳ!

"Η συγχρότητος τῆς ἐνικῆτος Συνελεύσεως οὐδέποτε ἐγένετο· ἀλλὰ τούλαχιστον αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τῆς ὁριστικῆς ὁρονθεσίας τοῦ βασιλείου ἐνηργήσανταν τάχα μετὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος, ἥτε δὲ πρίγκιψ Λεοπόλδος ἔδωκε λαμπρότατα δείγματα; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· αὐτὴ τῶν παρόντων δρίων τῆς Ἑλλάδος τοις κατδστασις, διὸ τὴν ἀδύνατός εστιν οὐ μόνον ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίβλεψις κατὰ τῶν ἀεὶ εἰσβαλλόντων ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ληστῶν, ἀποκρίνεται διαρρήγην πρὸς τὴν ἐρώτησιν ταύτην.

Οὕτως ἀσεβῶς παραβιασθεισῶν τῶν ἐπισήμων ὑποχρεώσεων, οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι παρημελήσανταν ἄλλαι ὑποχρεώσεις, οὐδένα φέρουσαι χαρακτῆρα ἐπίσημον. "Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας, πρῶτος, ὃς εἴπομεν, ἀποβλέψας πρὸς τὸν Πρίγκιπα "Οἰωνα, καὶ προτείνας τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὃς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν,

εύκολύνουσαν τὴν συνάφειαν καὶ τὸν σύνδεσμον αὐτοῦ πρὸς τὴν νέαν αὐτοῦ πατρίδα, ὑπέδειξε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας τὴν ζωηρὰν τοῦ ἔστιν μίαν τοῦ νὰ ἴδῃ τὸν βασιλέα αὐτοῦ πρεσβεύοντα τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν· βεβαιοῦσι δέ, ὅτι τοῦτο αὐτὸν καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἐριθαίας Νικόλαος Α' εἰσηγήσατο τῷ Λουδοβίκῳ Α', ὑποσχομένῳ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐκπληρώσει τὴν ἔστιν αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων εὐχήν. Καὶ ἀληθῶς ἡ τοιαύτη μεταβολὴ δὲν ἦτο δύσκολος, καὶ διότι, ὡς γνωστόν, ἡ κυριωτέρα διαφορά, μᾶλλον δ' εἰπεῖν, ἡ μόνη διὰ τὴν διγματικὴν αὐτῆς βαρύτητα διαφορα μεταξὺ τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, συνίσταται ἐν τῷ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἄγίου Πνεύματος δόγματι· αἱ δὲ λοιπαὶ βαρύνουσι κατὰ δεύτερον λόγου ἐν τῇ πλάστιγγι τῆς Ὁρῶνδοξίας, ὅποιαί εἰσιν ἡ διαφορὴ περὶ τὴν τελεσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, ἡ περὶ τὴν μετάδοσιν τῆς θείας κοινωνίας, ἡ τῶν οἰρέων ἀγαμία, τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα κ. τ. λ. Άἱ διαφοραὶ λοιπόν εἰσιν οἰκονομήσιμοι· καὶ ἡ κρίσις ἡμῶν αὗτη οὕτως ἐστὶν ἀληθής, ὅστε οἱ Πάπαι πάντοτε ἐδείχνησαν πρόστιν μοι νὰ ἐπιτρέψωσι ταῖς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησίαις τὴν διατήρησιν τῶν κανεστώτων ἐν αὐταῖς, μόνον ἀναγνωρίζουσαι τὸ πρώτεον τοῦ Πάπα.

Παρὰ τοῖς Ἐλλησιν ἡ τοῦ ἔστιν θρησκεία μεγάλην ἔχει σημαντικότητα, καὶ ἀποτελεῖ δικαίως σπουδαῖον μέρος τῆς ἔστιν αὐτῶν ἐνώσεως. Αὕτη προεφύλαξεν αὐτοὺς διά τε τῶν τελετῶν καὶ διὰ τῆς γλώσσης πάσης συγχωνεύσεως μετὰ τῶν κατοχτητῶν Καταλάνων, Γενουηνῶν, Βενετῶν, καὶ τελευταῖον τῶν Τούρκων. Ἐντεῦσεν κατανοεῖ τις εὐκόλως, ὅπόσην ὁ Ἐλλην, ὃσῳ ἀνήνετο εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν,

καὶ ὅτι τὸ πανελλήγιον τοῦτο αἰσθημα οὕτε μεταβλῆσσεται οὕτε ἐξασθενήσει, ἀλλὰ διατηρησεται ἀμετάβλητον καὶ ἀκμάζον, καὶ χειραγωγοῦν τὸ Ἑλληνικὸν ἔνιος εἰς τὴν ἐντελῆ αὐτοῦ κατάρτυσιν· ἵδιως δὲ ἐν τῷ λαῷ ὁ θρησκευτικὸς δεσμὸς μεγίστην ἔχει σημασίαν, καὶ ἐντεῦθεν ἵσως ἐξηγεῖται ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπικράτησις τῆς Ρωσίας. “Ο βασιλεὺς” Οὐαν
ἔνιεωρήση πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἔνιους ὡς ἐτερόδιξος, ὡς ὅντερω-
πος ἀλλόπιστος· καίτοι δὲ μετ’ εὐλαβείας πάντοτε ἐσέβετο
τὴν θρησκείαν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ (εὐλαβείας ὅμως ἀρνητι-
κῆς, ὡς ἐφεδῆς ὁψόμενα), ὁ ἀπαίδευτος ὄχλος, καίπερ ὅν
φύσει ἀνεξίθετος, ἔχαρακτήριεν αὐτὸν δὲ ἐπινέέτων ὀλίγην
ἐμφαινόντων ἀνοχήν. “Ο Αὐτοκράτωρ Νικόλαος πολὺ ἐλυπήση,
ὡς λέγεται, διὰ τὴν παράβασιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ βασιλέως
τῆς Βαυαρίας, καὶ εὐνὺς μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν
τοῦ βασιλέως” Οὐανος ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν πρίγκιπα
Βοροντσόφφη, μυστικὴν ἔχοντα ἐντολήν (ὡς βεβαιοῖς ὁ ἀνώνυμος
συγγραφεὺς μονογραφίας τινὸς “περὶ τῶν πρώτων χρόνων τῆς
βασιλείας τοῦ ”Οὐανος”), ὅπως ἀναγγείλῃ τῷ βασιλεῖ τῆς
Ἑλλάδος, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ εὐχαρίστως μεταβιβάζει πρὸς
αὐτὸν πάντα τὰ δικαιώματα τῆς Ρωσίας πρὸς ὑπεράσπισιν
τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τῆς Τουρκίας, ἅμα προσφέρων πρὸς
ἐκτελεσιν τῆς ὑπερασπίσεως ταύτης εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ
βασιλέως τὰς δυνάμεις τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας· μόνην
δὲ ἀπήγει συνθήκην πρὸς ἐγκατάλειψιν τῶν προαιωνίων καὶ
πολυτίμων τούτων δικαιωμάτων τῆς Ρωσίας τὴν μεταβολὴν
τοῦ θρησκεύματος τοῦ βασιλέως· ἀλλ’ ὁ ”Οὐαν ἀπεποιήσατο
τὴν μεταβολὴν ταύτην (α).

(α) ¹Ιδε τὴν ἀνωνύμως ἐκδόθεισαν ἐν Κερκύρᾳ (1862) πραγματείαν,
τὴν ἐπιγραφομένην “τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ἑλληνικὴν

‘Η Ἀντιβασιλεία προσέπιετο μὲν νὰ κανονίσῃ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι Κλήρου, ἀλλὰ τούναντίον ἔτι χείρονα κατέστησεν αὐτὴν· διότι ἐδήμευσε μέγα μέρος τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, διελυσε πολλὰ μοναστήρια, καὶ ἐδημοπράτησεν ἀναιδῶς τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς θείας λατρείας. Τὰ σχέδια ταῦτα ἀπειροκάλως γενόμενα, καὶ κακῶς ἐκτελεσθεῖσα, διῆγειραν σπουδαίας ἀντιστάσεις· καὶ ὅμως οὐδεμίᾳ ἐπεγένετο διόρθωσις τῶν κακῶν γενομένων· ὃ μὲν ὑπάρχων Κλῆρος ἐγκατελείφθη εἰς ᾧν εὑρίσκετο ἐλεεινὴν κατάστασιν ὅνευ οὐδεμιᾶς ἐξασφαλίσεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, οὐδεμίᾳ δὲ ἐλήφθη πρόνοια περὶ σχηματισμοῦ νέου Κλήρου ἀναλόγου πρὸς τὸ μέγενος τῆς θέας πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ οὐδὲ ἐν συνέστη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον Ἐκκλησιαστικὸν σχολεῖον· ἀλλ’ ἐνθει μὲν ἀφήρουν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὰ μέσα τῆς ἐξ ἴδιων πόρων συντηρήσεως, ἐνθει δὲ παρημέλουν αὐτὴν ἐν μοίρᾳ Καρός. ‘Ο Κλῆρος συνησσάνθη τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων αὐτοῦ κατάστασιν· καὶ ᾧν ἀληθῶς ἡ κατάστασις ἐκείνη λίαν ἐπονείδιστος. Τέλος πάντων ἀπερίγραπτος ὑπάρχει ἡ ἀκηδία, ἐν ᾧ ἐπὶ πολλὰ ἐτη κατέλιπον τὴν Ἐκκλησίαν εἰς θέσιν ὀνόματος καὶ σχεδὸν ἀντικανονικήν. Ἐλευθέρα ἦδη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἀναγκαίως ὑπῆρχεν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἴδια Σύνοδος ἐσχηματίσθη πρὸς διεύθυνσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τοῦ βασιλείου· ἀλλ’ ἡ Σύνοδος αὕτη,

“ὅλομέλεια” ὑπὸ * * *. Περίοδος πρώτη. 1833—1843. σελ. 142. — Τὴν περὶ τοῦ ἱστορήματος τούτου (ὅπερ φαίνεται ἡμὲν λίαν ἀμφίβολον) εὑρίσκην καταλείπομεν εἰς τὸν συγγραφέα τῆς πραγματείας ἐκείνης, τὸν ἥμετερον φίλον Ν. Τ. Βουλγαρην.

ώς συγκειμένη ἐξ Ἐπισκόπων χειροτονηθέντων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἣν ἄτακτος καὶ ἀκανόνιστος· διέτι ἡ αὐτονομία τῆς Ἑλλάδος σύδεποτε ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ πνευματικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησίας· καὶ διὰ τοῦτο ὁσάκις ἀπέσυνθησε τις τῶν Ἐπισκόπων, ἡ Ἐπισκοπὴ διέμενε χηρεύουσα, καὶ τὸ κενὸν τοῦτο ἀδύνατον ἦν ν' ἀναπληρωθῆναι· Ἡ κατάστασις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας ἀπέβαινε σχεδὸν σχισματική· καὶ ὅμως τοιαύτη διέμεινε μέχρι τοῦ ἔτους 1852, εἶκοσι δηλονότι περίπου ἔτη· καὶ μόλις τότε ἡ Ἐκκλησία τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτόνομος ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· Ἔκτοτε ἐβελτιώθη μὲν ὁ πωσοῦν ἡ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κλήρου, ἀλλὰ καὶ αἱ βελτιώσεις αὗται, εἰρήσνω μετὰ παρθησίας, μέχρι τοῦδε καταλείπονται ἀτελεῖς, καὶ πολλαὶ ὑπάρχουσιν ἐλλείψεις, ὡν ἐλπίζεται ἡ διόρθωσις(α).

Ἡ Ἀντιβασιλεία, ἡ τὸν βασιλέα Ὅνωνα ἐκπροσωποῦσα, κατεφρόνησε καὶ παρέβη ἀναφανδὸν πάσας τὰς ἐπισήμους καὶ ἀτομικὰς ὑποχρεώσεις, ὃσας ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας

(α) Ὁ ἀνώτερος Κλήρος ἐμιτῶδοτήνη, ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐχὶ ἐξαρκούντως· Σχολαὶ δὲ ιερατικαὶ πρὸς παρασκευὴν τῶν μελλόντων να μαθητεύσωσιν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν, τὴν καλουμένην Ἄριστον ἀπὸ τοῦ συστήσαντος αὐτῆν, συνέστησαν ἐν τισιν ἐπαρχίαις· ἀλλ' ἡ κατάστασις τοῦ κατωτέρου Κλήρου διαμένει πάντοτε ἐλεεινή· Γνωστὸν ὑπάρχει, ὅτι ἡ Ανατολικὴ Ἐκκλησία σύγκειται ἐκ πολλῶν Ἐκκλησιῶν, δογματικῶς μὲν ἡνωμένων, διοικητικῶς. δὲ ἀνεξαρτήτων ἀπὸ ἀλλήλων, καὶ διοικουμένων ἢ ὑπὸ Συγέδων, ὡς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἄριστᾳ, ἡ ὑπὸ ἐνὸς Πατριάρχου, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἀντιοχίᾳ, ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ· Τούτων ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπικαλεῖται Μεγάλη Ἐκκλησία, καὶ ὁ Πατριάρχης αὐτῆς ἔχει ἐπὶ τῶν ἀλλῶν Ἐκκλησιῶν πνευματικήν τινα ὑπεροχήν.

ἀνεδέξατο ἐν ὄνόματι τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ὅλο ἐσκέψατο, ἦ πῶς νὰ στερεώσῃ τὴν βασιλείαν· πρὸς τοῦτο δὲ ἐνόμισε μάλιστα συμβάλλουσαν τὴν ἐξαστήνησιν καὶ καταστροφὴν παντὸς "Ελληνος ἴσχυοντος ὅπως δήποτε, καὶ τὴν ἐξάλειψιν πάσης ἐπικρίσεως καὶ ἀντισταθμίσεως πρὸς τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Διὰ τοῦτο ἐδημιούργησαν πρεσβείας, ὅπως ἀποπέμψωσι μακρὰν τῆς Ἐλλάδος τοὺς σημαντικωτέρους αὐτῆς ἀνδρας, ἥ τούλαχιστον τοὺς μᾶλλον φιλοπράγμονας καὶ δραστηρίους· τοὺς δὲ ἀρχαίους ὅπλαρχηγούς καὶ προεστῶτας, τοὺς νικιάσαντας πᾶν ὅ, τι εἶχον ὑπέρ τῆς ἐλευνερίας τῆς πατρίδος, κατέλιπον πενιμένους καὶ δυστυχεῖς, ἀρνούμενοι αὐτοῖς τὰς δικαιίας ἀμοιβὰς τῶν ἀγώνων καὶ νικῶν αὐτῶν. Τὸ ἔργον τῆς πολιτικῆς ἴσοπεδώσεως καὶ κατ' ὄλλους μὲν τρόπους ἐπεδιώκετο, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς ἐπισήμου ἐκφράσεως τῆς κοινῆς γνώμης, καὶ διὰ τοῦ συστήματος τῆς συγκεντρώσεως πάσης ἐξουσίας εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ἡ Ἀντιβασιλεία, εἰρήνησις ἐλευνερώς, ἐμηδένισε πᾶσαν ἐνέργειαν τῶν κοινοτήτων· καὶ συνέστησε μὲν δημοτικὰς ἀρχὰς, ἀλλ ἥ ἐνέργεια αὐτῶν οὐδαμῶς ἀντικατέστησε τὴν βαρύτητα, ἥν ἀλλοτε εἶχον αἱ κοινότητες. Ἡ Τουρκικὴ δυναστεία πανταχοῦ ἐπέπιπτεν ὡς τρομερὰ καταιγίς, ἐκτελουμένη διὰ τῆς μαχαίρας, καὶ παρὰ τοῦ κατακτηθέντος τόπου ἀπῆγτει ἀπόλυτον ὑποταγὴν καὶ χρήματα· ὁ δὲ Χριστιανὸς ὑπέκειτο εἰς πᾶν εἴδος καταπιέσεως, καὶ ἥ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀπεκόπτετο πολλάκις πρὸς δοκιμασίαν τοῦ ἔργου τοῦ συναντῶντος αὐτῷ Τούρκου· ἀλλ ὅμως ὁ κατακτητὴς ἐν τῇ φυσικῇ αὐτοῦ ἀπειρίᾳ καὶ τῇ εἰς τὴν εἶμαρμένην πίστει κατέλιπεν εἰς τὸν Χριστιανὸν ἀνεπη-

ρέαστα τὰ ἡδίη καὶ ἔνειμα αὐτοῦ καὶ τὴν δημοτικὴν αὐτοῦ διοίκησιν. Οὕτω διετηρήνεται ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ κατὰ τοὺς μέσους ἔτι αἰώνας ἡ τῶν κοινοτήτων διοίκησις, καὶ ἡγμαζεν οὗτως, ὅστε ἔκπληξε τὸν Σαυμαχισὸν τοῦ μεγάλου ἴστορικοῦ τῶν κοινοτήτων Αὐγουστίνου Θιερόβύου. Παρὰ τὸ αὐτόνομον τῶν κοινοτήτων ὑπὸ τὴν Τουρκοκρατίαν παρατηρεῖται τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῶν ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ ἐλευθέρων ἐκλογῶν καὶ τῆς ἐλευθέρας διοικήσεως αὐτῆς, ἀφιεμένων ὅλως εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Χριστιανῶν. Τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον, τὸ ἐμπορικὸν νομιτικὸν διαπλέον πανταχοῦ ὑπὸ ξένας σημαίας, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν Ρωσικήν, τὰ σχολεῖα, καὶ αὐτὰ τῷ πολεμιστῶν τὰ ὄρεσίβια τάγματα, γνωστὰ ὑπὸ τὰ ὄνόματα “ἄρματαλος” καὶ “κλέφται”, τὰ πάντα ἐμφαίνουσι τὸ πνεῦμα τῆς δημοκρατικῆς ἴσοτητος, τὸ σύστημα τῆς κατὰ κοινότητας διοικήσεως, ἐν ᾧ ἡ τῶν πλειόνων ψήφος ἀποφασίζει περὶ πάντων τῶν πρακτέων. Τὸ αἰσθημα τῆς ἴσοτητος ὑπάρχει ἐμφυτον εἰς πάντα “Ἑλληνα”. καὶ τοῦτο ὀφείλει ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν ἡδίαν αὐτοῦ καταγωγήν, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν Τουρκικὴν δυναστείαν. Ἀλλ’ ὅπως δήποτε, οὐδαμῶς παραδέχεται τάξεις προνομιούχους, εἰ καὶ ἀναγνωρίζει ιεραρχίαν τινά. Ἡ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ὑπηρεσία τῆς πατρίδος ὑπὸ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἀποτελεῖ ἀληθινῶς δικαίωμα τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ἀπὸ μέρους τῆς κοινότητος· γενναῖος ὀπλαρχηγὸς διακρίεταις ἐν μάχαις, πολιτικός τις σύμβουλος εὑφυής καὶ νουνεχής, σοφός τες ἀνήρ, πλούσιος ἐμπόρος προσφέρων μέρος τῶν χρημάτων αὐτοῦ εἰς ὄφελος τῆς πατρίδος, πάντες οἱ τοιοῦτοι ἀπολαύοντιν ὁμοίως ἐξαιρέτου ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ παρὰ πᾶσι τοῖς συμπολίταις αὐτῶν, ὡς εὐεργέται τῆς πατρίδος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο οὐδὲν οὐδαμῶς κατῶνται προνόμιον. Ἡ ἀναρωπήνη ἴσοτης οὐδαμοῦ

ἀνεγνωρίσνη καὶ ἐνηργήση πρακτικώτερον ἢ ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς, ἔνīα καὶ αὐτὸς ὁ ὑπηρέτης πολλάκις ἐν οἰκειότητι ώμιλει πρὸς τὸν κύριον αὗτοῦ, καὶ διμοτράπεζος ἐγίνετο.

Πάσας τὰς φιλελευθέρους καὶ εἶναικὰς ταύτας παραδόσεις, Ἰδιωτικάς τε καὶ δημοτικάς, αἴπερ ἐπεκράτησαν κανέν' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος καὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστρίου, ἢ Ἀντιβασιλεία κατεφρόνησεν ἀνοήτως.

Οἱ μὲν Συνταγματικοί, ὡς προείπομεν, ἐναντίον τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, κανέν' ἀς ἀντεποιεύσαντο πρὸς τὸν Καποδιστριαν, ἐγένοντο ἦδη πενήντα τῆς Ἀντιβασιλείας ὄργανα, καὶ ἀνελαβον οὕτω μέγα μέρος τῆς εὑσύνης τῶν μισητῶν καὶ ἀνοήτων πράξεων αὐτῆς. Οἱ δὲ φύλοι τοῦ Καποδιστρίου, οἵ ἐκπροσωπούντες τὴν τάξιν καὶ τηρούντες πολιτικὰς ἀρχὰς ὅλως μοναρχικάς, κατεδιώχθησαν παντοιοτρόπως· εἰς δὲ ἐκτὸς αὐτῶν, ὁ περικλεής στρατηγὸς Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, συνελήφθη μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὗτοῦ, τοῦ στρατηγοῦ Πλαπούτα^(α), ἐπὶ προφάσει παραλόγῳ· καὶ ἀμφότεροι κατηγορηθεῖστες ὡς ἔνοχοι ἐγκλήματος κανόνισιώσεως, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Ἡ ἀπόφασις ἐκείνη οὐδέποτε ἐξετελέσθη· ἀλλ' ἡ Ἀντιβασιλεία ἐξήτησεν ἐπιμόνως τὴν καταδίκην τῶν δύο ἐκείνων ὅπλαρχηγῶν, ὅπως ἐκφοβήσῃ τὸν τόπον. Καὶ ὅμως ἡ πατήση τὰ μέγιστα· διότι τούναντίον ὁ τόπος ἀπεδοκίμασε τὴν αὐταιρεσίαν ἐκείνην, τὴν ἀναμμησκουσαν τὴν αὐταιρετον διαγωγὴν δεσποτῶν, ὁργιζομένων κατὰ τῶν ἀποσεισάντων τὸν

(α) Ὁ Πλαπούτας, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἦν μέλος τῆς εἰς Μόναχον ἀποσταλείσης Ἐπιτροπῆς, καὶ συνοδευσάσης τὸν βασιλέα εἰς τὴν Ελλάδα.

ζυγὸν αὐτῶν· καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἥρξαντο καὶ κατὰ τῆς βασιλείας ἐπαναστάσεις, ὃν τελευταῖον ἐγένετο ἀποτέλεσμα ἡ πτῶσις αὐτῆς. Καὶ πρώτη μὲν ἐξερράγη ἡ ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ἐπειτα δὲ ἡ ἐν Λακωνίᾳ, ὅπου οἱ Βαναροὶ στρατιῶται ἔλεινῶς ἀπεδεκατίσθησαν, καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ, ὃν ἐπιφοβωτέρα ἐγένετο ἡ τοῦ στρατηγοῦ Γριζώτου ἐν ἔτει 1847 ἐν τῇ υῆσφ Εύβοίᾳ. Παράδοξος δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἐστὶν ἡ σύμπτωσις, ὅτι ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἐγένετο ἡ πρώτη κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ "Οἰωνος" ἐπανάστασις ἐν ἔτει 1835, καὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ ὥστις ἐξερράγη ἡ τελευταῖα ἐν ἔτει 1862, ἡ καὶ ἐπήνεγκε τὴν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐξιωσιν αὐτοῦ.

"Η αὐτοιρεσία διετέλεσεν ἀπαράβατος κανόνι τῆς Ἀντιβασιλείας, καὶ κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον ἐσχηματίσθη καὶ ἡ πολιτικὴ πορεία τοῦ "Οἰωνος", ἐν μόνῃ τῇ διαφορᾷ, ὅτι ἡ φυσικὴ αὐτοῦ ἀγανότης ἐμετρίαζεν ἐνίστε τοῦ κανόνος ἐκείνου τὴν αὐστηρότητα.

"Αλλ' ἡ τοιαύτη σύστασις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, οἵαν ταύτην ἡ Ἀντιβασιλεία κατέστησεν, ἦν τούλαχιστον γυησία καὶ ἀτομική; ἡ ἐξιωτερικὴ ἐπέμβασις ἀπεκλείστο; ἤδυνατο ἡ ἐξουσία ἐκείνη νὰ ὀνομαστεῖται θεωρητικῶς πως ἐνίστηκε ἐξουσία; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα ἀποκρίνονται λίγῳ ἀποφατικῶς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τρία διεκρίνησαν ἐν Ἑλλάδι κόμματα, τὸ Γαλλικόν, τὸ Ἀγγλικόν καὶ τὸ Ρωσσικόν, οὕτως ἐπικληθέντα ἐκ τῆς προστασίας, ἦν ἐκαστον ἀπελάμβανεν ἐξ ἐκάστης τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἣς ἐφαίνοντο ἐκπροσωπούντες τὰς πολιτικὰς διόξασίας, καὶ προάγοντες τὴν ἐν Ἑλλάδι ὑπερίσχυσιν· οἱ δὲ ἀρχηγοὶ καὶ δημιουργοὶ τῶν κομμάτων τούτων εὗρον ἐν τῷ τοιούτῳ συνδυασμῷ τὸν τρόπον

τοῦ ἀπολαμβάνειν ἐν τῷ τόπῳ πρὸς ἵδιον αὐτῶν ὕφελος πολιτικὴν ὑπεροχήν, ἣν ἀφ' ἔκσταν οὐδαμῶς ἡδύναντο. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς μέχρι τοῦ 1855 ὑπῆρξεν ἡ κονίστρα τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, διαμιλλωμένων ἐπὶ πολλὰ ἔτη περὶ ἀποκλειστικῆς ὑπεροχῆς, ἣν ἐκάστη ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἔχῃ ἐν τῷ νέῳ βασιλεῖῳ, ὅπερ καὶ αἱ τρεῖς ὁμοῦ ἐδημιούργησαν· ὃπόσου δὲ τὰ κόμματα ταῦτα ἔβλαψαν τὴν προαγωγὴν τοῦ τόπου, μόνος ὁ Κύριος Ἀ. Ραγκαβῆς, Ὄπουργὸς ὃν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν κατὰ τὸ 1855, διεκήρυξεν εὐναρσῶς ἐν τινι ὑπομνήματι, ὅπερ ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐκπροσωποῦντας τὴν Ἑλληνικὴν αὐθέρνησιν. Ἰδοὺ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου Ραγκαβῆ· “Ἐν μέσῳ τῶν σπαραγμῶν τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἐγεννήθησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι τρία κόμματα, καὶ ταῦτα διετέλεσαν τριχομοῦντα αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Τούτων οἱ ἀρχηγοί, ἀρυόμενοι ἐξ αὐτῶν ὑπεροχὴν τινα καὶ βαρύτητα, ἐσφετερίζοντο ἐξαιρετικὰς συμπαντεῖας πρὸς ἐκάστην τῶν εὐεργετίδων Δυνάμεων, καὶ πάντοτε προσεπάνουν νὰ ἐπιστηρίζωνται εἰς τὴν προστασίαν τῶν πρεσβειῶν, ὅπως περιέρχονται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων· ἡ δὲ περιελευσις αὐτῶν εἰς τὴν αὐθέρνησιν οὐδὲν ὄλλο εἶχεν ἀποτέλεσμα, ἢ τὸν οὐρανού τῶν ὀτομικῶν συμφερόντων· διότι ταῦτα μᾶλλον ἢ πολιτικαὶ ἀρχαὶ διήρρουν αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.”

Ἡ Ἀντιβασιλεία ἐβάδισεν ἐπὶ τὰ ἔχοντα τῶν κομματαρχῶν ἐκείνων, στρέψασα πρὸς ἵδιον αὐτῆς ὕφελος τὴν κομματικὴν ταύτην διαιρεσιν· καὶ οὕτω τὰ τρία μελη αὐτῆς διεκρίνησαν κατὰ τὰς τρεῖς ἐν Ἑλλάδι πρεσβείας, ὃν συνεχῶς ἐκαρποῦντο τὴν ἐπέμβασιν, ἀλλὰ καὶ ἐγίνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὕργανα ἐκείνων πρὸς ἐπαισθητὴν τοῦ τόπου ζημίαν.

Εἰς μάτην ἀναζητοῦμεν ἀφορμήν τινα ἐπαίνου τῆς Ἀντιβασιλείας ἔκεινης, ἐφ' ἣς ἐρήμψαμεν τοσούτους ἀναζέματος λίπους· μόλις δὲ δυνάμενα νὰ σημειώσωμεν ὃς μόνην ἔξαρθεσιν ἐν τῶν μελῶν αὐτῆς, τὸν διάσημον νομικὸν Κύριον Μάρουρερ, εἰς ὃν ἡ Ἑλλὰς ὁφείλει καλὴν δικαιαστικὴν νομονέσιαν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νομονέσιᾳ ταύτῃ εἰς οὓδεν κατὰ δυστυχίαν ἐλογίσατο τῆς Ἑλλάδος τὸ παρελθόν(α).

Τὴν 20^η Μαΐου (1^η Ιουνίου) 1835 ὁ βασιλεὺς "Οὐαν ἐντῆλιξ γενόμενος ἀνελαβεν ἐπισήμως τὰς ἥριας τῆς αὐτορήσεως· ἀλλὰ πράγματι παρέδωκεν αὐτὰς εἰς τὸν πρώην πρόεδρον τῆς Ἀντιβασιλείας, ὃνομασθέντα τίδην Ἀρχιαγγελάριον τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος· καὶ τότε συγχρόνως ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μετηνέχει ἐκ τῆς Ναυπλίας εἰς Ἀθήνας. "Η ἐγκατάστασις αὐτοῦ εἰς τὴν αυτορεύησιν τοῦ βασιλείου (λέγει δὲ συγγραφεὺς ἀνωνύμου τινὸς φυλλαδίου(β)) ἐνέπλησεν ἐλπίδων χρηστῶν πάσας τὰς καρδίας· καὶ αὐτὸς δὲ ἔξέφρασε καταδικαστικὴν τῆς Ἀντιβασιλείας γνώμην, εἰπών, ὅτι ἐρήμψε τὸ ἀρτισύστατον αὐτοῦ κράτος εἰς τρομερὸν χάος. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τὰ πράγματα κατελείφθησαν ἀμετάβλητα, τοῦ μὲν βασιλέως παραδεδομένου ὅλως εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ Λερμανοῦ συμβούλου, τῶν δὲ πολιτικῶν καὶ

(α) Ἡ νομονέσια αὗτη περιλαμβάνει τὸν ὄργανισμὸν τῶν δικαιοστηρίων, ἐπανούμενον παρὰ πάντων, τὸν ποινικὸν νόμον, καὶ τὴν πολιτεικὴν καὶ ποινικὴν δικονομίαν. Ὁ εμπορικὸς νόμος εἶναι κατὰ λέξιν σχεδὸν μετάφρασις τοῦ Ναπολεοντείου κώδηκος. Ὡς ἀστικὸν δὲ δίκαιον κατελείφθη τὸ Ρωμαϊκόν, οὐδὲ τὴν ἐπιτομὴν τοῦ Ἀρμενοπονίου ἐγρηγορευεν ὡς κείμενον νόμου ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ἐν ᾧτελι 1856 συνετάχθη ἀστικὸς νόμος, ἀπομίμημα τοῦ Ναπολεοντείου κώδηκος· ἀλλὰ μέχρι τοῦδε μόνον τὸ πρῶτον αὗτοῦ βιβλίον ἐδημοσιεύθη.

(β) Étude sur l'état actuel du Royaume de Grèce. *La Grèce et le Roi Othon devant l'Europe.* — Paris 1862.

στρατιωτικῶν θέσεων κατεχομένων διαρκῶς ὑπὸ Βαυαρῶν.
Ἐντεῦθεν προτὶ λίστῃ ὁμετρον κατὰ τῆς κυβερνήσεως μῆσος·
καὶ τὸ ἔντονόν αόμμα, τουτέστι τὸ αόμμα τοῦ λαοῦ, διαρ-
ρήθη δην ἐμέμφετο τὸν βασιλέα, ὃς προτιθέμενον νὰ μεταποιήσῃ
τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐπαρχίαν Βαυαρικήν.”

Ο βασιλεὺς ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν τὸ 1835 ἐπὶ σκοπῷ
τοῦ νὰ υμφεύγῃ· καὶ ὑπέδειξαν μὲν εἰς αὐτὸν τὴν πριγκι-
πέσσαν τοῦ Μεκλεμβούργου Ἐλένην, τὴν ἔπειτα γενομένην
σύζυγον τοῦ Δουκὸς τοῦ Ὁρλεάν, ἀλλὰ προετίμησε τὴν θυγα-
τέρα τοῦ βασιλεύοντος Δουκὸς τοῦ Ὁλδεμβούργου, τὴν πριγκι-
πέσσαν Ἀμαλίαν, περίφημον τότε ἔχουσαν κάλλος. Τὴν 2^η
Φεβρουαρίου 1836 ὁ βασιλεὺς "Οὐαν καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμα-
λία ἀφίκοντο εἰς Ἀνήνας· μετ' ὄλιγας δὲ ἡμέρας ὁ Ἀρχι-
καγγελάριος ἐπαύση, καὶ ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ρουδ-
χάρτου, ὃν ὁ βασιλεὺς ἔκόμισε μεῖναι ἔχυτον εἰς Ἀνήνας·
ἀλλὰ καὶ οὗτος μετὰ ὄκτω μῆνας ἐπαύση, καὶ ὁ βασιλεὺς
τότε ἐσχημάτισεν Ὑπουργεῖον ἐξ Ἑλλήνων, πλὴν τοῦ ἐπὶ τῶν
στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ, Βαυαροῦ ὄντος. Ἐπί τινας τότε
στιγμὰς ὁ βασιλεὺς ἐφάνη διατεθειμένος νὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν
ὑδάν τῶν ἔντονών πόνων· ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ἐκεῖνο οὐδὲν
ἄλλο ἦν, ἢ ἀστενής τις ἐπιτυμία, ἥν ἐνέπνευσεν αὐτῷ ἡ
ἴδεα τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἐξασφαλίσεως, καὶ ἥν παραυτίκα
ἔδηλειψεν ἢ ἐδεικνύει τοῦ ἀπολυτισμοῦ, ὃν ἐδιδάχη ἐν τῇ σχολῇ
τῆς Ἀντιβασιλείας. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν λοιπὸν ἐκείνην
ὁ "Οὐαν ἐνεώρει Ἑλληνικὸν αράτος μόνον ἐαυτόν· οἱ δὲ
Ὑπουργοὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν παρ' αὐτῷ ἢ ἀπλοὶ ὑπάλληλοι.
Τὰ δημοτικὰ καὶ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, τὸ συμβούλιον τῆς
ἐπικρατείας, καὶ αὐτὸ τὸ τῶν Ὑπουργῶν, συνέρχοντο εἰς
τυπικὰς μόνον συνεδριάσεις· τὸ δὲ μόνιμον καὶ ἀληθές τοῦ

βασιλέως συμβούλειον ἦν ἡ περίφημος γενομένη Καμαρίλλα, συγκειμένη ἐκ Βαυαρῶν, οἵς περιεστοίχουν ὡς δευτερεύοντα πρόσωπα καὶ τινες μικροπρεπεῖς "Ελληνες, οὐδεμίαν ἔχοντες ἴδιαν ἀξίαν, καὶ διὰ τοῦτο προσέρποντες παρὰ τοῖς Βαυαροῖς. Ἐντεῦνεν ἐπέρχεται ἀναγκαῖως ἡ ἑξῆς ἐρώτησις. Μόνη τόχα ἡ βασιλεία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐλεεινὴν ταύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν; πρὸς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ὁ μὲν τόπος διεμαρτύρετο πάντοτε καὶ διὰ τοῦ τύπου καὶ δι' ἄλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων. ἄλλ' ὁ μὲν τύπος κατεδιώκετο, αἱ δὲ ἐπαναστάσεις κατεβάλλοντο, καὶ, τὸ πάντων χείριστον, ὁ βασιλεὺς εὗρισκε πάντοτε ἄνδρας πολιτικούς, προψυμοτάτους εἰς τὸ νὰ δέχωνται τὰ "Υπουργικὰ χαρτοφυλάκια" καὶ δέκα ὥλα ἐτη παρίστατο ἐν τῇ πολιτικῇ σκηνῇ τῆς "Ελλάδος" ἡ διακωμῷδησις αὕτη τοῦ ἐνδόξου παρελάσόντος καὶ τῶν χρηστῶν αὐτῆς ἐλπίδων.

B'.

Ἐπῆλθεν ἐν τούτοις τὸ Ιστορικὸν ἵτος 1843.

Δέκα ἐτη συνεπληρώθησαν ἡδη ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως "Οἰωνος" εἰς τὴν "Ελλάδα, ἐν οἷς, καὶ πολλῆς ὑπαρχούσης κυβερνητικῆς ἀκηδίας περὶ τοῦ παρελάσόντος καὶ τοῦ μελλοντος, πολλῆς δὲ ἀπραξίας, πάντοτε εἰσαύριον ἀναβαλλούσης τὰ σπουδαῖα, μεγάλαι εγένοντο πρόοδοι, ὃν αἱ πλεῖσται, ἵνα μὴ εἴπωμεν αἱ πᾶσαι, ὀφείλονται εἰς μόνην τὴν ἴδιωτικὴν ἐνέργειαν. Αἱ πεδίαδες ἐκαλλιεργήθησαν, αἱ πόλεις ἀνεκτίσθησαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἐξετάζησαν, καὶ μόνη ἡ βιομηχανία ἐφαίνετο βραδέως προβαίνουσα. Εἰς τὴν ἴδιωτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὰς ἴδιωτικὰς συνεισφορὰς

όφειλεται ή νεμελίωσις τοῦ ἐν Ἀνήγναις πανεπιστημίου, η σύστασις διαφόρων σχολείων, καὶ ὁ σχηματισμὸς ἐταιριῶν πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν ταῖς κυριωτέραις τῶν πόλεων· ή δὲ κυβέρνησις ἡναγκασμένη νὰ συντρέχῃ εἰς τὴν ἐνίνικὴν ταύτην ἐνέργειαν, εἰ μὴ ἐκήρυξεν ὑποχρεωτικὴν τὴν τῶν γραμμάτων σπουδὴν, τούλαχιστον παρέσχεν αὐτὴν δωρεὰν εἰς πάντας τοὺς βιουλομένους. Ὁμοίως ἡναγκάσηη νὰ συστήσῃ δικαστήρια· καὶ ἡρηκῆσῃ μὲν νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν τὰ πλημμελήματα τοῦ τύπου, ὅμως ἐκανόνισε τὰ τῆς δημοσιογραφίας κατὰ νεσμοὺς φιλελευθέρους, ὑπείκουσα εἰς τὸ κοινὸν φρόνημα, καὶ συρομένη, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀντὶ νὰ προεξάρχῃ αὐτὴ εἰς τὴν κοινὴν πρόδον καὶ εὑδαιμονίαν. Βασιμηδὸν λοιπὸν καὶ σχεδὸν ἀνεπαισθήτως διεδίδετο εἰς τὸν τόπον ἀνάλογός τις εὐπορία, ἦν οὖδαμῶς μὲν δυνάμενα νὰ ὄνομάσωμεν ἐνίνικὴν εὑδαιμονίαν, δυνατὸν ὅμως εἰπεῖν, ὅτι ἦν παραμνία τις τῶν πολιτικῶν ἀτυχημάτων καὶ κατανλήψεων.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη τῶν ἰδιωτῶν εὐπορία κατέστησε μᾶλλον ἐπαισθητὴν τὴν κατανλήψιν τῆς γραφοκρατίας, τὴν κακὴν διοικησιν τῆς ἔνοικης ἐκείνης κυβερνήσεως, τὰς παντοίας καταδιώξεις καὶ προπηλακίσεις, ἃς ὑφίσταντο οἱ Ἑλληνες ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν, τὴν κακίστην διαχείρισιν τῶν πόρων τοῦ ἐνίοντος^(α), καὶ πρὸ πάντων τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ πολιτικοῦ μελλοντος τῆς Ἑλλάδος. Τῶν δειγῶν τούτων μίαν μόνην ἔβλεπε τὸ ἐνίον τεραπείαν, τὴν ἀποπομπὴν τοῦ βασιλέως "Οντωνος.

(α) Εἰς τοιαύτην περιήλιων τότε ἀμηχανίαν τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος, ὥστε οὔτε τοὺς τόκους τοῦ δανείου, οὔτε αὐτοὺς τοὺς μισθοὺς τῶν ὑπαλλήλων, τὴδύναντο νὰ πληρώσωσιν.

Ἐγτεῦνειν ἔλαβε τὴν ἀρχήν, καὶ τοιοῦτον εἶχε σκοπόν, ἣ κατὰ τὴν 3/15 Σεπτεμβρίου ἐκραγεῖσα συνωμοσία, ἐν τῇ περιείχοντο οἷς σημαντικώτατοι δύνδρες τοῦ τόπου ἐξ ἀπάντων τῶν πολιτικῶν κομμάτων, καὶ εἰς τὴν προσετέλην καὶ δι στρατός. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἱππικοῦ Δημήτριος Καλλέργης, ἀνὴρ χαρακτῆρος εὐτόλμου, ἀνέλαβε κοινῇ τῶν συνωμοτῶν γνώμην τὴν διεύθυνσιν τοῦ τολμήματος ἐκείνου· καὶ μικρὸν μετὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 2/14 Σεπτεμβρίου δι στρατηγὸς ἐξελίχθη τῆς αἰνιόντης τοῦ πρέσβεως τῆς Ῥωσίας, ἐννέα διεσκέδαζε χαρτοπαικτῶν, διηγείσην πρὸς τὸν κεντρικὸν στρατῶνα· καὶ προσκαλέσας εἰς τὰ ὅπλα τοὺς στρατιώτας ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς τὰς ὄλιγας ταύτας λέξεις. “Ἐννυμήντες ὅτι πρὸν τῇ κατασταθῆτε στρατιῶται ὑπήρξατε πολῖται! Ἡ πατρὶς ἐπικαλεῖται τὴν βοήνειαν ὑμῶν! Ζήτω τὸ σύνταγμα! ἀκολουθεῖτε μοι!” Ὁ στρατὸς κατηγείρει τὴν πρὸς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, προηγουμένης τῆς μουσικῆς· ἐν δὲ τῇ διαβάσει αὐτοῦ τὴνοργοντο τὰ παράνυρα... οἱ πάντες ἀνησύχουν, ἀγνοοῦντες τὰ γινόμενα... καὶ αἱ κραυγαὶ Ζήτω τὸ σύνταγμα καὶ ὅλην ἀντίχους τὴν πόλιν. Τότε καὶ οἱ ἐκτὸς τῆς συνωμοσίας πολῖται ἔσπευσαν νὰ παρακολουθήσωσι τὸν στρατὸν ζητωκραυγούντες, καὶ ἀποδεχόμενοι μετ’ ἀγαλλιάσεως τὸ γινόμενον. Ὅστε ἐντὸς ὄλιγων στιγμῶν πᾶσα τὴν πόλις τῶν Ἀνηγῶν συνεσωματώνῃ πρὸς ἓνα σκοπόν, καὶ συναντεῖτο πρὸς τα ἀνάκτορα.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ βασιλεὺς "Οἵων εἰσῆλθεν ἐνωρίστερον εἰς τὸ ἴδιαίτερον αὐτοῦ γραφεῖον. Συνήνως μὲν ὁ φιλόπονος ἐκείνος ἀνθρώπος κατεκλίνετο ἐν ὕδατi, καὶ ἐξηγείρετο λίαν πρωτ. αὐτὸς δὲ καὶ ἐαυτὸν ἀγεύ τὴν βοήνειας ὑπηρέτου ἐνεδύετο, ἥναπτε τὴν μηχανὴν δι’ οἰνοπνεύματος, κατεσκεύαζε τὸν καφέ, καὶ ἐπιγεύειν ἐξ αὐτοῦ πρὸν τὴν

ἐπιληφνῆ ἡ τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐκείνην διέμενεν ἄγρυπνος. Φῆμαί τινες ἀσαφεῖς περὶ ὑπάρξεως συνωμοσίας ἐν Ἀσήναις περιτῆλαιον ἥδη μέχρις αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τὸ εἰωνὸς διέμενεν ἄγρυπνος κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τῆς νυκτός, καὶ συνωμίλει μετά τινος τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ παλατίου (α). Αἴφνης κρότοι ἀπότομοι ἤκουσαν νήσου τὴν νύραν τοῦ γραφείου, καὶ συγχρόνως πυροβολισμὸς ἐκ τῆς ἀκρωπόλεως ἐξανέστησεν ἐκπεπληγμένους τόν τε ἀνώτερον ἀξιωματικὸν καὶ τὸν σεβαστὸν αὐτοῦ κύριον, μεντὸν οὖσαν συνδιελέγετο. — Δὲν εἶναι τίποτε — εἶπεν ὁ βασιλεὺς.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ νύρα τοῦ γραφείου ἀνοίγεται, καὶ εἰς τῶν προσκαρτερούντων τῷ βασιλεῖ ὑπηρετῶν εἰσελθὼν ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν Γερμανιστὶ λέεις τινάς. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν — ἀφες αὐτὸν νὰ εἰσελθῃ.

"Ἄνθρωπός τις ἐν στολῇ στρατιωτικῇ, λίαν τεταραγμένος καὶ πνευστιῶν, εἰσῆλθε τότε εἰς τὸ γραφεῖον, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν βασιλέα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ στρατοῦ. 'Ο βασιλεὺς δυσπιστεῖ· ἀλλ' ἡ μακρόδεν ἀκουομένη ὁδοιπορία τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ καταφίσανει ἥδη ὡς ἀπαίσιος προάγγελος μέχρι τοῦ γραφείου αὐτοῦ... τὸ ποδοκρότημα τῶν ἵππων, οἱ εἰς τὸν ἀέρα βιπτόμενοι πυροβολισμοί, καὶ αἱ κραυγαὶ τοῦ πλήνους ἐπὶ μᾶλλον πλησιάζουσαι, οὐδεμίαν καταλείπουσιν ἀμφιβολίαν εἰς τὸν μονάρχην περὶ ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως. 'Η βασίλισσα Ἄμαλία, ἡμίγυμνος καὶ ἐν λελυμένῃ κόμῃ καὶ ὅφναλμοῖς ἐκτεναμβωμένοις, εἰσέρχεται περίτρομος εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ βασιλέως, φωνάζουσα — Τί τρέχει; τί

(α) Κατ' ἄλλους ὁ βασιλεὺς συνειργάζετο μετά τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν.

συμβαίνει; — "Ηδη δέ καὶ οἱ φρουροῦντες τὸ παλάτιον στρατιώται, ἀποκλείσαντες τὰς πύλας, παρεσκευάζοντο πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν.

"Η πρὸ τῶν ἀνακτόρων μεγάλη πλατεῖα κατελήφθη πᾶσα ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ· τὰ τηλεβόλα ἦσαν ἐστραμμένα κατὰ τῶν ἀνακτόρων· καὶ αἱ κραυγαὶ Ζῆτω τὸ σύνταγμα ἀντήχουν πανταχόντειν. 'Ο βασιλεὺς ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας δύο τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, οἵτις ἔκεινοι συλλαβόντες ἔπεισαν ἐν τῷ κεντρικῷ στρατῶν ὑπὸ αὐστηρὸν ἐπιτήρησιν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐπιφανεῖς εἰς ἐν τῶν παραβίβων τοῦ Ισογαίου τοῦ παλατίου ἐξήτησε νὰ ἵδῃ τὸν αρχηγὸν τῶν ἐπαναστατῶν· καὶ ὁ στρατηγὸς Καλλέργης ἐπλησίασεν ἔφιππος πρὸς αὐτόν. — Τί ζητεῖτε; ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς. — Τὸ ἔπεινος καὶ ὁ στρατός, Μεγαλειότατε, ἀπαιτοῦσι νὰ συγκαλέσητε ἐνιακὴν συνέλευσιν, ἵνα συντάξῃ τὸ δριστικὸν σύνταγμα, καὶ ὁ Ἡ Ἑλλὰς κυβερνήσεται. — Διαλύσητε, καὶ αὔριον ἐκπληρώνεται ἡ αἴτησις ὑμῶν. — Οὐχί, Μεγαλειότατε! παραχρῆμα νὰ πράξῃς τοῦτο, ἀρχόμενος ἐκ τῆς ἀποπομπῆς τῶν παρόντων ὑπουργῶν σου, καὶ προσκαλῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου ἄνδρας ἀπολαύσοντας τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ, καὶ ὑπογράφων αὐτῷ διάταγμα περὶ ἀποπομπῆς πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἑλλάδος Βαυαρῶν...

'Ο βασιλεὺς ἀπεκρύψη ἐν τῷ παλατίῳ, οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται (α).

Μετ' ὅλης στιγμᾶς οἱ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἑλλάδος

(α) Τὰς πληροφορίας ταύτας, διεψευδομένας παρ' ἄλλων, ἔλαβον παρ' αὐτόπτου μάρτυρος· κατὰ τοὺς μὴ παραδεχομένους ταύτας, οὐχὶ ὁ Βασιλεὺς, ἀλλὰ ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ Βαρώνος "Εσσ συνωμάνησε μετὰ τοῦ Καλλέργου.

έμπεπιστευμένοι ξένοι πρέσβεις ἐπιστάντες εἰς τὴν πλατεῖαν,
εἰς γῆτησαν νὰ διελθωσιν εἰς τὸ παλάτιον· ἀλλ' ὁ στρατηγὸς
Καλλέργης οὐκ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τὴν εἰς τὸ παλάτιον εἰσόδου·
καὶ τοῦτο ἀληθῶς ἐπήνεγκε τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῆς ἐπανα-
στάσεως. · Τῷ ὅντι ὁ βασιλεὺς, ἕρημος τῇς βοηθείας καὶ τῶν
συμβουλῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, κατελείφθη εἰς μόνας
τὰς ιδίας αὐτοῦ ἐμπνεύσεις, καὶ οὐδὲ ἐπιστολὴ ἡδύνατο νὰ
περιελθῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ, αὐστηρῶς περιφρουρουμένου τοῦ
παλατίου.

Οἱ συνωμόται κυρίως ἐσκόπουν νὰ ἔξαναγκάσωσι τὸν βασιλέα
εἰς παραίτησιν, καὶ, τούτου γενομένου, νὰ καταστήσωσιν ἀντι-
βασιλέα τὸν πρίγκιπα Μιχαὴλ Σοῦτσον, πρώην ἥγεμόνα τῆς
Μολδαβίας, καὶ ἐπειτα πρεσβευτὴν τῆς Ἐλλαδος ἐν Παρισίοις
καὶ ἐν Πετρουπόλει. Διὰ τοῦτο τὸ Συμβούλιον τῆς ἐπικρα-
τείας, ὃ μετεῖχε τῆς συνωμοσίας, συνῆλθε τὴν νύκτα ἐκείνην
εἰς διαρκῆ συνεδρίασιν, καὶ διηύθυνε τὸ ἔργον πρὸς τὸν εἰρη-
μένον σκοπόν.

Αὐτόπτης μάρτυς τῶν συμβάντων, δίπερ ίστοροῦμεν, εὑρε-
θεὶς πληγέν τοῦ βασιλέως κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, εἶπεν
ἡμῖν, ὅτι ἡ ταραχὴ τοῦ βασιλέως ἦν ἀληθῶς ἀπερίγραπτος.
Ἐπανελθὼν εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ κάτωχρος καὶ καταβεβλη-
μένος, διελογίζετο τὴν ἐπιβούλην, εἰς ἣν περιέπεσεν, οὐδὲν
ἀκούων, καὶ πρὸς οὐδένα ἀποκρινόμενος. Ἡ βασιλείσσα
κλαίουσα ἐκάπητο παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἵκετεύουσα αὐτὸν
ν' ἀποδεχθῆται τὰς αἰτήσεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡδη δὲ ἡ νὺξ
προέκοπτεν, ἡ δὲ ἡμέρα τριγγίζε... καὶ ὁ βασιλεὺς οὐδὲν
ἀπεφαίνετο. Ἀλλὰ πυροβολισμός τις μακρότερην ἀκούσναιες
πρὸς τὸ μέρος ὅπου κεῖται ὁ ναὸς τοῦ Ὁλυμπίου Διὸς, ἐφάνη
ἔξεγείρας τὸν βασιλέα ἀπὸ τῆς ναρκώσεως, εἰς ἣν ἐπὶ τέλους

ἥν καταβεβλημένος(α). Ἀπροσδοκήτως ἀπεφάσισεν ἐξαιφνῆς
ν' ἀποδεχθῆντα πάντα τῶν ἐπαναστατῶν τὰ ζητήματα· καὶ τὰ
περὶ τούτων διατάγματα ὑπογραφέντα ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν
στρατηγὸν Καλλέργην. Μεγίστη ὑπήρξε τῶν ἀρχηγῶν τῆς
ἐπαναστάσεως ἡ δυσαρέσκεια, διότι ἐψεύσανταν αἱ ἐλπίδες
αὐτῶν· ἀλλ' ὑποκρύψαντες τὴν δυσαρέσκειαν ταύτην, ἐπέβα-
λον εἰς τὸν μονάρχην νέαν ταπεινωτικὴν πρᾶξιν, ἐλπίζοντες
ὅτι ἀρνήσεται τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς· τοῦτ' ἔστιν, ἐξήτησαν
παρ' αὐτοῦ νὰ ὑπογράψῃ παραχρῆμα διαταγῆν τῆς ἡμέρας,
δι' ἣς νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἕαυτοῦ εὐαρέσκειαν πρὸς τὸν στρατόν,
καὶ νὰ διατάξῃ τὴν σύστασιν ἐλαφροῦ παρασήμου, ὅπερ
ἔμελλε νὰ διανεμηθῆν πρὸς πάντας τοὺς μετασχόντας τῆς
ἐπαναστάσεως(β). Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, μέχρι στεφάνης
πεπληρωμένον πυρίας, μέχρι τρυγὸς ἐξέπιεν ὁ βασιλεὺς· ἀλλ'
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διετήρησεν ἀνεξάλειπτον τὴν πυρίαν
ἔκείνην. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανελάψαν εἰς τὸν Ἰδιον αὐτοῦ πά-
λαιμον, ἐρήμηφεντη ἐπὶ ἀνακλίντρου, καὶ ἐξεφώνησεν, ὡς λέγουσι
γερμανιστές “ὑπέρ τὸ δέον ὑπέστη τὴν δοκιμασίαν”.

Τούτων γενομένων, ὁ μὲν στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς
στρατῶνας, οἱ δὲ πολῖται εἰς τὰς οἰκίας αὖτων· καὶ ἐν τῇ
ἡμέρᾳ ἔκείνη τῇς $\frac{3}{15}$ Σεπτεμβρίου 1843 ἦ πόλις τῶν
Ἀνθηνῶν κατέστη πέντε χρόνιαν, ἐν φιδιδραματίστη.

(α) ‘Ο πυροβολισμὸς προτῆλεν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως μικροῦ τινος ἀπο-
σπάσματος τῆς χωροφυλακῆς, ἐν τῇ ἐφονεύσησαν δύο ἄνδρες. Μόνη τῇ
χωροφυλακῇ οὐδαμῶς μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὁ βασι-
λεὺς διετέλεσεν ἀγαπῶν τὸ σῶμα τοῦτο.

(β) ‘Η ταινία τοῦ παράσημου τούτου τὴν ἐρυμάρχη, ὡς τὴν τῆς
λεγεωνὸς τῆς τιμῆς. ’Αλλο δέ τι παράσημον μετὰ τῆς αὐτῆς ταινίας
κατεσκευάσθη, ὅπως διανεμηθῆται τοῖς ἐξω τῆς πρωτευούσης, ὅσοι ἔσπευ-
σαν νὰ ἐπιδοκιμάσωσι τὰ ἐν Ἀνθήναις πραχθέντα.

ἐντὸς ὅληγων ὥρῶν τῆς πρωῖας ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ
ἡ δικαία ταπείνωσις ἀπολύτου μοναρχίας, ἡσεβησάσης πρὸς
τὸ παρελθόν, καὶ ὑβριστικῶς πολιτευτείσης πρὸς τὸ ἐνεστώς
καὶ τὸ μελλοντῆς Ἑλλάδος.

Οὐ οὐδὲ τοῦτο ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ὄντος “πρωῖαν πουργός.”
Ἐπειδὴ δὲ ἐνεωρεῖτο ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἑλλάδι· Πωσικοῦ
κόμματος, ἐνόμισε πολιτικῆς φρονήσεως ἔργον ν' ἀνακαλέσῃ
ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δύο ἄλλων κομμάτων,
τοῦ Γαλλικοῦ καὶ Ἀγγλικοῦ, τοὺς ΚΚ. Ἰωάννην Κωλέτην καὶ
Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, τῷ δὲ μὲν ἐτύγχανε πρεσβευτὴς
ἐν Παρισίοις, δὲ δὲ ἐν Λονδίνῳ.

Μετ' οὐ πολὺ ἐνική συνέλευσις ἦνδοισαντη ἐν Ἀνήγναις,
ἥς τὰ μεληταὶ εἰσελέγησαν πολυάρισμα. διότι οὐ μόνον τῆς
ἐλευθερίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν
διατελούσης, παρέστησαν ἐν τῇ συνέλευσι ἐκείνη ἀντιπρόσω-
ποι· τοὺς δὲ τελευταίους ἐξελέξαντο οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς
ἐλευθερίας Ἑλλάδος κατοικοῦντες Ἑλληνες, καταγόμενοι δὲ
ἐκ τῆς ὑποδούλου.

Ἡ συνέλευσις ἐκείνη μετὰ σπουδαίας, καὶ πας πεισματώδεις,
συζητήσεις ἐψηφίσατο μετὰ τοῦ βασιλέως τὸ σύνταγμα, ἀδέξιον
κράμα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης συνταγμάτων, καὶ ίδιως
ἀπομίμημα τοῦ Βελγικοῦ. Ἐν τῷ συντάγματι τούτῳ ἐνομονε-
τήνη ἡ γενικὴ ψηφοφορία καὶ ἡ σύστασις δύο νομονετικῶν
σωμάτων, Βουλῆς καὶ Γερουσίας, τῆς μὲν ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ
τριετίαν ἐκλεγομένης κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληνευσμοῦ τῶν
κατοίκων ἐκάστης ἐπαρχίας, τῆς δὲ περιωρισμένην ἔχούσης
τὸν ἀριστερὸν τῶν μελῶν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὀνομαζομένων δια-

βίου ἐκ τῶν ἔχοντων τὰ ὑπὸ τοῦ συντάγματος ὅριζόμενα προσόντα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνομονετήσῃ ἐν τῷ συντάγματι ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου καὶ τὸ ὑπεύσημον τῶν ὑπουργῶν, ὃν ὁ διορισμὸς καὶ τῇ παῦσις ἀφέντη εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ μόνον τὸν περιορισμὸν τοῦ νὰ ὄσι πολῖται "Ἐλληνες· κανειρώσῃ δὲ καὶ τὸ ἀμετάνιετον τῶν ὑπαλλήλων, καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς ἐννοφυλακῆς· καὶ τῶν διατάξεων τούτων ἡ ἐκτελεσις ἀνετένη εἰς τὴν αὐθέρνησιν τοῦ βασιλέως. 'Αλλ' ἡ αὐριωτάτη τοῦ συντάγματος ἐκείνου διάταξις περιείχετο ἐν τῷ περιφήμῳ γενομένῳ 40^ῷ ἀριθμῷ, τῷ διατάσσοντι ὅρισταιῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως, ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ βασιλέως "Οἴωνος ὕφειλε νὰ πρεσβεύῃ τὸ δόγμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Καίτοι δὲ ἡ ἐννικὴ ἐκείνη συνέλευσις περιελάμβανε πάντα τὰ στοχεῖα τῆς Ἐλληνικῆς ἐννικότητος, ὅμως συνέταξεν ἐν τέλει ψήφισμα ὅλως ἀπῆδον πρὸς τὰ γενικὰ τοῦ Ἐλληνισμοῦ συμφέροντα, ὑπαγορευόντι ἐκ μικροπρεπῶν ἀντιζηλιῶν, αἵς ἔχρησίμευσεν ὡς ὅργανον ἐν ἴσχυρὸν τῆς συνελεύσεως μέλος, πληρεξούσιος ὥν μᾶς τῶν μεγάλων ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου. Διὰ τοῦ ψηφίσματος ἐκείνου ἀπεκλείοντο τῶν κοινῶν ὑπουργημάτων πάντες οἱ μὴ ἵσαγενεῖς πολῖται τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ οἱ ἐν αὐτῷ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἐγκαταστάντες. Οὕτως ἡ Ἐλληνικὴ ἐννικότης, ἦν αἱ πρώται τῆς Ἑλλάδος ἐννικαὶ συνελεύσεις ἐξέτειναν δικαίως ἐπὶ πάσας τὰς ὅμοδόξους καὶ τὰς ἀναλαβούσας κατὰ τοῦ δυνάστου τὰ ὅπλα γάρας, συνεστάλη τῇδη κατ' ἀρέσκειαν, καὶ νόμος περὶ ἵσαγενείας, ἀχρηστος μέχρι τοῦδε, ἐψηφίσηη πρὸς κοινὸν σκάνδαλον· διότι τὸ ἀντεννικὸν ἐκείνο ψήφισμα κακίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν πανταχοῦ τῶν Ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ὃσαι διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν

δυναστείαν, καὶ πολὺς παρηλίκε χρόνος, ὅχρις οὗ θεραπευθήτω ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἐκείνου ἐπιγενόμενον εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν ἀδίκημα. Βραδύτερον διευκολύννητή τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐγκατάστασις ἐν τῷ βασιλείῳ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐγένετο βεβιασμένως ἐνεκα τῶν ἀπαιτήσεων τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ ἐνιακὴ συνέλευσις μικρὸν πρὸ τῆς διαλύσεως αὐτῆς ἐψηφίσατο τὴν ἀνέγερσιν ἀνδριάντος τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου· ἀλλὸς δὲ βασιλεὺς "Οὐαν, θεωρῶν τὴν ἐκυρωτοῦ ἐλευσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς μόνην ἀρχὴν τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἐνιούς, οὐδέποτε συγκατετέθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς βραδείας ταύτης τιμῆς εἰς τὸν ἔνδοξον τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας μάρτυρα.

Καὶ τέλος πάντων τὸ 107^ο ἔργον τοῦ συντάγματος ἀνετίθετο εἰς τὸν πατριωτισμὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων τὴν διατήρησιν καὶ τὴν προστασίαν τῶν ἐν τῇ πρωΐᾳ τῆς 3/15 Σεπτεμβρίου κεκτημένων ἐλευθεριῶν.

Τὴν 30^η Μαρτίου 1844 δὲ βασιλεὺς ὁμοσε πανδήμως πίστιν εἰς τὸ σύνταγμα· ἀλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ κατέστα λίαν προφανῆ τὴν σταθερὰν θελησιν τοῦ νὰ ἐπιορκήσῃ (α). — Ἐνταῦθα παραχωροῦμεν τὸν λόγον εἰς τὸν Κύριον Κ. Δεβίδην, τὸν ἔξοχον δημοσιογράφον τῆς Ἑλλάδος, τὸν τριάκοντα ἥδη ἕτη ἀγωνιζόμενον διὰ τῆς ὑπ'

(α) Ἡ διάθεσις αὕτη τοῦ βασιλέως οὕτως ἐξεδηλοῦτο, ώστε οἱ στρατιώταις ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Σεπτεμβρίου ἐνεώρησαν ἀναγκαῖον τὸ νὰ προβλέψωσι περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν τύχης. Φήσιμα τῆς ἐνιακῆς συνέλευσεως ἀπέδιδεν εἰς τοὺς μετασχόντας τῆς ἐπαναστάσεως στρατιώταις πλήρη τὸν μισθὸν τοῦ βασιλείου, διν εἶχον κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καὶ εἰ ἐτίθεντο εἰς διαθεσιμότητα· καὶ ἡ πρόβλεψις αὕτη ἀπεδειχθῇ εὐτίκτη μετ' οὐ πολὺ διτοι οὐκ τὴν ἀνωφελής.

αύτοῦ συντασσομένης ἐφημερίδος “ἡ Ἐλπίς” ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος (α).

“Κατὰ τύχην εὗρε (ὅ βασιλεὺς Ὁν) συνεργὸν ἄνθρωπον ἐξησυημένον εἰς τὰ πράγματα τοῦ τόπου, γινώσκοντα καὶ ἐπιστάμενον νὰ μεταχειρίζηται πρὸς ἵδιον ὅφελος τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἔσων, ἄνθρωπον φιλόδοξον, ῥᾷδιονργόν, ἀσυνειδήτως πράττοντα ὅ,τι συνέτεινεν εἰς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, πρεσβεύοντα δέ, ὅτι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα. Οὗτος ἦν ὁ Κωλέτης (β). Ἀνακληθεὶς ἀπὸ τῆς ἐν Παρισίοις πρεσβείας, ἦν διηγήσιμον ἀπὸ τοῦ 1835, ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὑπουργείου τῆς 3/15 Σεπτεμβρίου 1843, ἐξέλεγχη πληρεξούσιος ἐν τῇ συντακτικῇ Συνελεύσει. Ἐκεῖ δὲ ἀγορεύσας διὰ μακρῶν περὶ τῆς γενομένης τῇ Ἑλλάδι ἀδικίας ἐν τῇ ὁρονέσσᾳ τοῦ νέου βασιλείου, περὶ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως τῶν ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν διαμενόντων ἀδελφῶν ἡμῶν, περὶ τοῦ μελλοντος, πρὸς ὃ ἡ θεία πρόνοια προώρισε τὸ Ἑλληνικὸν ἔσων, ἀπήλαυσε συγγρώμης διὰ τὰ ὑπ’ αὐτοῦ προξενηθεῖτα εἰς τὴν Ἑλλάδα κακὰ ἕνεκα τῆς ἀκράτου

(α) Quelques mots sur la Grèce et l'ex Roi Othon adressés à l'opinion publique du monde civilisé, par C. N. Levidis, rédacteur en chef du journal d'Athènes *L'Espérance*. Se vend au profit des ouvriers sans travail. — Bruxelles 1863.

(β) Ἐν Γαλλίᾳ ἐγινώσκετο ὑπὸ τὸ ὄνομα “ὁ στρατηγὸς Κωλέτης”, διαμένων ἔκει ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῷ βασιλεῖ Διοδορίκῳ Φιλίππῳ. Ἄλλ’ ὅμως ὁ Κωλέτης πρὸ μὲν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἦν ἱατρὸς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ περιβοήτου Ἀλῆ-Πασσᾶ τῶν Ἱωανίνων. ἐν δὲ τῇ ἐπαναστάσει ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, διεκρίθη ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις, ἀλλ’ αἱπότε ὡς πολιτικός, καὶ οὐδέποτε ὡς στρατιωτικός. Ἐν ταῖς διαπιστευτικαῖς ἐπιστολαῖς, ἃς ἔχομισεν εἰς Παρισίους, ἐλέγων ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐκάλεστο ἀπλῶς “Κύριος Κωλέτης.”

φιλοδοξίας αὐτοῦ, ἐξ ἣς προηλθον οἱ ἐμφύλιοι ἔκεινοι σπαραγμοί· ἦσαν δὲ καὶ οἱ πιστεύοντες, ὅτι ἐννέα ἡτη διατρίψας ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ πολιτισμοῦ κατενόησεν ἐξαρχούντως τὴν ἀληθῆ ἀποστολὴν τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, καὶ ἐπανελθὼν ἤδη ἐμελλε γενέσναι ὁ ἀναμορφωτὴς τοῦ τόπου. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως τὰ πράγματα ἐμαρτύρησαν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐδιδάχθη ὁ ἄνθρωπος ἐν Παρισίοις, ἢ τὴν τέχνην τοῦ περιβάλλειν τὸν ἀπολυτισμὸν τύπους συνταγματικούς· μετά τινας δὲ συνετεύξεις ὁ βασιλεὺς κατενόησεν, ὅτι τοιούτου εἶχε χρεῖσαν ἀνδρός.

“Τὸ Σύνταγμα τέλος πάντων ἐψηφίσαντο· ἡ διάλυσις τῆς συνελεύσεως ἐπανήγαγε τὸν βασιλέα εἰς τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ κυριαρχίαν, καὶ τῶν νομονετικῶν σωμάτων αἱ ἐκλογαὶ ἐπέκειντο. ‘Ο δὲ βασιλεὺς ἐκπεπληγμένος ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς στιγμῆς, καὶ’ ἦν ἐμελλεν ἀπολέσαι τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, ἦν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως αὐτοῦ ἀδιαλείπτως ἥσπάσατο, καὶ οὐδεμίαν ἔχων ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸ ὑπουργεῖον Μαυροκορδάτου, τὸ ἐκ τῆς πλειοψηφίας τῆς συνελεύσεως προελανόν, ἀλλὰ καὶ οὐ τολμῶν ν' ἀποπέμψῃ αὐτό, ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικήν, περιέπεσον εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν. ’Επεκαλέσατο λοιπὸν τὸν Κύριον Κωλέτην, ὃς ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε προσελκύσας περὶ ἑαυτὸν τοὺς παλαιοὺς ὄπλαρχηγοὺς τοῦ ἀγῶνος, ὃν τινας μετεχειρίζετο ἄλλοτε ὡς ὕργανα ἐν ταῖς ἐμφυλίοις στάσεσιν· καὶ οὗτος ἐνενίαρθρυνε τὸν ἀμηχανοῦντα βασιλέα. Μετὰ δύο ἡμέρας παρεσκεύασε μικράν τινα ὄχλαγωγίαν ἐντὸς τῆς πρωτευούσης ἐν γνώσει καὶ συναινέσει τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεως κατεκραύγαζον — κάτω τὸ ὑπουργεῖον. — Καὶ’ ἦν δὲ στιγμὴν ὁ στρατὸς ἐξήρχετο τῶν στρατώνων, ὅπως διασκορπίσῃ τοὺς ὄχλαγωγούντας, ἐπέστη ὁ βασιλεὺς, προσποιούμενος

ἄγνοιαν τῶν συμβαινόντων· καὶ ὀλίγας εἰπὼν λέξεις πρός τινας τῶν ἀρχηγῶν τῆς ὄχλων γίας, διέταξε τὸν φρούραρχον γὰρ ἐπαναγάγῃ τὸν στρατὸν εἰς τὸν στρατῶνα. Αὐτῷ μερὶς δὲ μὲν Μαυροκορδάτος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὑπουργοὶ παρῆσαντα, δὲ Κωλέτης προσεκλήσατο, νὰ σχηματίσῃ νέον ὑπουργεῖον· καὶ ἀναλαβὼν αὐτὸς τὴν προεδρείαν καὶ τὴν διεύθυνσιν τεσσάρων ὑπουργείων, τοῦ ἐπὶ τῶν ἔξωτερων, τοῦ ἐπὶ τῶν ἔσωτερων, τοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐγκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, παρέδωκε τὰ λοιπὰ τρία εἰς οὓς προσέλαβε συνυπουργούς· οὗτοι δὲ ήσαν οἱ ΚΚ. Γερμανίας καὶ Κανάρης, ἀντίτιτροι ὅλως ἀπειροι τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, καὶ δὲ Κ. Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ἀξιότιμος καὶ εὐφυέστατος ἀνήρ, εὐνήντες μετὰ δύο μῆνας παραιτησάμενος τὴν ἀρχήν, ὅπως ἀποφύγῃ τὸ ὄνειδος τοῦ συμπράττειν εἰς τὸν ἐκδηλωνόντα σκοπὸν τῆς νέας κυβερνήσεως, τὸ νὰ καταστήσῃ δηλονότι ἀπράκτους καὶ νεκράς πάσας τὰς ἐλευθερίας τοῦ ἔνσιγνου.

“Κανόνην ἐποχὴν ἀνέλαβεν ὁ Κωλέτης τὴν διεύθυνσιν τῆς Κυβερνήσεως, αἱ ἐκλογαὶ ήσαν ἡδη πανταχοῦ πεπερατωμέναι· καὶ διοιογητέον, διτοι εἴκοσι, ἐκεῖναι, γενόμεναι εὐνήντες μετὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ἐκλογικοῦ νόμου σκοτεινοῦ καὶ ἀτελοῦς, κατεσπευσμένως ψηφισθέντος, καὶ ἀπαιτούντος προϋπάρχοντας ἐκλογικοὺς καταλόγους, οἵοις οὐδέποτε ἐγένοντο, τοιαῦται, λέγομεν, ἐκλογαὶ ἀδύνατον ἦν νὰ διεξαχθῶσιν ἐν πλήρει νομιμότητι, οἷαν εὑρίσκομεν ἐν πολιτείαις πρὸ πολλοῦ διωργανωμέναις, διπού αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ ἐνεργοῦσι κατὰ τὴν πρὸ αἰώνων παραδεδεγμένην τάξιν καὶ ἀκρίβειαν, καὶ διπού τὸ ἐκλογικὸν τίμημα, ἐπισήμως ἐγγνωσμένου, εἰς οὐδεμίαν ὑπόκειται ἀμφισβήτησιν. Διὰ τὰς ἐλλείψεις ταύτας οὐδεμία σχεδὸν τῶν τότε γενωμένων ἐκλογῶν ὑπῆρχε

περιβεβλημένη πάσας τὰς ὑπὸ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου ἀπαιτουμένας διατυπώσεις· ἀλλ' ὅμως ὅσαι μὲν ἐξ αὐτῶν ἀνεδείκνυον βουλευτὰς φίλους τοῦ Κωλέτου, ταύτας οὐδαμῶς ἐβασάνισαν, ἀλλὰ πάσας ἐκήρυξαν νομίμους· τὰς δὲ μὴ συμφερούσας αὐτῷ ἡκύρωσαν ως παρανόμους. Οὗτω λοιπὸν ὁ Κωλέτης πᾶσαν μεταχειρίζομενος διαφένοράν, ἐνισχυόμενος δὲ ὑπὸ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Γαλλίας, ἣν ὁ ἐν Ἑλλάδι πρεσβευτὴς ἦν διατεταγμένος, ως φαίνεται, νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, κατώρθωσε ν' ἀποκλείσῃ τῆς βουλῆς διὰ τῶν βουλευτικῶν ἐξελέγκειν πάντας τοὺς ἀπαρέσκοντας αὗτῷ· καὶ τοῦτο κατώρθωσε τόσῳ μᾶλλον εὔκόλως, ὅσῳ ἡ Αὐλὴ ἀναφανδὸν ἐδήλωσε τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν τοῦ νὰ ὑποστηρίξῃ ἄνευ ὕρου καὶ ἐπιφυλάξῃεις ὅ, τι διρωτικούργος ἐπραττεν. Ὁ πρώτη ἐκείνη ἐπιτυχία ἐδίδαξε τὸν "Οντωγα, διποίαν ἡδύνατο νὰ λάβῃ συνδρομὴν παρὰ τοῦ πρωτικούργον Κωλέτου εἰς τὴν ἐξουδενωσιν τῶν νόμων. Νέαι διετάχθησαν ἐκλογαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ἐκβληθέντων βουλευτῶν· καὶ τότε ὁ Κωλέτης μετεχειρίσατο τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὑποψηφίων αὗτοῦ· ὅμως δὲ οὐκ ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ πρὸς τοῦτο τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν τῶν λεγομένων ἀτάκτων, ἀποτελούντων εἰδός τι δριφυλακῆς κακῶς διωργανωμένης, καὶ οὐδένα ἄλλον σάναγνωρίζούσης νόμον, ἢ τὴν νέλησιν τῶν ιδίων αὐτῆς ἀρχηγῶν, ἐκλελεγμένων ἐκ τοῦ σώματος τῶν παλαιῶν ἀπλαρχηγῶν. Ὁ Κωλέτης τοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐκολάκευε, παρέχων ἐλπίδας, ὅτι ἐντὸς ὄλιγου γενήσεται ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τουρκίας (καὶ πρὸς τοῦτο ἐβεβαίου ὅτι εἶχε ρητὰς ὑποσχέσεις βοηθείας παρὰ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου), τοὺς δὲ ὠφελει, χορηγῶν αὐτοῖς βασιμοὺς στρατιωτικούς, χρηματικὰς ἀποζημιώσεις, εἵνεικὰς γαίας, καὶ

χάριτας ὑπὲρ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων αὐτῶν καταδεδικασμένων ὑπὸ τῶν ποινικῶν δικαστηρίων· τινὲς δὲ τῶν ὑπλαρχηγῶν τούτων κατελέγοντο ἐν τοῖς ὑπουργικοῖς ὑποψηφίοις ὡς βουλευταῖ, καὶ πάντες οὗτοι ἔξελέχενται. Καίτοι δὲ πασιφανεῖς ἦσαν αἱ ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ἐκείναις ἐπικρατήσασαι παρανομίαι, καίτοι δικαίως διεμαρτύροντο πάντες κατὰ τῆς ἐν τοῖς καταλόγοις ἐγγραφῆς ἐκλογέων ἀνυπάρκτων, καὶ κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὅν τὴν ἐπέμβασις καὶ τὴν βίᾳ ἐπλήρωσαν τὰς κάλπας νόνιων ψήφων, ὅμως αἱ ἐκλογαὶ ἐκείναις ἐπεκυρώνεταις ὡς νόμιμοι, καὶ οἱ οὗτοι ἐκλελεγμένοι βουλεύται ἐκάπισαι ἐν τῇ βουλῇ ὡς νόμιμοι τοῦ λαοῦ ἀντιπρόσωποι. Οὗτω λοιπὸν τὴν ἀφετηρία τοῦ συνταγματικοῦ ἥμαντον βίου ὑπῆρχεν ὃ σχηματισμὸς βουλῆς ἐκπροσωπούσης οὐχὶ τὴν τοῦ λαοῦ θεοτοκίαν, ἀλλὰ τὴν τοῦ βασιλέως, παρισταμένου διὰ τοῦ προνοητούργον. Μετὰ τὴν τοιαύτην τῆς βουλῆς κατάρτυσιν σωρεία, τῇ, κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν, φερουσιὰ Γερουσιαστῶν, διὰ μιᾶς διορισμέντων, ἐξησφόλισε μεγάλην καὶ σανερὸν πλειοψηφίαν ἐν τῇ Γερουσίᾳ, ἐν τῇ ἀδιάφοροι τινες ἄνδρες προύτεντον ν' ἀντιτάξωσι φραγμόν τινα εἰς τὰς ἀμέτρους παρανομίας, ἃς ὁ Κωλέτης ἀσυστόλως διέπραττεν.

“Πρὸς διατήρησιν τυφλῆς τῶν βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν ὑπακοῆς ὥφειλε νὰ ἐκπληροῖ πάσας αὐτῶν τὰς ἀπαιτήσεις, ἕξ ὅν μεγίστη ἐπεγίνετο ζημία εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἀδιακρίτως παραδιδομένην εἰς τοὺς οἰκείους, τοὺς φίλους, καὶ πολλάκις εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῶν βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν, οὓς ὁ λαὸς διὰ τοῦτο παρέβαλλε πρὸς τὰς δέκα πληγὰς τοῦ Φαραὼ· καὶ ἐντεῦθεν τὰ εἰσοδήματα τοῦ Κράτους κατηστατεύοντο. Μέχρι μὲν τοῦδε ὃ βασιλεὺς "Οἵων τὴν ἀληθῶς φιλοδίκαιος· καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ταύτην οὐδ' αὐτοὶ οἱ

ἔχειν αὐτοῦ ἡρηγοῦντο· ἀλλ' ὁ Κωλέτης ἐπεισεν αὐτόν, ὅτι πᾶν αἰσθημα δικαιοσύνης πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς κυβερνήσεως, καὶ ὅτι πρώτη τῶν ἀναγκῶν τουτων ἔστιν ἡ ὑπαρξία μεγάλης πλειοψηφίας ἐν ταῖς βουλαῖς.

Ο βασιλεὺς ἐπὶ τελους ἀνεγνώρισε καὶ ἀπεδέξατο τὸ κακόνην τοῦτο ἀξιωμα· καὶ διὰ τοῦτο ἀνευ τύψεως συνειδήσεως ὑπέγραψε τὰ διατάγματα, δι' ᾧ ἀπεπέμποντο τῆς ὑπηρεσίας ὑπάλληλοι κοινῆς ἀπολαύσουτες ὑπολήψεως, ἐγγηράσαντες ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς πατρίδος, οἵπερ εὖντὸς τὴν ἐπιοῦσαν τῆς παύσεως αὗτῶν ἔμενον ἐστερημένοι μετὰ τῶν οἰκογενεῶν αὗτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιοῦσίου δρετου. Ἀλλ' ὅμως ὁ βασιλεὺς τὴν ὄλως γεγοητευμένως ὑπὸ τοῦ πρωτανποντοῦγον Κωλέτου· καὶ εἰ μὴ ὁ θάνατος ἀφῆρε αὐτὸν τὸ 1847, ἵστως οὐδὲ διετήρει αὐτὸν ἐν τῇ πρωτανποντογΐᾳ μέχρι τῆς στιγμῆς, κανεὶς τὴν τὸ ἔναντιον ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὗτοῦ ἀγανακτήσει ἐξεγειρόμενον οὐδὲ πεμπει ἀμφιτέρους, τόν τε κύριον καὶ τὸν ὑπηρέτην(α).

“Ο μὲν βασιλεὺς ἐλυπήσατο σφόδρα ἐπὶ τῷ θάνατῷ τοῦ Κωλέτου· τὸ δὲ κοινὸν ἥλπιζεν, ὅτι ὁ θάνατος οὗτος θάξαντες τὰς κατὰ τῶν ἐλευθερῶν τοῦ ἔναντιον ἀσεβεῖς ἐπιβούλας· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ἐγνώστη μετ' οὐ πολύ, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ὠφελήσατο ἐκ τῶν μανημάτων, ἀπερ ἐλαβεν ἐν τῇ πολιτικῇ

(α) “Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κωλέτης, εἰς διν ὁ Κύριος Γυζώτος, κακῶς γινώσκων τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα, ἀπέδωκεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Γαλλικοῦ βῆματος τὴν τιμὴν τῆς συγκατατάξεως ἐν τοῖς μεγάλοις ἀνδράσι τοῦ Πλουτάρχου.” — [Ο ἀξιότιμος τόμων φίλος πλανάται κατὰ τοῦτο· οὐχὶ ὁ Κ. Γυζώτος, ἀλλ' ὁ Κύριος Πισκατώρης, ὁ τότε πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἀναγγέλλων τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργῷ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέτου, ἔγραψεν· “ἡ φάλαγξ τοῦ Πλουτάρχου ηὔξηση διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρὸς τούτου . . .” — Ο βασιλεὺς Φίλιππος διέταξε νὰ τεθῇ ἡ εἰκὼν τοῦ Κωλέτου ἐν τῷ ιστορικῷ Μουσείῳ τῆς Βερσάλλης.]

σχολή τοῦ Κωλέτου, καὶ ἵκανως ἐδιδάχθη τὸ ἀπολύτως κυ-
βερνῶν ὑπὸ συνταγματικοὺς τύπους. Ὡς ἀπετέλει τὴν ἐπικουρικὴν
ἰσχὺν τοῦ μακαρίτου πρωτοπουργοῦ εἰς τὴν κατάταξιν καὶ
νόμιμεν τὸν ἔλευθερῶν τοῦ ἔπαινου, καὶ ἐν ᾧ διάφοροι λησταί,
ἀμνηστευνόντες ἔτι ζῶντος τοῦ Κωλέτου, ἥσαν συμπεριειλημ-
μένοι, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἐλαβον βασιλικὰς ἀξιωματικῶν.
Τὸ αὐτὸ διετηρήθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωλέτου
σύστημα· καὶ οὗτως ἡ ληστεία κατήντησεν ἐπικερδές ἐπάγ-
γελμα, ὃς χορηγοῦν δικαίωμα βασιλικὸν ἐν τῷ ἀτάκτῳ στρατῷ.
ἡ δὲ πρόφασις τῆς κυβερνητικῆς ἀνάγκης προύβαλλετο πάν-
τοτε πρὸς δικαιολόγησιν τῶν ἀμεταβλήτων πράξεων μοχώηρᾶς
κυβερνήσεως.”

Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κωλέτου συνέβη ἀπροσδόκη-
τόν τι ἐπεισόδιον, ἐξ οὗ δὲ βασιλεὺς “Οἵων ἀπώλεσε πᾶσαν
γοητείαν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις τῆς Τουρκίας. Εἰς
τῶν ὑπασπιστῶν τοῦ βασιλέως, δὲ συνταγματάρχης Τσάμης
Καρατάσσος, γέτεσατο παρὰ τοῦ Κυρίου Μουσούρου, πρέσβεως
τῆς Τουρκίας ἐν Ἀντίγονος, νὰ ἐπινειρήσῃ τὸ διαβατήριον
αὐτοῦ, ἀπερχομένου εἰς Μακεδονίαν, τὴν γενέτην αὐτοῦ γῆν.
Ο δὲ Κύριος Μουσούρος^(α) ἀνέμυησε τὸν συνταγματάρχην,
ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὃς μετασχόντος τῆς ἐν ἔτει 1841 γενο-
μένης ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως, ὑπάρχει ἐγγεγραμμένον
ἔκτοτε εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐκ τῆς Τουρκίας ἐξωρισμένων.
ἄλλ’ ὅμως ὑπέσχετο, ὅτι οὐδὲ γράψῃ περὶ τούτου πρὸς τὸν
κυβερνηταναύτον, ἵνα πεισθεῖται ἐμελλει νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ

(α) Ο Κύριος Μουσούρος ἐστιν “Ἐλλην τὴν καταγωγὴν, καὶ λόγιος
ἀντέρ. τὸς τοιωτος δὲ γενόμενος διδάσκαλος τῆς Νυγατράς τοῦ πρίγκιπος
Βογορίδου, ηντύγησε γενέσην καὶ σύζυγος αὐτῆς.

τὴν ἐπεινεώρησιν τοῦ διαβατηρίου τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ βασιλέως. Γνωστοποιήσαντος δὲ τοῦ Καρατάσσου τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ πρέσβεως, οὕτως ἡγανάκτησεν ὁ βασιλεὺς, ὃστε τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐσπέραν συντυχὼν τῷ Κυρίῳ Μουσούρῳ ἐν τῷ Ιδιαιτέρῳ χορῷ τῆς Λύλης εἶπε πρὸς αὐτόν Γαλλιστί· “J'espérais, Monsieur le ministre, que vous auriez en plus d'égards pour moi!”^(α). καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς αὐτόν, οὐδένα δοὺς καιρὸν πρὸς ἀπάντησιν. Ὁ Κύριος Μουσούρος τεταραγμένος, καὶ ἀγνοῶν, τί ἐπρεπε νὰ πράξῃ, ἀπετάνη πρὸς τὸν Κύριον Λάζαρον, τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, πρὸς ὃν διηγήθη τὸ συμβὸν αὗτῷ δυστύχημα. — Καὶ μένετε εἰσετι εὐταῦρα; εἶπε πρὸς αὐτὸν μετ' ἐκπλήξεως ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας. Ὁ δὲ Κύριος Μουσούρος οὐδένα περιμείνας δεύτερον λόγον, ἀπεσύρηντη τοῦ χοροῦ μετὰ πάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς πρεσβείας· μετ' ὅλης δὲ ἥμέρας ἀπῆλθεν ἐκ τῶν Ἀντηνῶν, ὅπως ἐπανελθῇ βραδύτερον, καὶ λάβῃ οἰκανοποίησιν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς "Οἵων ἐγραψε πρὸς τὸν Σουλτάνον τὴν ἔξτης ἐπιστολήν·

‘Ο βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

τῷ Σουλτάνῳ.

Μεγαλειότατε,

Δυσάρεστόν τι συμβὸν ἐπαπειλεῖ τὴν διάρρηξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων τῶν δύο ἐπικρατεῖν, ἃς ἡ θεία πρόνοια ἐνεπιστεύσατο ἥμιν. Αἱ φιλικαὶ αὗται σχέσεις, ὃν ἡ διατήρησίς ἐστι πολύτιμος, δυνατὸν νὰ ἐνισχυνθῶσιν ἐν τῷ παρόντι, καὶ νὰ στερεωθῶσιν ἐν τῷ μελλοντι, δι' ἐξηγήσεως ἐλευθέρων

(α) ““Ηλπίζον, Κύριε Πρέσβυ, ὅτι Ήλ τύχω πορ’ ὑμὲν πλείστος περιποιήσεως.””

καὶ εἰλικρινοῦν· καὶ τὴν τοιαύτην ἔξήγησιν ἔρχομαι νὰ ποιήσω αὐτόρυμητος· ἡ δὲ ὑμετέρα Μεγαλειότης κατανοήσει, ὃς πέποιθα, τὰ αἰσθήματα τῆς ἀκρας ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς βανίας ὑπολήψεως, ἐξ ὧν ὁδηγοῦμαι εἰς τὸ τοιοῦτον βῆμα, ὑψηλὸν προτιθέμενον σκοπόν, καὶ διὰ τοῦτο ὀνειρίδεκτον πάσης παρεκτηγήσεως.

Ἄπαιτῶν ὑπέρ τῆς βασιλικῆς ἐγγυήσεώς μου τὸ ὄφειλόμενον αὐτῇ σέβας, πέποιθα ὅτι ἐκπληρῶ κανίτηκον, ὅπερ ἐν τῷ συμφέροντι τῆς βασιλικῆς ἀξίας ηλίως ἀσφαλῶς ἐμπεπιστευμένον εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος. Ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου κινούμενος, ὅτε ἀπέτεινα μοιφήν τινα πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον ἀδελφοῦ, πρὸς ὃν ὅμολογῶ εἰλικρινῆ ἀγάπην, δὲν ὠδηγήσω τὸν ὑπὸ μόνου τοῦ γεγονότος, ὅπερ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ μόνον αἴτιον τῆς ἐκφράσεώς μου ἐκείνης.

Πρὸ πολλοῦ ὁ τρόπος καὶ ἡ διαγωγὴ τοῦ Κυρίου Μουσούρου, ὃς ἐστι τὸ ὕργανον διαφόρων παραστάσεων τῆς κυβερνήσεώς μου πρὸς τὴν τῆς ὑμετέρας Μεγαλειότητος, πολλάς μοι παρεῖχεν ἀνησυχίας ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς φιλίας τῶν γειτονευόντων κρατῶν, ἣν ἐγὼ θεωρῶ πολύτιμον· καὶ ἀληνῆς λίαν ἐστὶν ὀφέλιμος πρὸς ἀμφότερα τὰ κράτη, ὃν τὰ συμφέροντα ταυτίζονται ἐν πολλοῖς καὶ ὑπὸ παντοίας ἀφορμάς. Δηλώσας δὲ τὴν δυσαρέσκειαν, ἣν τρανόντην οὐ τοσοῦτο διὰ τὴν ἀρνησιν τῆς ἐπικυρώσεως ἐνὼς διαβατηρίου, ὃσου διὰ τὰ προτυγγάντα αὐτῆς, παρέστησα πρὸ πάντων μέριμναν, ἣν πολλάκις ἦσπάσατο, ὃς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω, καὶ ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης, μετὰ θάρρους εὐγενοῦς ἀγωνιζομένη ὑπέρ τῆς εἰρηνικῆς προόδου τῶν εἰς τὴν κυβερνησίαν αὐτῆς· ἐμπεπιστευμένων λαῶν.

Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ ἀληνήση, ἡ πλήρης ἐρμηνεία τῶν

λόγων μου, ἀποτεινομένων ίδεως πρὸς ἄνθρωπον, ἐπὶ λαβήσιμενον τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τῆς ἁυτοῦ ἀποστολῆς· καὶ τὴν ἔρμηνείαν ταύτην δικαιοιν ἐνόμισα νὰ ποιήσω πλήρη.

Ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης σκεψᾶται καὶ ἀποφανήσεται ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτῆς.

Ἐγὼ δὲ πέποινα, ὅτι ἡ ἐξήγησις αὕτη, ἐλευνέρως δινεῖσα, συνάδει πρὸς τε τὸ κανόνιον καὶ πρὸς τὴν καρδίαν μου. Οὐχ ἦττον δὲ ἐλπίζω, μᾶλλον δ' εἰπεῖν, πέποινα, ὅτι ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης εὑρήσει ἐν αὐτῇ τὴν ἀπόδεξιν τοῦ ὅτι κἀγώ, ὡς καὶ ἡ ὑμετέρα Μεγαλειότης, ἐναποτίνεμαι τὴν ἀληθήνη δόξαν μου ὅπου ὁ παντοδύναμος Θεὸς διατάττει ἡμῖν, καὶ ὅτι θερμοτάτην αἰσθάνομαι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς διατηρήσεως τῶν φιλικῶν σχέσεων δύο λαῶν, ὃν ἡ δόξα καὶ ἡ εὐημερία, ἀντὶ τοῦ νὰ ὕστιν ἀντίτιτοι καὶ ἀντίζηλοι, ἐξαρτῶνται μάλιστα ἐκ τῆς ἀμοιβαίας τῶν λαῶν τούτων βοηθείας.

Ἐπὶ τούτοις ἱκτεύω τὸν Θεόν, ὅπως διατηρῇ Σε, ὑπέρτατε, ἐνδικτάτε, καὶ κραταιότατε Αὐτοκράτορ, φύλαττε γεῖτον καὶ σύμμαχε ἡμῶν, ὑπὸ τὴν ἀγίαν καὶ παντοδύναμον Λύτον προστασίαν.

Ο εἰλικρινέστατος καὶ ἀκριβέστατος φίλος Σου.

(Ὑπογ.) "Οὐαν.

Ἀνήγησι, τῇ α' Φεβρ. 1847.

Ολίγον διαμείνας ἐν Ἀνήγησις ὁ Κύριος Μουσούρος, ὅτε καὶ παρὰ μικρὸν ἐγένετο θύμα φανατικῶν τινος πατριώτου (α), ἀνεκλήση εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετέπειτα ὠνομάσθη πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Λονδίνῳ, ὅπου μέχρι νῦν διαμένει.

(α) Ἡ ἀπόπειρα ἔκεινη τῆς διλογίας παρὰ πάντων ἀπεδοκιμάσθη.

‘Η ἀνάμνησις τοῦ συμβάντος ἐκείνου, ὅπερ διελέγει οὕτως
ἐπονειδίστως πρός τε τὴν βασιλείαν καὶ τὸ ἔτινος, ἐξηλείφνη
μετ’ ὄλεγα ἔτη διὰ τρόπου καὶ συμπεριφορᾶς μᾶλλον ἀξιο-
πρεπούς καὶ μᾶλλον συμφώνου πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ τὸν χαρα-
κτῆρα τοῦ ἔτινου. ‘Η Ἀγγλία, ὁ ἀμερικατος οὗτος ἔχειρός
τῆς Ἑλλάδος, παρέσχε πρὸς τοῦτο τὴν αἰτίαν. Συνήνει
ἐπεκράτει πρό τινων χρόνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἵστως δὲ καὶ νῦν
ἔτι ἐπικρατεῖ που, νὰ καίωσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ μεγάλου Σαβ-
βάτου ἀχύρινόν τι σῶμα, παριστῶν τὸν προδότην τοῦ Ιούδαν. ’Εν
ἔτει δὲ 1849 διατρέβοντος ἐν Ἀνήναις κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ
Πάσχα μέλους τινὸς τῆς βασινπλούτου Ἰσραηλιτικῆς οἰκογενείας
‘Ροτσχίλδ, ὁ διοικητὴς τῆς ἐνιαυτῆς τραπέζης συνέλαβε τὴν
ἀτυχῆ ἴδεαν νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς ἐμπόδισιν τῆς ἐκπληρώσεως
τοῦ ἔτινου τούτου. ‘Η δὲ Ἀστυνομία μετὰ πολλῆς ἀδεξιό-
τητος ἐκπληρώσασα ἃς ἐλαβε περὶ τούτου διαταγάς, ἤρενεισε
τὸν ὄχλον· καὶ ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἐπε-
τείου ἐκείνης διασκεδάσσεως, ἐπέπεσον κατά τινος Ἰουδαίου,
οὗ τῆς οἰκίας ἐμπροσθεῖν ἐτελεῖτο συνήνειως ἥ τῷ ὄχλῳ σπου-
δαίᾳ αὕτη τελετή. ‘Η οἰκία λοιπὸν τοῦ Ηρτογάλου Ἰουδαίου,
Πατσιφίκου καλουμένου, ὅντος δὲ Βρεττανοῦ ὑπηκόου, διηρ-
πάγη ὑπὸ τοῦ ὄχλου. ’Ἐντεῦθεν ἦγέρησαν εὐθὺς παρὰ τοῦ
πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας ἀπαιτήσεις ἀποζημιώσεως, ἐπῆλθον δὲ
συνδιασκέψεις καὶ συζητήσεις μᾶλλον ἥ τοτε πικραί, τὸ μὲν
πρῶτον περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπειτα δὲ περὶ
τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ. ’Αλλ’ ἐν τούτοις τὸ Ἀγγλικὸν
κόμμα, ὃ πρὸ πολλοῦ εὑρίσκετο ἐκτὸς τῶν πραγμάτων, ἐδράξατο
τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅπως κατερνώσῃ τὴν κατάληψιν τῆς
ἀρχῆς, καὶ κατέπεισε τὸν ἐν Ἀνήναις πρέσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας,
ὅτι ἐπὶ μόνη τῇ ἐμφανίσει Ἀγγλικοῦ στόλου πρὸ τοῦ Πειραιῶς

το ἔνιος ἐξαναστήσεται, ὡς ἀνθρωπος εἰς, ὅπως ἐκδιώξῃ τὸν βασιλέα "Οὐωνα. Ἰδοὺ πῶς ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τοῦ προειρημένου φυλλαδίου διηγεῖται τὴν καταστροφὴν τοῦ Πατσιφικείου ἐκείνου δράματος.

"Η Ἀγγλία ἐδράξατο τῆς προφάσεως ταύτης, ὅπως καταβάλῃ τὴν καταστροφὴν τῆς Γαλλίας ἐν τῇ Ἑλλάδι προτίμησιν. Ὁ Λόρδος Παλμερστὼν ἀπέστειλε προσβλητικήν τινα διακοίνωσιν πρὸς τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλέως, ἣν ἀπεκάλει ἄδικον, διεφάνερμένην καὶ τυραννικήν· ἢ δὲ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως οὐαρέροσα εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Γαλλίας, ἀπεκρίνη εὑναρ-σῶς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, μεμφομένη δικαίως αὐτήν, ὅτι ἐνε-ζάρητον τοὺς ληστάς, καὶ ὅτι ἐνηγκεν ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς σημαίας αὐτῆς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ληστοῦ Μερεντίτου. Η ἐν ἑτει 1848 γενομένη ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας ἀπέσπασε πρὸς καιρὸν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς τὴν προσοχὴν τῆς Ἀγγλίας· ἀλλ' ἐνναρέρητοντα τῆς Συστάσεως τῆς Γαλλικῆς Δημο-κρατίας, ἥπερ εὐνήτις ἐψηφίσατο πρόεδρον τὸν νῦν Αὐτοκράτορα Ναπολέοντα Γ', ἀπέστειλεν εἰς τὸν Πειραιᾶ στόλον τὴν 15^η Ἰανουαρίου 1850, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ναυάρχου Πάρκερ, ὃς ἐπιμόνως ἀπήγνωσε παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀποζημίωσιν 800,000 Δραχμῶν διὰ ζημίας γενομένας εἰς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. τῆς βασιλίσσης τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καὶ ἵδιως εἰς Ἰουδαιόν τινα, ὃνομαζόμενον Πατσίφικον, ὑπή-κοον Ἀγγλον καὶ κάτοικον Ἀνηγῶν. Η Ἀγγλία ἀπήγνωσε πρὸς τούτοις τὰς υῆσους Ἐλαφονῆσι καὶ Σαπιέντσαν· ἢ δὲ Κυβερνήσις τοῦ βασιλέως, εἰ καὶ ἐλαβεν εἰκοσιτεσσάρων μόνων ὡρῶν προνεισμίαν, ὅπως σκεφνῇ καὶ ἀπαντήσῃ, ὅμως ἐν καιρῷ ἀπήγνησεν ὅτι εῦρισκε τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἀγγλίας ὑπερ-βολικὰς καὶ ἀδίκους. Τὴν 19^η Ἰανουαρίου ἦρξατο ἡ πολιορ-

κία, καὶ πάντα τὰ πλοῖα, πολεμικά τε καὶ ἐμπορικά, συν-
ελήφθησαν· ἡ δὲ Κυβέρνησις διεμαρτυρήσῃ, καὶ ἀπέστειλε
παραχρῆμα πρέσβεις εἰς Παρισίους, εἰς Βιέννην καὶ εἰς
Πετρούπολιν, ὅπως ἔξαιτήσωνται βαζήσειαν καὶ ὑπεράσπισιν
κατὰ τῶν ὑβριστικῶν τούτων ἐκβιάσεων. Μετὰ δραστηρίους
διαμαρτυρήσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας ἡ μὲν πολιορ-
κία διελύσῃ, ὁ δὲ βαρῶνος Γρόσης ἀπεστάλη παρὰ τῆς
Γαλλίας, ὅπως ἐν ὄνόματι τῆς Ἑλλάδος διαπραγματεύσηται
μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας Κυρίου Wyse περὶ τῆς
ἐλεεινῆς ἐκείνης ὑπονίστεως. Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ χυβέρνησις
συγκατένευσε νὰ πληρώσῃ 330,000 δραχμῶν, λύτρα τῶν
αἰχμαλώτων πλοίων αὗτῆς. Ἡ διαγωγὴ τοῦ βασιλέως ἐν
ταῖς διαπραγματεύσεσιν ἐκείναις, καὶ τὸ ἀστενέστατος
ἐπάλιαις κατὰ τοῦ ισχυροτάτου, ἐπήνεγκε τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ
συμπατήσειαν τοῦ ἔπειρους (α).

Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς κατὰ δυστυχίαν οὐδαμῶς ὥφελήσῃ ἐκ
τῆς δημοτικότητος, ἦν τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο παρήγαγεν ὑπὲρ
αὐτοῦ· εὖνὶς δὲ παρελαύνοντος τοῦ αιγαλύνου, ἐπανῆλθεν αὖτε
εἰς τὴν προτέραν ὅδον. “Ο βασιλεὺς, λέγει ὁ ἄρτι μη-

(α) Οὐδεὶς ὄγνοει, καὶ ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε παύστεται εὐγνωμόνως ὁ
μολογοῦσα, τὴν ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας στάτιον καὶ ἀποφασιστικὴν
διαγωγὴν τοῦ τότε Ηρέγκιπος προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας,
ἀνακαλέσαντος τὸν ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν Κύριον Drouyn de Lhuys.
Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς “Οἴων καὶ ἡ Κυβέρνησις αὐτοῦ τάχιστα ἐπελάθοντο
τοῦ νέου τῆς πρὸς τὴν Γαλλίαν εὐγνωμοσύνης κατήκοντος, ὅπερ ἐπέ-
βαλλεν αὐτοῖς ἡ γενναία τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διαγωγή. Ἐν
τῷ ἐπεισοδίῳ τούτῳ τῆς συγχρόνου ιστορίας τῆς Ἑλλάδος ἀξιοσημείωτος
ὑπάρχει ἡ ὀλίγοις ἐγνωσμένη πρᾶξις, ὅτι ἡ τοσοῦτον ἐπαινεῖσα σύν-
ταξις τῶν διακοινώσεων τῆς Ἑλληνικῆς χυβέρνησεως πρὸς τὴν Ἀγγλί-
κην ἔργον τὴν τοῦ τότε ἐν Ἑλλάδι πρέσβεως τῆς Γαλλίας Κυρίου
Θουνβενέλ.

μονεμνίεις ἀνώνυμος συγγραφεύς, ἀντὶ τοῦ νὸς περιχαρακωνῆς
ἐν τῷ ἀπαραβιάστῳ καὶ ἐν τῷ ἀνευνόνῳ, ἢ παρεῖχεν αὐτῷ
τὸ σύνταγμα, καὶ νὰ διατηρήσῃ θέσιν ἀφιλοκερδῆ καὶ εἰλι-
κρινῆ ἀπέναντι τοῦ ἔνιον, μακρὰν πάσης ὑποψίας, πάσης
προσβολῆς, παντὸς πολιτικοῦ σάλου, ἡθικῆς τούγαντίον νὰ
ρίψῃ τὸ ἔνιον εἰς ἀναρχίαν διὰ τῆς διαφωνίας, διὰ τῆς
ἐποφθαλμιάσεως εἰς τὰς δημοσίας θέσεις, καὶ διὰ τῆς
καταστροφῆς τῶν τοπικῶν ὑπεροχῶν. Δεκαετίαν ὅλην χυβερ-
νήσας τὸ ἔνιον ἀπολύτως, δυσκόλως ἥδυνατο νὰ περιστελλῃ
ἔκαντὸν ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νέου συντάγματος τελειμένων
ὅρων τῆς ἔξουσίας αὗτοῦ. Διὰ τοῦτο αὐταδῶς ἐπηρέαζε
τὰς ἐκλογὰς διὰ τῶν ὑπουργῶν αὕτου, οὓς ἐπιτηδείως ἔξελέ-
γετο καταλλήλους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὅπως ἐπεμβαί-
νωσιν εἰς τὰς ἐκλογὰς διὰ τῶν ὑπαλλήλων ἀρχῶν. Ἡ
διαφωνία ἔξηπλωνη ταχέως πανταχοῦ, καὶ τὸ σύνταγμα
κατέστη γράμμα νεκρόν· τὸ δὲ συμφέρον τοῦ ἔνιον, αἱ
εὐχαὶ αὗτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα, ἐπιμόνως παρεγνωρίσασαι
καὶ κατεπατήσασαι. Ἐντεῦθεν προῆλθον αἱ κατὰ τὸ 1813
καὶ 1862 ἐπαναστάσεις, ἡ τοῦ Γρίβα, ἡ τοῦ Παπακώστα,
ἡ τοῦ Βελέντσα, ἡ τοῦ Γρεζιώτου, καὶ τελευταία ἡ πολιτικὴ
καὶ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις τῆς Ναυπλίας. Ὅπὸ τοιούτου
ἔμφορούμενος ἀντισυνταγματικοῦ πνεύματος ὁ βασιλεὺς διε-
τήρησε παρ’ εαυτῷ ὡς Λύλάρχην τὸν στρατηγὸν Γαρδικιώτην,
ὅν ὁ Κύριος Ε. Ἀβούτ κατέστησεν, ὡς φαίνεται, ἦρωα τοῦ
γνωστοῦ αὗτοῦ μυστικορήματος “ὁ βασιλεὺς τῶν ὄρέων.”
Ἡ ἀπεριόριστος πρὸς τὸν Γαρδικιώτην εὔνοια ἐκίνησε τὴν
δυσαρέσκειαν τοῦ ἔνιον, γινώσκοντος τὴν παροιμιώδη γενο-
μένην ἀπιστίαν καὶ δολιότητα τοῦ ἀνδρός, καὶ καταφρονού-
τος τὸ ὄνομα αὗτοῦ· ἀλλ’ ἐκεῖνος καλώς ὑποχρινόμενος ἐν

τῇ βασιλείᾳ ὑπηρεσίᾳ, ἐπιτηδείως μετεχειρίζετο αὐτὴν εἰς πλουτισμόν, τὰ πάντα πράττων, καὶ οὐδὲ αὐτὴν τὴν λῃστείαν ἀποστρεφόμενος· προστάτης δὲ ὁν καὶ σύντροφος τῶν λῃστῶν, ἀναφανδὸν καὶ λίαν ἐπωφελῶς διεπραγματεύετο μετ' αὐτῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὁ ἥρως τοῦ μυνιστορήματος “ὁ βασιλεὺς τῶν ὁρέων” οὐδέν εστι φανταστικός πρόσωπον, ἀλλ’ αὐτὸς ὁ στρατηγὸς Γαρδικιώτης, οὗτος μετονομασθεὶς ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ συγγαφέως Κυρίου Ἀβούτ. Αἱ δημόσιαι θέσεις, πολιτικαὶ, στρατιωτικαὶ, Ἐκκλησιαστικαὶ, ἦσαν ἐπικερδῆ ἐμπορεύματα τοῦ στρατηγοῦ· καὶ τοῦτο καλῶς ἐγίνωσκεν ὁ βασιλεὺς, διότι κοινὴ ἡνὶ κατακραυγή, καὶ ὁ τύπος ὄμοφώνως προσέβαλλεν αὐτόν, ὃς ἀναιδῆ κλέπτην· ἀλλ’ ὅμως διετήρησε παρ’ ἐκυρῷ τὸν στρατηγὸν ἄχρις οὗ ἀπέστανεν, ἀδιάλειπτον διεκνύων πρὸς αὐτὸν τιμὴν καὶ ἐξαίρετον ἐμπιστοσύνην· εὐηρεστεῖτο δὲ μόνον νὰ λέγῃ μειδιῶν πρὸς τοὺς ἐπικαλουμένους τὴν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ δικαιοσύνην τοῦ βασιλέως, “Ο στρατηγὸς ἀγαπᾷ πολὺ τὸ ἀργύριον.” Τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ προσήμια τῆς συνταγματικῆς κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως “Οντωνος (α).”

Τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως πρώτιστος μέν, οὐχὶ δὲ καὶ μόνος, αἴτιος ἡνὶ ὁ βασιλεὺς “Οντωνος. Εἴπομεν ἀνωτέρῳ περὶ τῶν ὑπουργῶν, οὓς ἡ Ἀντιβασιλεία ἐλαύονσα εἰς Ναυπλίαν εὑρεν ἐγκαθίστατας εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, καὶ ἐφεδῆς περὶ τῶν ἐκείνους διαδεχθέντων, καὶ τοῦ Κωλέτου· πολλοὺς δὲ ἄλλους δυνατὸν νὰ καταριθμήσῃ τις ὑπουργεύσαντας ἐν τῇ τριάκοντα εἴτη διαρκεσάσῃ βασιλείᾳ τοῦ “Οντωνος. Ἀλλ’ ὅμως οὐδεὶς δύναται εὐλόγως νὰ μεμφῆ

(α) Ἐννοεῖται ὅτι οὐκ ἐγγυώμενα τὴν ἀκριβῆ ἀληθείαν τῶν ἀναφερομένων ἔγταῦντα, ἂν μάλιστα φαίνονται ἡμῖν ὑπερβολικά.

τὸ ἔνιος διὰ τὴν κακὴν τῶν πραγμάτων διεύθυνσιν. Ἡ ἀνεξαρτησία ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ὅπου ἐλλείπουσι χρήματα καὶ πόρος τοῦ ζῆν· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀπορίᾳ ταύτῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔνιος ἔδωκε δείγματα νιαυμασίας πολιτικῆς διαγωγῆς. Τί δύναται νὰ πράξῃ ἔνιος, οὗ πάντες σχεδὸν οἱ πολῖται τυγχάνουσιν ὅντες μᾶλλον ἢ τῆς ὁφελέται τοῦ δημοσίου, ἢ ἀναμένουσιν ἐκ τῆς δημοσίους ὑπηρεσίας τὸν πόρον τοῦ ζῆν; Πολλοὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν ἐπιμόνως καὶ μετὰ ζήλου ἐπάλαισαν πρὸς τὰς ἀπολύτως μοναρχικὰς ἴδεας καὶ τάσεις τοῦ βασιλέως "Οὐανος, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετήρησαν ἀξιοπρεπῶς τὴν τοιαύτην θέσιν· ἀλλὰ μακρὰν τῶν πραγμάτων διαμένοντες τούτου ἔνεκα, μεμονωμένοι, καὶ ἐγκαταλειμμένοι ὑπὸ τῶν φίλων αὐτῶν, περιήρχοντο εἰς ἐλευνὴν ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων. Δύναται τις εὐλόγως νὰ μεμφῆται τοὺς ἄνδρας τούτους, ὡς κακοὺς πατριώτας, διότι ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ, πιεζόμενοι ὑπὸ τὸ βάρος οἰκογενειῶν, ἐπανήρχοντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως, καὶ ἐδέχοντο πρεσβείαν τινὰ ἐκτὸς τοῦ κράτους, ἢ χρηματικὴν σύνταξιν, ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος διαμένοντες ἐν ἀπραξίᾳ(α); Οὐδὲν οὔτες ἀποδιάρρηντες τὸν πολιτικὸν ἄνδρα, ὅσον ἢ ἀπομόνωσις. "Οπου ὑπάρχει κοινὴ γνώμη, ὁ πολιτικὸς ἄντερ, ὁ διατρέχων τὴν ὅδὸν τῶν ἔνιων πόνων, ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης· καὶ εἴτε ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ βήματος, εἴτε ἐν τῷ ἴδιῳ σπουδαστηρίῳ, αἰσθάνεται τὴν κινοῦσαν αὐτὸν χεῖρα τοῦ ἔνιους, καὶ προβαίνει μετὰ νιάρρηστος, πολυτρόπως ὑποστηριζόμενος, διὰ τῶν

(α) "Πενία ἄνδρα ταπεινοῖ," ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι· ὁ διὸ Ἀριστοφάνης ὅρθιῶς διγματίζει ἐν τῷ "Ιλιούτῳ" αὐτοῦ, ὅτι "πενίας οὐδὲν πέφυκε ζῶν ἔξωλέστερον"· καὶ ὁ Φραγκλῖνος, ὅτι "καινὸν σάκ κον οὐδεὶς δύναται ὅρθιον στῆσαι."

έφημερίδων, δι' εὐφημιῶν δημοσίων, δι' ἐπιστολῶν ίδαιτέρων,
διὰ παντοίων ἐνδεῖξεων σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως, διὰ χρη-
ματικῶν βοηθειῶν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δώρῳ προσφερομένων.
Ἡ κοινὴ γνώμη, ἡ ἀόρατος αὕτη, ἀλλὰ παντοδύναμος, ισχὺς
τῶν νεωτέρων χρόνων, ἥτε κυριώτατα ὅργανά εἰσιν αἱ ἐφη-
μερίδες, οὕπω ἐκτήσατο ἐν τῇ Ἑλλάδι τὴν ἀκμὴν ἐκείνην,
ἔξι ἥτε κανίσταται ἐπίφοβος ἄμα καὶ εὔεργετική· διότι φαί-
νεται μὲν ἔχουσα ἐπινευμίας τινάς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ οὐδὲν
κοινὴν καὶ σταθεράν· ὅπερ ἀντὶ τοῦ ἐπικρατεῖν ἐν παντὶ¹
τῷ ἔπαινει, ὃς ἐπεκράτει ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, περιορίζεται
εἰς ὀλίγους τινάς, ὅδηγούντας τὰ πλήνη κατὰ τὰς ίδιας αὐ-
τῶν ἐπινευμίας· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τόπῳ φύσει δημοκρατικῷ
ἐπικρατεῖ ὀλιγαρχία τις κυρίαρχος, μόνη ἀσχολουμένη, ἡ τού-
λαχιστον μόνη τυρβάζουσα, περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ τόπου.

Ἐπὶ τῶν ὀλίγων τούτων πολετῶν, τῶν μᾶλλον ἡ ἡτον νοη-
μόνων καὶ δυναμένων νὰ γινώσκωσι καὶ νὰ ἐκτιμῶσι τὰ ἀληθῆ
τοῦ ἔπαινους συμφέροντα, στηρίζονται ἔξι ἀνάγκης οἱ πολιτικοὶ²
ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος· καὶ ἡ τοιαύτη ὑποστήριξις ἤρκει πρὸς
ἀποδίωξιν τοῦ βασιλέως "Οὐανος· ἀλλά, κανέως προεπομένη,
οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἐφάνησαν κατὰ διαφόρους καιρούς ἔχοντες
ἀστενεῖς τινάς ἐπινευμίας, οὐχὶ δὲ καὶ οὐδὲν σταθεράν.
Διὰ τοῦτο πολλοίκις ἤρνήσαντο τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν εἰς
ἄνδρας μὴ παραμένοντας ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, καὶ μὴ δυναμένους
νὰ παρέχωσιν αὐτοῖς ὠφελεῖας διαρκεῖς· καὶ τῇ ἀληθείᾳ
μεγάλη ἀπαιτεῖται δόσις φιλοτιμίας, ὅπως ἀντιπαλαίσῃ τις
πρὸς πάσας ταύτας τὰς ἀφορμὰς τῆς πολιτικῆς ἐξευτε-
λίσεως.

"Οτε τελευταῖον ἐπεσκεψάμην τὰς Ἀσήνας τὸ 1867
ἐπορεύθην συνοδευόμενος ὑπό τινος τῶν πιστῶν φίλων του

μακαρίτου Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου (τοῦ Κυρίου Ν. Δ, ἐνὸς τῶν τελευταίων ὑπουργῶν τοῦ βασιλέως "Οὐανος") πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πρωτοπουργοῦ Κυρίου Κουμουνδούρου, πεντανόντος δέκαιον πέντε ἐπὶ τῷ θαυμάτῳ συγκατέβας νεάνιδος. Εὗρομεν δὲ τὴν οἰκίαν βρέσσονσαν φίλων, συνδραμόντων εἰς παραμυθίαν τοῦ πρωτοπουργοῦ, καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἡδυνήσαμεν νὰ προσελθομεν αὐτῷ. "Ουολογητέον, εἶπεν δὲ φίλος μου, ὅτι δὲ Μαυροκορδάτος, δὲ μέγας πολίτης τῆς Ἑλλάδος, διάκις ἐτύγχανεν ἔκτος τῶν πραγμάτων, πολλάκις ἐστερεῖτο φίλων ἀρκούντων πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ Wist(α)!" Τοῦτο δέ μοι ἀνέμησεν, ὅτι κατὰ τὸ 1853, διατρέβοντος τοῦ Μαυροκορδάτου ἐν Παρισίοις ὡς πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος, εἴς τῶν ἐν Ἀνγλίας ἐφημεριδογράφων παρεκάλεσε με νὰ μεσιτεύσω παρ' αὐτῷ, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὴν ἐφημερίδα διὰ τῶν ἐν Ἀνγλίας φίλων αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ προσῆλθον τῷ Κυρίῳ Μαυροκορδάτῳ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεως τοῦ φίλου μου δημοσιογράφου. "Οἱ φίλοι μου! οἱ φίλοι μου!" ἀνέκραξεν δὲ παλαιὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ κόμματος μετὰ τοῦ συγνόνου αὐτῷ χλευαστικοῦ μειδιάματος καὶ βλέμματος(β).

Μετ' ἀλίγα ἔτη διατρέβων ἐν Ἀνγλίας, καὶ ἐπισκεπτόμενος ἐκπεσόντας ὑπουργούς, πολλάκις ἀνεμηνήσασθη τῆς ἐκφωνήσεως ἐκείνης τοῦ πολυπείρου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῆς Ἑλλάδος· ιδίως δὲ κατὰ τὸ 1856—57, ὅτε διευνάνων τὸν Ἑλληνικὸν Μηνύτορα ἐβλεπον ἐξ ἀνάγκης συγνότατα τὸν τότε πρωτοπουργὸν Κύριον Δ. Βούλγαρην. Δύο ἔτη ἐπισκεπτόμενος αὐτὸν

(α) Χαρτοπαίγγιον, ἐνῷ συμπαίζουσι τέσσαρες.

(β) Ὁ ἀξιότιμος υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος ἐλεγέ μοι κατ' αὐτὰς, ὅτι δὲ πατήρ αὐτοῦ οὐχὶ μόνον οὐκ ἀπεδέχετο τὴν προστηγορίαν ταῦτην, ἀλλὰ καὶ διεμαρτύρετο κατ' αὐτῆς.

εὗρισκον τὰς αἰνιούσας τοῦ Κυρίου πρωτηπουργοῦ λίαν στενάς . . . Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ σύνηνες ἐξεπλάγην ἐπὶ τῷ μεγένει τῆς αἰνιούσης, ἣν ἐν τῇ προτεραιίᾳ εὗρισκον λίαν στενήν· ἢ αἰνιούσα ἦτο διάκενος, διότι ὁ Κύριος Βούλγαρης τὴν πρωΐαν ἔκεινην παρηγήσατο τὴν ἀρχήν. Ἡ ἐπικρατοῦσα βρομία ἐν ταῖς αἰνιούσαις, ἐν τῇ ἀναβάθμῳ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιοχῇ τῆς οἰκίας τοῦ ἐκπεσόντος πρωτηπουργοῦ, ἢ νεκρική ἔκεινη σιγή, κατέπληξαν τὴν καρδίαν μου· καὶ τοῦτο βέβαια συμβαίνει πάντοτε καὶ πανταχοῦ κατά τινας διαφοράς· ἀλλ' ἐγὼ τότε πρώτου ιδὼν τὸ θηλιβερὸν ἔκεινο θέαμα, ἐξεπλάγην εἰς ὑπερβολήν. Κατ' εὔτυχίαν τοῦ Κύριου Βούλγαρη, ἢ ίδια αὐτοῦ περιουσία, εἰ καὶ μετρία, ἡσφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Kai συντόμως εἰπεῖν, τὸ σύστημα τῆς ἀντισυγκεντρώσεως καὶ τῆς πολιτικῆς ἀπορρίφθεισεως τῶν ἐνικαῶν δικαιωμάτων, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας, καὶ προαχθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως "Οὐανος, διεκώλυσε μὲν καὶ ἀνέβαλε τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐνιούς ἀνάπτυξιν, ἀλλ' οὐκ ἡδυνήνη γὰρ ἐξαλείψῃ αὐτὴν εἰς τὸ παντελές. Ἀλλεπάλληλοι ἐπαναστάσεις, ὃν αἱ μὲν κατεβάλλοντο, αἱ δὲ ἐνιράμβευσαν, ὃς ἡ τῆς 3/15 Σεπτεμβρίου 1843, ἐμαρτύρουν τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐνιούς ζωηρότητα· καὶ τὰ μὲν ἄπομα κατηναλίσκοντο, τὸ δὲ ἐνιούς παρῆγε νέα· ἀλλὰ καὶ ταῦτα, ὃς τὰ πρὸ αὐτῶν, κακῶς ὑποστηριζόμενα (εἴ ποτε ὑπεστηρίζοντο) ὑπὸ τῶν ὀλίγων κατ' ἐπαρχίας ἴσχυρῶν, καὶ τούτων κακῶς διευθυνομένων, συνετρίβοντο ἐπὶ τῶν αὐτῶν σκοπέλων. Τὸ συνυπεύθυνον λοιπὸν τοῦ τόπου καὶ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν πασίδηλόν ἐστιν· ἀλλ' ὑπέρ μὲν τῶν πρώτου πολλαὶ ὑπάρχου-

σιν ἐλαφρυντικαὶ τῆς εὐπίστημης περιστάσεις, ὑπὲρ δὲ τοῦ δευτέρου μία ἵσως, περὶ τῆς ἐφεξῆς λέγομεν· ἀλλὰ καὶ αὕτη οὐδαμῶς ἐπιβαρύνει τὸ ἔννοιο.

Γ'.

Ἐν ἔτει 1854, ἦδη τοῦ Κρητικοῦ πολέμου ἐπικειμένου, ὁ βασιλεὺς "Οὐαὶ ἡδύνατο καυχήσασθαι ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τοῦ ἔργου αὐτοῦ, δηλαδὴ τοῦ πολιτικοῦ ὅμαλισμοῦ καὶ τῆς ἀπορρίφησεως πάσης δυνάμεως· καὶ ἀληθῶς ἡδύνατο εἰπεῖν τότε "Ἐγὼ εἰμὶ τὸ κράτος" — L'état c'est moi. — Τὸ κατόρθωμα τοῦτο τοῦ βασιλέως "Οὐαὶνος ἐπωνυμάσθη ἐν τῇ Ἑλλάδι "τὸ σύστημα"· καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο σφοδρῶς προσεβάλλετο ὁ βασιλεὺς ἐν τε τῷ τύπῳ καὶ ἐν ταῖς συνεντεύξεις τῶν πολιτῶν· ἀλλὰ τὰ πάντα ἀπέβαινον ἀνευ ἀποτελέσματος.

Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπελάσσουσα, συνετάραξε τὴν ἡρεμίαν, ἐν τῇ κατεκομάτῳ ἡ παντοδύναμος αὐτοῦ ἐξουσία· διότι αἱ Ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Τουρκίας συνεκινήσασσαν· οἵ δὲ ἐλεύθεροι Ἑλληνες, καὶ πρὸ πάντων οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐγκατεστῶτες ἀποικοι ἐκ τῶν διούλων Ἐπαρχιῶν, περὶ ᾧν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐλέγομεν, ἐνόμισαν κατάληλον τὸν καιρὸν ἔκεινον, ὅπως ἐπαναλάβωσι τὸ κατὰ τὸ 1833 διακοπέν ἔννοιον ἔργον, τὸ διακρινόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα "μεγάλη Ἰδέα" (α).

(α) "Ιδε — De l'idée dominante des Grecs sur la conquête de Constantinople — par André Papadopulo Vretos. Athènes, 1854.

Ἐν ἔτει 1840 ἐταίρια τις ἐπικαλουμένη "φιλορωδοξος" ἐσχηματίση πρὸς ἐπανάστασιν τινῶν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἐλληνικῶν Ἐπαρχιῶν (Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας), καὶ ταύτης ἀρχηγὸν ἀνέδειξαν τὸν

Ἐν ἔτει λοιπὸν 1854 βλέπων δὲ βασιλεὺς τὰς περιστολὴούσας αὐτὸν περιστάσεις, ἀπειλούσας τὴν καταστροφὴν τοῦ συστήματος, ἀπεφάσισε πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ νέαν αὐλαίβῃ πᾶσαν τὴν διεύσυνσιν τῆς μεγάλης ἴδεας· ἀλλ’ ἀπέτυχε κατὰ πάντα.

Ἐνταῦθα πάλιν παραχωροῦμεν τὸν λόγον εἰς τὸν ἀξιότιμον ἡμῶν συνάδελφον, τὸν Κύριον Λεβίδην, λέγοντα ἐν τῷ πρὸ μικροῦ μνημονευτέντι φυλλαδίῳ αὐτοῦ. “Παρεκτὸς τῆς ἐλεεινῆς τοῦ τόπου κυβερνήσεως, δὲ βασιλεὺς” Οἵων εἶχε καὶ ἄλλας ἐλλείψεις, καὶ μόνας δυναμένας νὰ καταστήσωσιν ἀδύνατον τὴν πραγματοποίησιν τῶν νομιμωτάτων εὐχῶν τοῦ Ἐλληνικοῦ ἔνσυνου. ‘Ηγεμὼν ἀνίκανος νὰ ἔννοισῃ τὰς συνή-

Κέμητα Γεώργιον Καποδίστριαν ἀδελφὸν τοῦ Κυβερνήτου, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ, ὃς φαίνεται, τοῦ ἔνοχοποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον ἔνώπιον τοῦ βασιλέως Ὅθωνος. Καὶ ἀληθῶς ὁ βασιλεὺς ἐπειρήσει τὴν ἐταιρίαν ἐκείνην ὡς μαστικὴν κατὰ τῆς δυναστείας αὐτοῦ συνωμοσίαν, καὶ ἀδεικνυτείρισατο αὐστηρότητα κατὰ τῶν σημαντικωτέρων αὐτῆς μελῶν. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθεν ἡ αἰσχρὰ φυλάκισις τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἐλλάδος εἰς τὴν αἰσχρὰν καὶ νοσώδην εἰρκτὴν τοῦ Μεδρεσσέ, ἐνδια κατακλείονται ἀναμίξ διλοφόνοι καὶ λησταί· ἀληθῶς δὲ ὁ δυστυχῆς Κόμης Γεώργιος Καποδίστριας ἐγένετο θῦμα τῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Ἐλλάδος ἀπειρίας αὐτοῦ.

Ἐν τῇ κατὰ τὸ 1841 γενομένῃ ἐπαναστάσει τῆς Κρήτης καὶ τῆς Μακεδονίας ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα παρὰ γνώμην καὶ σχεδὸν ἀκοντεῖς ὑπεβοήθησαν μαστικώτατα καὶ μετὰ πολλῆς προφυλάξεως τὰς ἐπαναστάσεις ἐκείνας· ἀλλ’ ὅπως δύποτε ἐνεδίχρηναν αὐτάς, πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ γενικοῦ πνεύματος τῶν ὑπηκόων αὐτῶν. Βεβαίους δέ, ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα κατέβησκαν μετὰ μέσας νύκτας εἰς τὸν λιμένα “Φάληρον”, καὶ ἐπειρήσαν τοὺς εἰς Κρήτην ἀπερχομένους ἐπελοντάς. Κατὰ δὲ τὸ 1865 δὲ Αύτοκράτωρ Ναπολέων τὴρώτησε τὸν Κόμητα Σπόνεκ, τὸν γνωστὸν σύμβουλον τοῦ βασιλέως Γεωργίου, ἐπανερχόμενον ἐκ τῆς Ἐλλάδος εἰς τὰ Ἰδια, τί ὥφειλε φρονεῖν περὶ τῆς μεγάλης ἴδεας. “Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ ἀτυχῆς σύμβουλος, οὐδὲ εἰς ὑπάρχει “Ἐλλην, μὴ ἔχων ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τὴν ἐῶνικήν ταύτην ἴδεαν.”

νεις ἐργασίας καὶ περιστάσεις, δύναται νὰ ἔχῃ καὶ ἐλαχίστην
ἐλπίδα ἐπιτυχίας ἐν περιστάσεσι σπουδαίαις, ἀπαιτούσαις
εὐφυῖαν ἐπιτακτικήν, κρίσιν δέξεῖαν, καὶ ταχύτητα εἰς τὴν
ἐκτέλεσιν τῶν δοξάντων; Ἐβδομάδες, μῆνες, ἕτη ὅλα παρήρ-
χοντο, ὅχρις οὗ ὁ βασιλεὺς "Οὐαὶ ἀποφανθῆται ὁριστικῶς περὶ¹
ἀπλουστάτων ὑπονίτερων, ὑποβαλλομένων αὐτῷ ὑπὸ τῶν ὑπουρ-
γῶν. Φύσει ἀσνενοῦς ὡν χαρακτῆρος καὶ περιωρισμένης δια-
νοίας, ἐνόμιζεν, ὅτι αἱ λεπτολογίαι, οἱ ἐνδοιασμοί, αἱ ἀπέραντοι
ἀναβολαί, εἰσὶν ὁ ἀσφαλέστατος τρόπος ἀποφυγῆς ἀμαρτη-
μάτων. Ἐν πάσῃ ἐξόχῳ εὐφυῖᾳ, δυναμένῃ νὰ ἐπενεργῇ ἐπὶ
τῆς κοινῆς γνώμης, ὁ δύσπιστος αὐτοῦ χαρακτὴρ ὑπεδείκνυεν
αὐτῷ κένδυνον ἐαυτοῦ καὶ τῆς ἐαυτοῦ δυναστείας· καὶ διὰ
τοῦτο ἀείποτε προσεκάλει παρ' ἐαυτῷ συμβούλους καὶ ὑπουρ-
γοὺς ἄνδρας μετρίους καὶ ταπεινῆς εὐφυῖας, οὐδὲ εἰς αὐτοὺς
πλήρη παρέχων ἐμπιστοσύνην, ἀλλὰ λίσιν περιωρισμένην καὶ
πρόσκαιρον. Ἡ δυσπιστία αὐτοῦ ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν,
οἵπερ ἐν κρισίμοις καιροῖς παρέσχον αὐτῷ ἀναμφίλεκτα δείγ-
ματα ἀφιλοκερδοῦς καὶ ἀδόλου ἀγάπης."

Οἱ σύμμαχοι, ὡς γνωστόν, παρενέβησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι,
ὅπως ἀναστείλωσι τὴν εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπιδρομήν, καὶ ὁ
Πειραιεὺς κατεσχεῖναι ὑπὸ στρατοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ. Πρὸς
στιγμὴν τότε ἐπῆλθεν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως Ἰδέα
εὐγενῆς καὶ ἵπποτική, αὐτὸς προεξάρχων να ὅδηγήσῃ τὸν
στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ νὰ ῥιψθῇ ἐκεῖ προ-
πετῶς ἐν μέσῳ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ Ἰδέα αὕτη τὴν ἀληθίνως
ἀξία τοῦ ἐγγόνου τοῦ Οὐεστελβαχίδου "Οὐαὶνος . . . διότι
ἔμελλε νὰ καταστήσῃ τὸ βασίλειον αὐτοῦ διπλάσιον, τῇ ἐν
ἀποτυχίᾳ ἔμελλε νὰ πέσῃ μεγάδοξος μάρτυς. Τὰ πάντα
παρεσκευάσθησαν πρὸς ἀνάζευξιν, καὶ τὰ ἐφόδια τῆσαν τῇδη

ἀνατεῖειμένα ἐπὶ τῶν ἡμέρων, ὃ δὲ ὑππος τοῦ βασιλέως κεχαλινωμένος, καὶ ἀπεκδεχόμενος τὸν ἀρειμάνιον ἀναβάτην. . . . Ἀλλ' οἱ ἀφωσιωμένοι ἔσπευσαν ν' ἀναγγεῖλωσι εἰς τὸν ἀτυχῆ ἥγεμόνα, ὅτι συνωμοσίᾳ τις ἐσχηματίση, σκοποῦσα νὰ κηρύξῃ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ, εὑνήνε πᾶς ἀν ἐξελίσσῃ τῆς πρωτευούσης. . . τεκμήρια τῆς ὑπάρχειας τοιαύτης συνωμοσίας ὑπεβλήθησαν αὐτῷ. . . καὶ ὃ βασιλεὺς Ὅδων εἶχε τὸ θάρρος νὰ βιψοινδυνεύσῃ τὴν ζωήν, ἀλλ' οὐχὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ· διὰ τοῦτο κατέμεινεν Ἀνήνησιν.

Ο βασιλεὺς ἐσχημάτισε τότε νέον Ὑπουργεῖον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, καταλιπόντας τὴν ἐν Παρισίοις πρεσβείαν ἄκοντος καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι τοῦ ἐπανελθεῖν πάλιν εἰς αὐτήν(α). Ο Μαυροκορδάτος ἀποδεξάμενος τότε τὴν πρωτευπουργίαν μεγάλην ἐποιήσατο θεσίαν τῆς ιδίας αὐτοῦ πεποιηθεώς, ἐκ πολυετοῦς πείρας γινώσκων, ὅτι ἀδύνατον τὴν νὰ ὑπηρετήσῃ τις ὑπὸ τὸν βασιλέα Ὅδωνα, διατηρῶν τὴν ιδίαν αὐτοῦ πρωτοβουλίαν· παρεκτὸς δὲ τούτου ἐγίνωσκε καλῶς, ὅτι ὑπουργεῖον ἐπιβαλλόμενον ὃ βασιλεὺς οὐδαμῶς θὰ τηνείχετο· καὶ ἀληθῶς ἐδράξατο εὔκαιρίας πάντη προσωπικῆς, ὅπως ἀποπέμψῃ τὸ ὑπουργεῖον ἐκεῖνο. Ο ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἀνελαβε τὴν ὑπεράσπισιν καὶ προστασίαν Κυρίας τινός, ἀποκλεισθείσης ἀπὸ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, καὶ ἔγραψε τότε ἐπιστολήν τινα πρὸς τὸν πρωτευπουργόν, παραπονούμενος κατὰ τῶν τρόπων τῆς βασιλίσσης πρὸς τὴν

(α) Καὶ ἀληθῶς ὃ Μαυροκορδάτος τότε οὐκ ἐπέδωκεν ἀνακλητήρια οὐδέποτε ἐκδοθεῖσα, ἀλλὰ κατέλιπεν ὃς ἐπιτετραμμένον ἔνα τῶν γραμματέων τῆς πρεσβείας. Ἡ ἀξιοθέατης αὗτη κατάστασις τῆς ἐν Παρισίοις Ἐλληνικῆς πρεσβείας παρετάθη ἐπὶ τέσσαρα δλα ἑτη πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῆς Ἐλλάδος.

Κυρίαν ἔκεινην, ἀναιρῶν τὰς κατ' αὐτῆς διαδοθείσας συκοφαντίας ἐνεκεν αὐτοῦ, καὶ ἅμα ὑπομιμήσκων τὴν βασιλισσαν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἐγένετο ποτε ἀντικείμενον τοιούτων συκοφαντιῶν, ὅτε αὐτὸς ὁ ὑπουργὸς ἐγένετο ὑπερασπιστὴς τῆς ἀδεκῶς συκοφαντουμένης βασιλίσσης. Ἡν δὲ οὗτος ὁ στρατηγὸς Καλλέργης, ὁ κατὰ τὴν $\frac{3}{15}$ Σεπτεμβρίου 1843 ὁ δηγήσας τὸν ἐπαναστάντα στρατὸν ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ παλατίου, καὶ ἔκτοτε ὑποπεσὼν εἰς τὴν βασιλικὴν ὁργήν, καὶ οὐδέποτε δυνηθεὶς ν' ἀπολαύσῃ πλήρους αὐλικῆς εύνοίας. Ὁ Καλλέργης φύσει ὃν ἀπερίσκεπτος καὶ ὄξὺς ὠμοίαζε πρὸς παιδίον ἀνιαρόν, καὶ πολλάκις ἐγένετο ἐπιβλαβής τοῖς φίλοις αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τοῖς ἔχοντος. Διὰ τοῦτο ὁ Μαυροκορδάτος ἐσκέψατο ἵσως, ὅτι ἡ εὐκαιρία ἔκεινη ἦν κατάλληλος, ὅπως ἀπαλλάξῃ ἕαυτὸν συνεταίρου ἐπικινδύνου· καὶ ἀντὶ νὰ ρίψῃ εἰς τὸ πῦρ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ στρατηγοῦ, ἐπεμψεν αὐτὴν πρὸς τὸν βασιλέα(α). Οὗτος δὲ ἀπήγνησε τὴν παραίτησιν τοῦ Καλλέργου ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου. Τότε ὁ Μαυροκορδάτος περιέπεσεν εἰς διπλωματικὰς δυσκολίας, ἃς οὐ προεῖδεν· διότι ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἔβλεπε μετὰ δυσαρεσκείας τὴν ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἀποχώρησιν μόνου τοῦ Καλλέργου, ὃς πρότερον ἀνήκων εἰς τὸ καλούμενον Πωσσυκὸν κόμμα, καὶ ἐξ ἔκεινου μεταβὰς εἰς τὸ Ἀγγλικόν, ἐτύγχανε τότε ὅλως παραδεδομένος εἰς τὴν Γαλλικὴν πολιτικήν, καὶ ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ ἐνεισερεῖτο ὡς ἀποτελοῦσα ἴσορροπίαν τινὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς ὑπεροχῆς, τῆς μὲν πρώτης ἐνεργουμένης διὰ τοῦ Καλλέργου, τῆς δὲ δευτέρας διὰ τοῦ Μαυροκορδάτου. Ἐπομένως πάντες οἱ ὑπουργοὶ παρηγήσαντο· καὶ

(α) Οὗτως ἥρμηνεν αὐτὸς ὁ Καλλέργης τὴν τότε διαγωγὴν τοῦ Μαυροκορδάτου.

ό Τρικούπης, πρεσβευτής διν τότε ἐν Λαοδίνῳ, προσεκλήθη
νὰ προεδρεύσῃ ὑπουργείου σχηματισμέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως.
"Ακων κατεῖπε καὶ ὁ Τρικούπης τὴν Ἀγγλίαν· καὶ ἐλάπιν
εἰς Παρισίους ἔπειψεν ἀμέσως πρὸς τὸν βασιλέα γνωμοδότη-
σιν τῶν διασημοτέρων ἐν Παρισίοις λατρῶν, καναὶ τὴν ἀπηγο-
ρεύετο αὐτῷ ἡ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπάνοδος χάριν τῆς ὑγείας
αὐτοῦ. Ἀξιοσημείωτός ἐστιν ἡ ὑπὸ παντοίας προφάσεις πάν-
των τῶν παλαιῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποποίησις
τοῦ ἀμέσως ὑπηρετῆσαι ὑπὸ τὸν βασιλέα "Οὐαὶ, ἦς οὐδὲν
ἄλλο ὑπῆρχεν αἴτιον, ἢ ἡ πεποίησης ὅτι ἄχρηστος ἀπέβαινε
τῇ πατρίδι ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν.

"Η ὑβριστικὴ πρός τε τὸ ἔνιος καὶ τὸν ἥγεμόνα κατοχὴ
τοῦ Πειραιῶς νέας διήγειρεν ὑπὲρ τοῦ "Οὐαὶ συμπαντίας
ἐν τῷ τόπῳ. Πάσης ἐπελάνοντο τῆς παρελάνουσης αὐτοῦ
διαγωγῆς (οὗτως οἱ λαοὶ ἐδείχνησαν πάντοτε γενναιόφρονες!).
πάσας συνεχώρησαν τὰς ἀνοησίας ἐκείνας, ἕξ ὅν ἀπέτυχον
οἱ θεροὶ σκοποὶ τῆς ἐπαναστάσεως· καὶ μόνον ἀνελογίζοντο,
ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀναρρώπου ἐκείνου ἐπεισῆλνε τέλος
πάντων τὸ αἰσθημα τῶν ἔνικαῶν πόνων, καὶ ὅτι ὑπὲρ τῶν θερῶν
τούτων πόνων ὑπέστη δύνων προσβολᾶς καὶ ταπείνωσιν ἄδικον.
Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς ἀνεκτήσατο μεγίστην δημοτικότητα.
"Αλλὰ καὶ ἡ δημοτικότης αὕτη (λέγει πάλιν ὁ Κύριος Λεβίδης)
οὐ παρετάση πέρα τοῦ τελους τῆς Ἀγγλογαλλικῆς κατοχῆς
Μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς κατοχῆς ἐκείνης, ὁ βασιλεὺς "Οὐαὶ πάλιν
ἐπανῆλνεν εἰς τὴν ἐλευθέραν ἔξασκησιν τῆς ὑπερτάτης αὐτοῦ
ἐξουσίας, εἰς τὸν ἀπολυτισμόν, εἰς τὸ σύστημα τῆς συγκεντρώ-
σεως, τῶν ἐνδοιασμῶν, καὶ τῶν ἀτελευτήτων ὑποψιῶν. Οὐδεμία
πρᾶξις αὐτοῦ ἐμαρτύρει σπουδαίαν σκέψιν περὶ τοῦ μέλλοντος
τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐπιτυχίαν πολιτικῆς περιεσκεμμένης, συνε-

τῆς, προβλεπτικῆς, καὶ ἐν ἐν λόγῳ Ἑλληνικῆς. Ἀντὶ δὲ νὰ ἐπαινέσαινη τοὺς φίλους τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ ἔμπαιζῃ τὰς μεγάλας Δυνάμεις, καὶ ἐπὶ τέλους προύκάλεσε τὴν λήψην καὶ καταφρόνησιν τῆς Ἑλλάδος, ἥπερ, ἀλλοτε ναυμαχτὴ παρὰ τῷ πεφωτισμένῳ κόσμῳ, περιτῆλεν εἰς τὴν θάσιν τόπου σὸναξίου σπουδαῖας προσοχῆς.”

‘Ο Κύριος Τρικούπης ἐπανῆλθεν εἰς Λονδίνον· ὁ δὲ Κύριος Βούλγαρης, ὁ ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ ἔκεινῳ ἔχων τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, καὶ προσωρινῶς τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, διέμεινεν ὅρισταιῶς πρωταρχού προσωπουργός. ‘Ο Κύριος Βούλγαρης, ὅτε ὁ βασιλεὺς “Οὐαν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐτύγχανεν δὲν ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν· ἔπειτα δὲ διηύθυνεν ἐπὶ τινα καιρὸν τὸ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργεῖον· καὶ ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1843 ἔτυχεν δὲν Δήμαρχος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ “Υδρα, καὶ ὑπῆρξεν εἰς τῶν μη ἀναγνωρισάντων ἀμέσως τὴν θέσην τῶν πραγμάτων τάξιν. ‘Ο Κ. Βούλγαρης ἔχει ἥδη ἡλικίαν ἕξήκοντα περίπου ἐτῶν· δὲν χρηστὸς ἀνήρ, εὐθύς, εἰλικρινής, εὐφυής, σταθερός, ἀλλὰ μησίκακος, φατριαστής, καὶ ἀπόλυτος ἐν τε ταῖς ἰδέαις καὶ ταῖς πεποιηθεσιν αὐτοῦ, ἐφείλκυσε μὲν τὸ σέβας, ἀλλ’ οὐχὶ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ· ἵδιας δὲ ὁ ἀγέρωχος καὶ ἀριστοκρατικὸς τρόπος αὐτοῦ, ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς δημοκρατικὰς ἕξεις τοῦ τόπου, κανίστησιν αὐτὸν ἀπρόσιτον καὶ δυσκοινώνητον. ’Αλλ’ ὅμως ὁ Κ. Βούλγαρης κέκτηται βαθεῖαν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἑλλάδος γνῶσιν, καὶ οὐδεὶς γινώσκει καλλιον αὐτοῦ τὸν τόπον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ προέχοντας· εἰ δὲ ἐπετύγχανε πάντοτε συμβουλῶν εἰλικρινῶν καὶ τιμῶν, καὶ ὀκριβῶς ἐδιδάσκετο τὴν πολιτικὴν θάσιν τῆς Εὐρώπης, καὶ παρηκολούθει τὰς νεω-

τέρας ιδέας, ἡδύνατο εἶναι ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ πανταχοῦ, διάσημος πολετικὸς ἀνήρ. Ἀλλὰ καὶ ὡς νῦν ἔχει, ἀναμφίβολως ἐστὶν εἰς τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τιμιωτέρων πολετικῶν ὄγδρῶν τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα διακρινεῖς ἀπὸ τοῦ 1854, καὶ κατέχων ἐπαξιώς τὴν θέσιν τῶν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὁθωνος διακρινέντων πολετικῶν, Μαυροκορδάτου, Μεταξᾶ, Κωλέτου, Ζωγράφου, πρὸ πολλοῦ ἀποδειχόντων.

Ο Κ. Βούλγαρης ἐκυβέρνησε τὸν τόπον, διαρκούσης τῆς Ἀγγλογαλλικῆς κατοχῆς μετὰ πολλῆς εὐστοχίας καὶ φρονήσεως. Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ ἐνόμισε συμφέροι εἰς τε τὸν τόπον καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τὸνὰ ὑπαγορεύσῃ τῷ βασιλεῖ, ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα ἐλευθέρως καὶ εἰλικρινῶς. Ὅπεν ἐξήταστο παρ’ αὐτοῦ νὰ ὅρισθωσιν ἐπακριβῶς καὶ νὰ ἐκτελῶνται ἀνεξαρτήτως κατὰ τὴν συνταγματικὴν τάξιν τὰ ἕργα τοῦ πρωταρχούπουργοῦ. Ἀλλ’ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκάθισε πρὸς τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν, καὶ ὁ Βούλγαρης ἔκτοτε ἀπώλεσε τὴν εὔνοιαν τῆς αὐλῆς· ἢ δὲ βασιλισσα ἐπωνόμαζεν αὐτὸν Ἀρταξέρξην, ἐπώνυμον ἀποδοθέντος κατὰ πρώτον τῷ Κυρίῳ Βούλγαρῃ ὑπό τινος τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, σκώπτοντος εἰς τὸν Ἀσιατικὸν ἴματισμὸν τοῦ Κυρίου Βούλγαρη. Ο βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλισσα συνήνως ἔχαιρον σκώπτοντες τοὺς πεπτωκότας ὑπουργοὺς ἐνώπιον τῶν διαδεχομένων αὐτούς(α). ὅλλ’ ἦδη ἡ βασιλισσα κατέσκωπτε

(α) Συνέβη νὰ οἴω ποτὲ ἐνα τῶν παλαιῶν καὶ τελευταίων ὑπουργῶν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν μάλιστα ἐνεχομένων ταῖς τελευταίαις ἐκείνου αὐταιρέτοις πράξεσι, περιελάνοντα εἰς δύσκολον ἀμηχανίαν. Προσκληθεῖς εἰς γεῦμα, ἐν ώρᾳ ἐμελλε παρεῖναι καὶ ὁ ἄρτης

τὸν τολμητίαν πρωτινπουργὸν καὶ πρὶν ἔτι ἀποστῇ τῇ πρωτινπουργίᾳς καὶ τῆς αὐλῆς. Ὁ γενναῖος Υἱός της ἐν ἀταραξίᾳ κατεφρόνει τῆς βασιλίσσης τοὺς κολαφισμούς· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐπιμόνως ἡρυεῖτο νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ἀπορρίφθητικὸν αὐτοῦ σύστημα, καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀληθῶς συνταγματικὴν ὅδόν· καὶ διὰ τοῦτο μόνον ὁ Κύριος Βούλγαρης παρητήσατο τὴν πρωτινπουργίαν.

Δ'.

Ὁ Κύριος Μιαούλης, ὑπουργὸς ὧν τῶν ναυτικῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ Βούλγαρη, ἀνέλαβε τότε τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπουργείου, διαμεινάντων καὶ τῶν ἄλλων ὑπουργῶν ἐν ᾧ διεύθυνεν ἔκαστος ὑπουργείῳ· καὶ ἦν ἡ διαγωγὴ ἔκεινη τοῦ βασιλέως παράδοξος τῇ ἀληθείᾳ καὶ πάντῃ ἐναντίᾳ εἰς τὴν πανταχοῦ ἐπικρατοῦσαν συνταγματικὴν τάξιν, ἀλλ' ἄμα καὶ μαρτύριον ἀναμφισβήτητον, ὅτι ὁ Ὅνων ἀπαρεγκλίτως ἐβάδιζε τὴν πεφιλημένην αὐτῷ ὅδόν, οὐδαμῶς ἀνεχόμενος ὑπουργούς, ἀνεξαρτήτως καὶ ἐν ἵδιᾳ αὐτῶν εὐθύνῃ κυβερνῶντας, ἀλλὰ τυφλοὺς ὑπηρέτας τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ μοναρχικῆς θελήσεως. Τὸ ὑπουργεῖον Μιαούλη ὑπέστη ἐφεξῆς μεταβολάς τινας, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ, ἐν ᾧ διέμεινεν ἕξ ὅλα ἔτη. Ἐπὶ τούτου ἐξερράγη ἡ ἐν

ἐκλεκτίες βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεώργιος, διηπόρει περὶ τοῦ πρακτέου . . . “Αλλὰ τέλος πάντων, ἀνέκραξε, Ήδὲ ὥφελην ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ βασιλέως Ὅνωνος καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας . . . Ἐκεῖνοι ἔσκωπτον πάντοτε τοὺς πεπτωκότας ὑπουργούς . . . ἀλλ' ἦδη καὶ ἔκεινοι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς πεπτωκότας . . . Θὰ ὑπάγω λοιπὸν εἰς τὸ γεῦμα!” Προφανέστατόν ἔστι τοῦ ἀνεκδότου τούτου τὸ ἡθικὸν ἀξιωμα — “Οτι ἂν σπείρῃ τις, τοῦτο καὶ θερίζει.

Ναυπλία ἐπανάστασις, ἐξ τῆς προηγείας της πτώσις τοῦ βασιλέως "Οἰωνος".

Ἐπὶ τῆς πρωτεύου ρυγείας Βουλγαρη, τὴν 25^η Ιανουαρίου 1857, ὁ βασιλεὺς ἐπανηγύρισεν ἐν πολλῇ ἐπισημότητι καὶ πομπῇ τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς εἰς τὸν Σερόνον τῆς Ἑλλάδος ἀναβάσεως αὐτοῦ· καὶ παρέστησαν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πανηγύρει τῆς μὲν Βαυαρίας ἀντιπρόσωπος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἀδαλβέρτος, τῆς δὲ Ρωσίας ὁ Κόμης Πουσκίνης Μουσσάλσκης, προγονὸς τοῦ Πρίγκιπος Γορτσακώφ. Ἡ πόλις τῶν Ἀσηγῶν ἐπλήσθη ἀψίδων καὶ στοῶν διυλίνων περικεκαλυμμένων ἐν λευκοῖς ὑφάσμασι (madapolam). ἀλλὰ μοίρᾳ τινὶ κακῇ χιὼν ἐπιπεσοῦσα, ὃ δὴ σπανίως συμβαίνει ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατεμόλυνε τοὺς ἀτέχγους ἐκείνους καλλωπισμούς, καὶ μετ' ὄλγον σύναλυσεσα κατέστησεν αὐτοὺς γελοῖον ἅμα καὶ ἐλεεινὸν θέαμα. Οὐδέποτε ὁ βασιλεὺς "Οἰων", ὁ υἱὸς τοῦ ἐπὶ φιλοκαλίᾳ περιφήμου βασιλέως τῆς Βαυαρίας, τοῦ ἐμπλήσαντος τὸ Μόναχον πάντων τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης, ἐσκέψατο νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀσηγίας διὰ μονίμου τινὸς πλαστικοῦ τὴν ἔρμογλυφικοῦ τεχνήματος· μόνου δὲ τοῦ ιδίου αὐτοῦ ἀνδριάντος τὴν ἀνέδρυσιν, τὴν ἐψηφίσατο ὁ δῆμος Ἀσηγῶν εἰς ἀνάμνησιν τῆς πανηγύρεως ἐκείνης τοῦ 1857, ἐπροσυμήσατο νὰ ἐγκρίνῃ.

Τὸ σύστημα λοιπὸν τοῦ βασιλέως "Οἰωνος" ἐφαίνετο τρίτον ἥδη Σεριαμβεύον, καὶ τὴν αὐλὴν αὐτοῦ τὴν παντοδύναμος. Συνέκειτο δὲ τὴν αὐλὴν αὕτη ἐκ τοῦ Γερμανοῦ Ερέως τοῦ βασιλέως, ἐν πᾶσιν ἀναμιγνυμένου, ἀλλ᾽ ἐπιτηδείως ἀποφεύγοντος πᾶσαν ἐπίδεξιν, ἐκ τῆς μεγάλης Κυρίας τῆς βασιλίσσης, Γερμανίδος ἀξιολόγου, εἰλικρινῶς ἀγαπώσης τὴν βασιλισσαν, καὶ πᾶσαν ἀποφευγούσης ἀνάμιξιν ἐν πολιτικοῖς πράγμασιν,

καὶ ἐκ τῶν δύο Γραμματέων τοῦ βασιλέως, ἀμφοτέρων Γερμανῶν· ὃν ὁ μὲν πρώτος ἦν τίμιος ἄνδρωπος, ἀλλὰ μικρόνους καὶ μᾶλλον ἐγωῖστής (α), ὁ δὲ δεύτερος ἀφυῆς καὶ ἀπαίδευτος, ἀλλὰ καὶ οὗτος τίμιος ἄνδρωπος, καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ αἵσιον γεννηντεῖς ἀστέρα· διότι ἐξ ἀπλοῦ λογίου ἐν τῷ Βαυαρικῷ στρατῷ προήχθη εἰς τὴν θέσιν γραμματέως τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος· ὁ δὲ Λουδογρανὸς θερεὺς τῆς βασιλίσσης ἦν ὅλως ἀμέτοχος πολιτικῶν πραγμάτων. Παρὸ τοὺς αὐλικοὺς τούτους ὑπῆρχον καὶ τρεῖς Κυρίαι τῆς τιμῆς, οὓδεμίαν ἔχουσαι πολιτικὴν σημασίαν, ἐκλεγόμεναι δὲ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ Αὐλάρχης, ἐκπληρῶν καθήκοντα τελετάρχου, καὶ οἱ ὑπασπισταὶ καὶ διαγγελεῖς τοῦ βασιλέως, πάντες οὗτοι Ἑλληνες, μᾶλλον ἢ τοτού ἐπενεργοῦντες ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέγομεν. Ὁλέγα ἔτη πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ὀντωνος ἐδημιουργήθη καὶ ἡ θέσις τοῦ Σταυλάρχου, θέσις ἀπλῶς τιμητική, ὅμως παρ-

(α) Προξενικός τις πράκτωρ ἐπανελῶν εἰς Ἀθήνας ἐκ Θράκης διηγεῖτο πρὸς τὸν Κύριον τοῦτον περὶ τῆς ἐκεῖ καταστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ περὶ τῆς ἀμελείας τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως περὶ το σημαντικώτατον τοῦτο ζήτημα. “Αλλὰ πόσοις Ἑλληνες, εἶπεν ὑπονυμοτάξιον ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, ὑπάρχουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ;” — “Δὲν κυβερνῶνται, Κύριε, τὰ ἔδυνη κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων”. ἀπεκρίθη ὁ Προξενικὸς πράκτωρ, ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ τοῦ γραμματέως ἀδιαφορίᾳ. — Κατ’ ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Κυρίου W... εἰς τῶν βουλευτῶν, καὶ εὗνὸς εἰσελῶν ἀνεβόησεν. “Ἐδραικμβεύσαμεν τέλος πάντων!” — “Εὖγε!” ἀντεφώνησεν ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, ἐξυπνισθεὶς παραχρῆμα. “Αλλ’ εἰς τὴν νέαν ταύτην ἐκλογήν, προσέθηκεν ὁ βουλευτής, ἀπωλέσαμεν δύο ἄνδρας πονούς... ὅμως καὶ οἱ ἀντίπαλοι ἥμῶν ἀπώλεσαν τρεῖς φονευθέντας!...” Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο, οὐ τὴν ἀλήθειαν ἔγγυωματι, ἕκανὼς ἐξηγεῖ τὴν τότε τῶν πραγμάτων κατάστασιν, καὶ οὐδεμιᾶς χρήζει ἐρμηνείας.

έχουσα πολιτικήν τινα βαρύτητα εἰς τὸν ἔχοντα αὐτήν. Ἐλλ' ἡ πολιτικὴ ἐνέργεια πάντων τούτων τῶν αὐλικῶν ἦν ὅλως ἀστενὴς καὶ ἀνάλογος πρὸς ἕκαστον αὐτῶν· οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἥδυνατο νὰ μετατρέψῃ τὴν θέλησιν τοῦ βασιλέως "Οὐανος, οὐδὲ αὐτὴ ἡ βασιλισσα. Οσάκις αὗτη ἡθέλησε νὰ μετάσχῃ συζητήσεως τινος, καὶ ἀπεφαίνετο γνώμην ἴδιαν, ὁ βασιλεὺς ὠργίζετο· καὶ, ὅλως ὃν εὐγενὴς τοὺς τρόπους, τότε αὐτοῦ ἐπέβαλλε σιωπὴν τῇ βασιλίσσῃ, ἐπιλέγων συνήθιως Γερμανικόν τι ρητόν· "Ταῦτα εἰσι γραίας γυναικὸς διαλογισμοί."

"Η βασιλισσα εἰλικρινῶς ἡγάπησε πάντοτε τὸν βασιλέα, καὶ εἰλικρινῶς ἀντηγαπήσηη ὑπ' αὐτοῦ· ἡ δὲ συκοφαντία, καίτοι ἐγεννήσηη ἐν Ἀνήγνως, οὐδέποτε εὑρεν ἀφορμὴν προσβολῆς κατὰ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν. Η παραδειγματικὴ ἡθικὴ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν Ἀνήγνων, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διατηρηθεῖσιν ἀπρόσβλητα καὶ ἀγνὰ τὰ πατριαρχικὰ ἡθικὰ τῆς διούλης Ἑλλάδος. Ομολογητέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦν φιλάνθρωπος· καὶ ὅλην τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὴν διάρκειαν οὐδεμία καταδίκη εἰς θάνατον ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασιν ἐξετελέσθη· μετὰ λύπης δὲ καὶ ὄχων ἐπεκύρου τὰς εἰς θάνατον καταδικαζούσας ἀποφάσεις τῶν ἐνόρκων. Ο βασιλεὺς "Οὐανης ἦν φύσει τίμιος, φιλάνθρωπος, εὐπροσήγορος, δίκαιος, εὐνός, ἀγανός, εὐγενὴς τοὺς τρόπους, καὶ ἀνεκτικός· ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπάρχατος φιλοδοξία τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἤναγκαζεν αὐτὸν νὰ κλείη τοὺς ὁφέαλμοὺς πρὸς ἡθικά τινα τοάνδαλα, δωροδοκίας, διαρπαγάς, κλοπάς, ἀδυκίας δεινάς καὶ σκληράς, καὶ πρὸς τοὺς φόνους αὐτούς, πολλάκις ἀναγκαζόμενος καὶ μετὰ τῶν ληστῶν διαπροχματεύεσθαι. Οὗτως

ὅς ἐν τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Βαυαρίας ὄδοιον καὶ εἴλικρινή χαρακτῆρα ἐπιδειξάμενος κατήντησεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ νὰ παραβαίνῃ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλικὸν αὐτοῦ λόγον, θεωρούμενον ἐν τῇ Ἑλλάδι συνώνυμον τῷ ψεύδει^(α). ὁ δὲ κατ' ἀρχὰς ἐπιζήλως φυλάττων τὴν βασιλικὴν ἀξιοπρέπειαν, ἐν τέλει διεπραγματεύετο αὐτὴν κατ' ἀνάγκην πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοπουμένου· καὶ ἀδιακρίτως διένειμε θέσεις δημοσίας, τιμάς, παράσημα, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ἔξουσίαν.

Εἰς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ ὑπουργῶν, ὁ Συνταγματάρχης Β. . . . υἱὸς ἐνὸς τῶν ἡρώων τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας, ἔλεγε μοι, ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ἀπέτεινον πολλάκις πρὸς τὸν "Οὐαγα παρατηρήσεις περὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν παρόντων καιρῶν, καὶ θερμῶς προέτρεπον αὐτὸν ν' ἀποδεχθῆ ἐλικρινῶς καὶ ὀδόλως τὸ Συνταγματικὸν σύστημα, ὅπερ ἀπήλλαττεν αὐτὸν πάσης εὐθύνης.

— Ἀδύνατον, εἶπε, νὰ ἐγκαταλίπω ἐκῶν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἔξουσίας . . . Ἀδύνατόν ἐστι νὰ ἐννοήσω τὴν τοιαύτην διαίρεσιν τῆς ἔξουσίας . . . Προτιμῶ νὰ ἐγκαταλίπω τὸν θρόνον.

"Ετερος δὲ τῶν συμβούλων αὐτοῦ, μᾶλλον ἢ ἦτοι εὐπρόσδεκτος αὐτῷ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς Σεπτεμβριανῆς ἐπαναστάσεως, διατρίβων ἐν Παρισίοις ὡς πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, συνεβούλευεν αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς ἐμπιστευτικῆς ν' ἀποταθῆ πρὸς τὸ ἔνιος, καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ διὰ γενικῆς ψηφοφορίας περὶ καταργήσεως τοῦ καθεστώτος συν-

(α) Ἀστειευόμενος ἔλεγον συνήθως ἐν Ἀθήναις, "Σοὶ δίδω τὸν βασιλικὸν μου λόγον," ἐννοοῦντες διὰ τῆς συνήθους τῷ βασιλεῖ ταύτης φράσεως τὸ "ψεύδομαι ἀναισχύντως."

τάγματος, ἐπιφυλαττόμενος ἐαυτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ
χορηγήσῃ νέον ἄλλο ἐξ ἵδιας αὐτοῦ θελήσεως, ὅπερ ἦδύνατο
πάλιν νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν τοῦ ἔστιν παραδοχὴν διὰ τῆς
αὐτῆς ὁδοῦ. — Οὕτω τούλαχιστον, ἔλεγε μοι ὁ γέρων στρα-
τηγός, ὁ βασιλεὺς ἀπηλλάττετο τῆς παρουσῆς αἰσχρᾶς θέσεως
ἐν ᾧ παρίσταται ὡς μοιάρχης συνταγματικός, ἀλλ' ὑποκριτής
καὶ κίβδηλος! ἢ παροῦσα αὐτοῦ συμπεριφορά ἐστιν ἡ τοῦ
Ταρτούφου.

‘Υπὸ τὸ κράτος τοῦ φύσει ἀμφιβόλου καὶ πάντοτε ἀνα-
ποφασίστου χαρακτῆρος αὗτοῦ διαμένων, ὁ βασιλεὺς “Οὐαν
οὐδέποτε οὐδὲν ἡθελήσε νὰ λάβῃ τοιωῦτον τελειωτικὸν μέτρον,
ἀλλ' ἐπέμεινεν εἰς τὸ ἀτελεύτητον σύστημα τῶν χρονοτριβῶν
καὶ μελλήσεων. ’Αλλ' ὅμως πολλοὶ εὑρεῖσθανται ἵστας εἰς
ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
“Οὐανοῦ δημοσιευομένων ὑφ' ἡμῶν ἀποφρήτων· καὶ εὐλόγως
ἔρωτήσουσι, πῶς οἱ οὕτω ακλῶς συμβουλεύοντες τὸν βασιλέα
“Οὐανα, βλέποντες ὅτι αἱ συμβουλαὶ αὗτῶν εἰς οὐδὲν ἴσχυον,
οὐ παρηγούντο τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ διετέλουν ὅντες τὰ ὅργανα
τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ακαδικαζομένης πολιτικῆς;

‘Ἐν ἔτει 1861 εἶδον ἵδιοις ὁφέαλμοῖς, δυσπιστοῦσι πρὸς
τὸ φαινόμενον, ἐπιστολὴν τοῦ Κυρίου Σ. . . ὑπουργοῦ τῶν
οἰκονομικῶν, πρότερον σφόδρα φιλελευθέρου, γράφοντος πρὸς
τὸν στρατηγὸν Καλλέργην. — “’Απωλέσαμεν τὴν πλειοψη-
φίαν ἐν ταῖς βουλαῖς· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἰσανίερὸν ἔχει τὴν
θέλησιν τοῦ διατηρῆσαι τὸ ὑπουργεῖον καὶ διὰ τῆς λόγχης.” —
Πῶς δέρας γε δύναται τις νὰ συμβιβάσῃ λόγους καὶ πράξεις
οὕτως ὀντινέτους; ‘Η ιστορία, ὡς καὶ πρὸ μικροῦ ἐλέγομεν,
δικάζουσα μεταξὺ τοῦ ἔστιν παραδοχῆς καὶ τοῦ βασιλέως, ὑπὲρ μὲν
τοῦ πρώτου πλείστας εὑρήσει περιστάσεις ἐλαφρυντικάς τῆς

ἐνοχῆς αὐτοῦ εἰς τα γενόμενα ἐγκλήματα, ὑπὲρ δὲ τοῦ βασιλέως μίαν ἵσως καὶ μόνην, τὸν κίβδηλον χαρακτῆρα πολειτικῶν τινῶν, προνέύμως ὑπηρετούμεντων τῷ βασιλεῖ πρὸς οἱεραπείαν τῆς ιδίας αὐτῶν φύλοδιδύναις καὶ τῶν ιδίων συμφερόντων· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἔκεινοι οὐκ ἥσαν τὸ ἔνσινος, οὐδὲ εἶχον βαρύτητα ἄλλην, τῇ τὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς βασιλικῆς εὐνοίας, δι' ᾧ ἐνυποσίᾳζον τὸ ἔνσινος καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν. 'Ο δυστυχῆς ἔκεινος ἥγεμὼν ὑπὸ σφοδροῦ κατεχόμενος ἕρωτος τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας, κατέπινε πικρίας πολλὰς καὶ παντοίας, ἐννειν μὲν βλέπων ἐκυτὸν περιστοιχούμενον ὑπὸ τοιεύτων βυπασμάτων, ἐννειν δὲ στερούμενος τῆς ἱκανότητος τοῦ διακρίνειν τοὺς καλοὺς χαρακτῆρας· πρὸ πάντων δὲ ἀγνοῶν τῇ ἐπιλανθανόμενος, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ μόνος αἴτιος τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως, ἐπίστευεν ὅτι μόνος αὐτὸς ἥδυνατο νὰ πράξῃ τὸ καλόν, καὶ ὅτι ὥφειλε τούτου ἐνεκα τὰ πάντα νὰ βλέπῃ, τὰ πάντα νὰ διατάσσῃ, οὐ μόνον πρὸς ιδιον αὐτοῦ ὄφελος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὄφελος αὐτοῦ τοῦ τόπου. 'Αλλὰ κατὰ δυστυχίαν, πάλιν καὶ πολλάκις λέγομεν, ὁ ἄνθρωπος ἐστερεῖτο τῆς ἱκανότητος, τῆς ἀπαιτουμένης εἰς ἐκτελεσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀποτυχίας αὐτοῦ αἱ συνέπειαι ἐπέπεσον ἐπὶ τοῦ ἔνσινους. Καὶ ὅτε δὲ εἰλικρινῶς ἥσπάσατο τὴν μεγάλην ιδέαν, καὶ τότε διετέλεσε κυβερνῶν τὴν 'Ελλάδα ως μικρόν τι Δουκάτον τῆς Γερμανίας, ως οὐδεμίαν ἄλλην ἔχουσαν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, τῇ τὴν προσήκουσαν εἰς τὴν 'Ηγεμονίαν τοῦ Lippe(α). 'Αλλ' οὐμως εἶχεν εἰλικρινῆ τὴν πεποί-

(α) 'Ο Κύριος Δελιγιάργης, εἰς τῶν πολειτικῶν ἀνθρώπων τῆς 'Ελλάδος, εἰς δια ἀνήκει τῇ περὶ τοῦ "Οἴωνος αὗτη κρίσις, ἐβεβαίου ὅτι ὁ βασιλεὺς "Οἴων ἐφάνη ἀσπαζόμενος τὴν μεγάλην ιδέαν μόνον πρὸς κοινήν

νησιν, ὅτι οὐκ ἦδύνατο κάλλιον κυβερνήσαι. Τὸ ἀναποφάσιστον καὶ ισχυρόγνωμον ἥντος αὐτοῦ, ὅπερ οὐδεὶς δύναται διομάσαι σταθερότητα, εἰς μόνην τὴν βίᾳν ὑπερτέρας δυνάμεως ὑπεχώρει· ἀλλὰ καὶ τότε ὑπεχώρει ταχέως, καὶ πολλάκις ἄνευ ἀξιοπρεπείας, πάντοτε δὲ πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τοῦ ἔνιου.

Εἴδομεν ἐν τοῖς ἔμπροστίν εἰς πόσου ζῆλου εἰργάζετο ἐν τῷ γραφεῖῳ αὐτοῦ, τὰ πάντα πέστη, καὶ τὰ πάντα ἴδεις ὅμμασι νὰ ἐξετάζῃ καὶ ἐπεξετάζῃ, ὅλας δὲ ἡμέρας καταναλίσκων εἰς φιλονεικίας περὶ πραγμάτων ἀσημάντων καὶ εἰς παιδαριώδεις μικρολογίας, καὶ οὐδέποτε δριστικῶς ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ πάντοτε ἀναβάλλων καὶ χρονοτριβῶν ἐπὶ ματαίῳ^(α). Τὸ γραφεῖον αὐτοῦ ἔβρισκεν ἐγγράφων, καὶ πάντοτε ἡ τράπεζα, ἐφ' ἣς ἔγραφε, κατεκαλύπτετο ὑπὸ νομοσχεδίων καὶ διαταγμάτων, πολὺν χρόνον ἀναμενόντων τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο περιχαρεῖς ἔβλεπον οἱ ὑπουργοὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἔξοδον αὐτοῦ, εἰ ποτε ἀπήρχετο εἰς Γερμανίαν· διότι τότε ἡ βασιλείσσα ἀναπληροῦσα τὸν ἀπόντα

ἀπάτην, καὶ κατὰ τὴν δημώδη φράσιν ὡς στάχτην 'στὰ μάτια. Καὶ ἄλλοι παρὰ τὸν Κύριον Δελιγιώργην ἔσχον τὴν ἴδειν ταύτην, ἥν τήμεις οὐκ ἀποδεχόμενα· πιστεύομεν δὲ μᾶλλον ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ "ΟὭων εἰλικρινῶς ἤσπάσατο τὴν μεγάλην ἴδειν.

(α) Ὁ στρατηγὸς Καλλέργης ἔλεγε μοι, ὅτι δύο ὅλας ἡμέρας ἐφιλονείκει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς περὶ τοῦ σχῆματος τῶν κομβίων τῆς νέας στολῆς στρατιωτικοῦ τινος τάγματος. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ αὐτὸς παραγγελμένος ποτε νὰ μεταφράσω Γαλλιστὶ τὸν ἐν τῇ ἐνάρξει τῶν βουλῶν λόγον τοῦ βασιλέως, καὶ ἄλλοτε γνωμοσχέδιόν τι περὶ σμύριδος, πολλὰς εὑρον δυσκολίας ἔνεκα τῶν πολλῶν διορθώσεων, ἴδιᾳ χειρὶ τοῦ βασιλέως γενομένων, καὶ ἑκάστοτε ἐν ἐκτάσει καὶ ἐπιπόνως κατεργαζομένων, πολλάκις δὲ καὶ ἀτυχῶν.

βασιλέα, ἐξεκάναιρε τὸ γραφεῖον αὐτοῦ, ὑπογράφουσα τὰ σεσωρευμένα ἔγγραφα, ὃσα μῆνας καὶ ἔτη κατέκειντο ἐκεῖ, καὶ ἀναβάλλουσα τὴν ὑπογραφὴν μόνων ἐκείνων, ἅπερ ἀπήτου προηγουμένην συγκατάνεσιν τοῦ βασιλέως, καὶ ἅπερ ἐκείνη οὐανῶς διέκρινεν ἐξ ἴδιας πείρας καὶ συνέσεως.

Πολλὰ ἐλέγνησαν περὶ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης καὶ ἐναρέτου ἡγεμονίδος· ἐν ὑπερβολαῖς δὲ παρέστησάν τινες καὶ τὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ ἴσχὺν καὶ τὴν εὐφυΐαν αὐτῆς. Ὡν ἀληνῶς εὐφυής, καὶ μεγάλην εἶχε νοημοσύνην, ἀλλ’ ἐστερεῖτο σταθερότητος. Ὁ Κύριος Ρ. . . ., πρώην ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐλεγε περὶ αὐτῆς, ὅτι “ὅμοιάζει πρὸς οἶνον Καμπανίτην,” ὡς ἔχουσα δηλονότι ταχεῖαν μὲν τὴν τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν, στιγμιαίαν δὲ τὴν δραστηριότητα, καὶ διαβατικὴν τὴν ἐνέργειαν. Εὔνυς παρερχομένης τῆς πρώτης ὄρμῆς, οὐδὲν κατελείπετο ἵχνος τῆς λάμψεως, ἥτις διεφαίνετο ἐν τῇ νελήσει αὐτῆς· ὠραῖον τῇ ἀληνείᾳ πῦρ, ἀλλὰ πῦρ τεχνητόν, ὃ διέστραπτε μέν, οὐκ ἐφώτειξε δέ διαρκῶς. . . . — Ἡ βασίλισσα διέμεινεν ἀπαιτεῖσα· καὶ τοῦτο ὑπῆρξε μέγα πρός τε τὸ ἔνοικον καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ Ὀντωνίου δυστύχημα· διέτι τὰ ἐκ τοῦ γάμου ἐκείνου τέκνα ὥφειλον κατὰ τὸ γαμικὸν συμβόλαιον πρεσβεύειν τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦν δόγμα. Οὐδὲν ἐξελληνίζει τὸν ἄνδρα πονούσιν, ὃσον ἥτις ἐν Ἑλλάδι γένεσις αὐτοῦ· καὶ πολλάκις παρετηρήσῃ, ὅτι τὰ ἐν Ἑλλάδι γεννηθέντα διένων τέκνα ἐγένοντο καὶ αὐτῶν τῶν γυνησίων Ἑλλήνων Ἑλληνικάτερα κατά γε τὰ αἰσθήματα. Εἴπερ εἶχε τέκνα ὁ βασιλεὺς Ὀντωνίος, ἵσως οὐδὲν περικεκλεισμένος ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τοῦ ἀπολυτισμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον συνεδέετο μετὰ τοῦ ἔνοικου, ἐνισχυομένων, οὗτως εἰπεῖν, διὰ τῶν τέκνων μετὰ τῆς Ἑλλάδος σχέσεων τοῦ πατρός.

ἔπειτα δὲ καὶ ἡ φυσικὴ συνδρομὴ τοῦ χαρακτῆρος τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ὥραίου τῆς Ἑλλάδος οὐρανοῦ πολλὴν παρεῖχον τὴν πιεσταγότητα, ὅτι τὰ τέκνα τοῦ "Οἰωνος" ἐμελλον ἐν πολλοῖς διαφέρειν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, γενόμενα ζωηρά, γενναιαῖα, δραστήρια· ἴδιότητες αὗται ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι εἰς ἄνθρωπον μελλοντα νὰ κυβερνήσῃ λαόν, οἵος ὁ Ἑλληνικός, καὶ ὅμως ἑλλείπουσαι κατὰ δυστυχίαν ἀπασαι ἀπὸ τοῦ "Οἰωνος", οὐδέποτε ἀναμνησθέντος, ὡς φαίνεται, τὸ τοῦ Περικλέους ἔκεινο· "πρόσεχε, Περίκλειδ· ἐλευθέρων μέλλεις ἄρχειν, Ἐλλήνων, καὶ Ἀθηναίων."

"Ἐν ἑλλείψει τέκνων ἵδεων, ὁ βασιλεὺς "Οἰων" ὕφειλε σκέψασθαι περὶ ἔξασφαλίσεως τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου· ἀλλὰ τοῦτο ὑπῆρχε νέα περιπλοκῶν καὶ φροντίδων αἰτία, διατραχάξασα πολυτρόπως τὴν ἐν τῷ ἀπολυτισμῷ ἡρεμίαν τοῦ βασιλέως" Οἰωνος.

Κατὰ τὸ 8^ο ἄρνερον τῆς ἐν Λονδίνῳ συνάγκης, εἶπερ ὁ βασιλεὺς "Οἰων" ἀπενηγούει μηδένα καταλιπών ἀμεσον καὶ γνήσιον διάδοχον, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα μετέβαινεν εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὺς ἀμέσους καὶ γνησίους ἔκεινος ἀπογόνους κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας· εἰ δὲ συνέβαινε ν' ἀπονάνη καὶ οὗτος ἀνευ ἀμέσων καὶ γνησίων ἀπογόνων, τὸ Ἑλληνικὸν στέμμα μετέβαινεν εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν καὶ εἰς τοὺς ἀμέσους καὶ γνησίους τούτου ἀπογόνους κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

"Αλλ' ὅμως ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βαυαρίας ἥδυναντο νὰ ἐνωθῶσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Μετὰ ταῦτα συνάγκη τις ἀφορῶσα εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ στέμματος, καὶ εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς

βασιλίσσης' Αμαλίας, ύπεγράφη ἐν Λονδίνῳ τὸν 8/20 Νοεμβρίου 1852 ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῆς 'Ελλάδος, τῆς Βαυαρίας, τῆς Γαλλίας, τῆς 'Αγγλίας καὶ τῆς 'Ρωσίας, περιέχουσα τὰ ἔφεδητα δύο ἀρνήσα.

A'. "Οἱ πρίγκιπες τοῦ Βαυαρικοῦ οἴκου, σὲ διὰ τῆς συνίγκης τοῦ 1832 καὶ τοῦ 'Ελληνικοῦ συντάγματος προσκαλούμενοι εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου τῆς 'Ελλάδος ἐν περιπτώσει ἀτεκνίας τοῦ βασιλέως" Οὐανος, οὐδὲ δύνανται ἀναβῆναι ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐὰν μὴ ἐκπληρώσωσι τὰ ὑπὸ τοῦ 40°^ο: ἀρνήσου τοῦ 'Ελληνικοῦ συντάγματος διαταττόμενα ὡς ἔφεδητα.

"Πᾶς διάδοχος τοῦ 'Ελληνικοῦ θρόνου ὁ φείλει πρεσβεύειν τὸ δόγμα τῆς ὁρνίδος τῆς 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας."

B'. "Κατὰ τὸ Γ' ψήφισμα τῆς ἐν 'Ανήναις ἐνικῆς Συνελεύσεως, ἢ A. M. ἢ βασίλισσα 'Αμαλία, διαμένουσα ἐν Χηρείᾳ, ἀναλαμβάνει αὐτοδικαίως τὴν 'Αντιβασιλείαν, ἀνηλέου ὅντος, ἢ ἀπόντος, τοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ 40°^ο ἀρνήσου τοῦ Συντάγματος διαδόχου τοῦ θρόνου."

'Ο ἄμεσως μετὰ τὸν "Οὐανα ἐπόμενος πρίγκιψ τῆς Βαυαρίας' Αδαλβέρτος ἦν κατὰ τὰ εἰρημένα ὃ ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς 'Ελλάδος· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν νυμφευθεὶς Ισπανὴν πριγκιπέσσαν, παρητήσατο ὑπὲρ τοῦ γεωτάτου ἀδελφοῦ Δουΐτπόλδου τὰ τῆς διαδοχῆς ταύτης δικαιώματα· οὗτος δέ πάλιν μετεβίβασε τὰ δικαιώματα ταῦτα εἰς τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, ἀπερ ἔσχε νυμφευθεὶς τὴν νιγατέρα τοῦ μεγάλου Δουκὸς τῆς Τοσκάνης.

'Αλλὰ πάντα ταῦτα διηυνετήσαν ἐν συμβουλίοις τῆς Βαυαρικῆς οἰκογενείας, οὐδαμῶς μετασχόντος, οὐδ' ἐρωτηθέντος ὅπως δήποτε, τοῦ ἐν τῇ διευνετήσει τῆς ὑπονίέσσεως ταύτης μέγα καὶ ἄμεσον ἔχοντος συμφέροντος 'Ελληνικοῦ ἐνισχουντος.

·Ο δέ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ πρίγκιπος Λουϊτπόλδου, ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος, ὁ καιρίως πληγωνίεις ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ 1866, ἐν ᾧ διέφυε λίαν ἐπιτυχῶς ἐν τάγμα Βαυαρικόν, ἔξεπαιδεύση
ώς επίδοξος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὴν μὲν νεωτέραν
Ἑλληνικὴν γλωσσαν ἐφρόντισαν νὰ διδάξωσιν αὐτόν· ἀπέφυγον
ὅμως τὸ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς διατάξεις τοῦ 1^{ου}, ἃς νίρου τῆς
ἐν Δονδίνῳ συντάχθησαν τῆς 8/20 Νοεμβρίου 1862, ὡς πρὸς τὴν
νίρησκείαν τοῦ διαδόχου, ἀναμένοντες, ώς ἐλέγετο, νὰ πράξωσι
τοῦτο, ὅταν ἐπιστῇ ἡ ὕρα τῆς εἰς τὸν χηρεύοντα θρόνου
ἀναβάσεως τοῦ διαδόχου. ·Ο πρίγκιψ οὐδέποτε ἦλθε νὰ
κατοικήσῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἀλλὰ διετέλεσεν ἄσχετος πρὸς τοὺς
μελλοντας ὑπηκόους αὐτοῦ· τοιαύτην ἐκπαίδευσιν ἐνόμισαν
πρέπουσαν τῷ ἐπιδόξῳ τῆς Ἑλλάδος βασιλεῖ! Τὸ ἔνιος διε-
ρευνῶν καὶ πολυπραγμονοῦν φυσικῷ τῷ λόγῳ περὶ τῆς οἰκανό-
τητος καὶ τῶν τρόπων τοῦ ἐπιδόξου βασιλέως αὐτοῦ οὐδὲν
ἔμάννεινε σαφὲς περὶ τούτου, ἀλλὰ πολλάκις ἐλόγιζεν ἀντι-
δίτετους πληροφορίας, ποτὲ μὲν ὅτι ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος ἦν
πάσης οἰκανότητος ἔρημος, ποτὲ δὲ ὅτι ἦν λίαν ἀγαθὸς καὶ
οἰκανώτατος (α).

(α) ·Ο Συνταγματάρχης Β . . . , παλαιὸς ὑπασπιστής, καὶ ἐπ' ἐσχά-
των ὑπουργός, τοῦ βασιλέως "Οἰωνος, διηγήση μοι, ὅτι ἐν τῇ τελευταῖᾳ
διατριβῇ τοῦ βασιλέως ἐν Μονάχῳ, ὅτε καὶ αὐτὸς ἀπετέλει· μέρος τῆς
βασιλικῆς συνοδείας, παρετήρησεν, ὅτι ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος ἐδείκνυε
μεγίστην συμπάθειαν πρὸς πάντας τοὺς ἀκολούθους τοῦ βασιλέως, εὐχα-
ρίστως μετ' αὐτῶν συναναστρεφόμενος. ·Αλλ' ἡ αὐλὴ τοῦ Μονάχου, ὡς
ἔλεγεν ὁ Συνταγματάρχης, δυσηρεστεῖτο ἐπὶ τῇ διαγωγῇ ταύτη τοῦ
Πρίγκιπος, ὃς καὶ ἀπεμονώνη διὰ τοῦτο καὶ ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἐκεῖ
διατριβῆς τοῦ βασιλέως "Οἰωνος. ·Ἐγένετο τάχα τοῦτο λόγῳ ἀβροφρο-
σύνης πρὸς τὸν ἀτεκνὸν μονάρχην; ἢ μήπως ἐπειδύμουν ν' ἀποστήσωσι
τὸν πρίγκιπα πάσης οἰκειώσεως πρὸς τὴν μέλλουσαν πατρίδα αὐτοῦ; τὸ
καὶ ἡμῖς, προτιμῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὸ πρῶτον.

Οὗτω μετεώρου διατελοῦντος τοῦ σπουδαιωτάτου ζητήματος τῆς διαδοχῆς, καὶ ἀπράκτου νομίζομένης τῆς περὶ τούτου συνάγκης τοῦ Δονδίου, ἐσχηματίσθη ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Ἀνθηῶν κόμμα τι ὑπὲρ τοῦ γεωτέρου ἀδελφοῦ τῆς βασιλίσσης, τοῦ πρίγκιπος Πέτρου, γεωτέρου ὅμοιως ἀδελφοῦ τοῦ βασιλεύοντος Δουκὸς τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ὁ νέος οὗτος πρίγκιψήν πάντῃ ἄγνωστος τοῖς Ἑλλησιν· ἀλλὰ κρίνοντες περὶ αὐτοῦ ἐξ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, ἣν προετίμων τοῦ βασιλέως Ὀντωνίου, ἐφαίνοντο εὔνοϊκώτεροι πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς· ἡ δὲ βασιλίσσα ἐνήργει προσηκόντως διὰ τῶν ὄπαδῶν αὐτῆς, καὶ πολλοὺς οὗτοι προσεκτήσαντο πρόσηλύτους. Τούτων δὲ γινομένων, ὁ βασιλεὺς Ὀντωνίου πολλὰς κατέβαλλε προσπανείας, ὅπως πείσῃ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ οἰκίαν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ν' ἀναλάβῃ ἀνευ ἀναβολῆς ὃ ἐπιδόξιος διαδοχοῖς τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦν δόγμα τῆς Ὁρνιδόνιου Ἐκκλησίας· ἀλλοι δὲ βεβαιοῦσιν, ὅτι πρῶτος ὃ ἐν Μονάχῳ βασιλεικὸς οἶκος συνέλαβε τὸν σκοπὸν τὸν ἀποδεδόμενον εἰς τὸν Ὀντωνία, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς διαδοχῆς τοῦ Νερόνου ἐξαίρεσιν παντὸς ἀμέσου καὶ γνησίου διαδόχου αὐτοῦ, εἴ τις ἐγεννᾶτο τοιοῦτος εἰς τὸ ἐπιόν, καίτοι οὐδεμία ὑπῆρχε τοιαύτη πιναγότης. Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους, ὁ βασιλεὺς Ὀντωνίου οὐ μόνον ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην τῆς αὐλῆς τοῦ Μονάχου, ἀλλὰ καὶ παρέστησε πρὸς αὐτήν, ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ Νερησκεύματος τοῦ ἐπιδόξιου διαδόχου ἀμεσός ἐστιν ἀπειλὴ κατὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ἡ βασιλίσσα, ὡς λέγουσιν, ἦνώχλει ἀκαταπαύστως τὸν βασιλέα ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς· καὶ ὅδηλον μέν ἐστι μέχρι τίνος ἀληθεύει τὸ λεγόμενον τοῦτο, βέβαιον δὲ ὅτι ὁ Βαυαρικὸς οἶκος διαρρήθη ἐμέμφετο τὴν βασιλίσσαν· καὶ ἐντεῦθεν ἐπῆλθον ἀντεγκλήσεις καὶ ψυχρότητες ἐν μέσῳ τῶν δύο αὐλῶν,

καὶ πολύτιμος ἐδαπάνατο χρόνος ἐν ματαίαις φιλονεικίαις· ὅτε δὲ τέλος πάντων ἀπεφασίσηη νὰ ἐπισκεψιῇ τὴν Ἑλλάδα ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος, ἡ ἐπίσκεψις ἀπέβη πάρωρος, καὶ φόβος ὑπῆρχεν, ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ ἔμελλεν ἐπισπεῦσαι τὴν καταστροφὴν τοῦ πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρισταμένου δράματος, τοῦτ' ἔστι τὴν πτώσιν τοῦ βασιλέως "Οἰωνος" καὶ ὁ φόβος οὗτος οὐκ ἦν ἀνυπόστατος, ὃς ἐφεξῆς ὑψόμενα.

Μόνον λοιπὸν τὸ περὶ διαδοχῆς ἤτημα ἀνησύχει τὸν βασιλέα "Οἰωνα" ἐν ᾕτε 1860· ἀλλ' ὅμως συνῳχειώνη καὶ μετὰ τῆς δυσκολίας ταύτης, ὃς καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων. Ἀσφαλίσας δὲ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐντὸς τοῦ βασιλείου, οὐδένα δὲ ποιούμενος σύμβουλον, ἢ μόνον ἑαυτόν, καὶ ὑπὸ μυστηριώδους τινὸς σιωπῆς καὶ ἡσυχίας περιστοιχούμενος, ἥρξατο, ὃς βεβαιοῦσι πολλοί, νὰ σκέπτηται περὶ πραγματοποιήσεως τῆς μεγάλης ἴδεας, καὶ ταῦτα κανὸς ἦν στιγμὴν κοινοτάτην ὑπῆρχεν ἡ κατ' αὐτοῦ κατηγορία, ὅτι προὔδωκε τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς πόνους τοῦ ἐνίσηνος, συνένοχος γενόμενος τῇ Αὐστρίᾳ (α). Διετάχθησαν λοιπὸν ὅπλων προμήνειαι, καὶ μυστικοὶ ἥρξαντο διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ἰταλικῆς χυβερνήσεως, καὶ ἰδίως μετὰ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἐπαναστατικοῦ κόμματος, ὃ κατ' ἐκείνην την ἐποχὴν συνεφώνει καὶ συνεφργάζετο μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βίκτωρος Ἐμπανουήλ.

(α) Ἐν ᾕτε 1860, ὅτε περιηγούμην ἐν ταῖς παραδουναβείοις Ἡγεμονίαις καὶ ἐν τῇ Σερβίᾳ, ἐπίσημοι ἄνδρες, ἐν οἷς καὶ ὁ στρατηγὸς Γ... διν ἐγνώρισα ἐξέριστον ὄντα, ἔλεγόν μοι, ὅτι οὐδαμῶς ἐτόλμων νὰ διαπραγματευθῶσι μετὰ τῆς Ἑλλάδος περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ συμβαινόντων, ὑποπτεύοντες διτι ὁ βασιλεὺς "Οἰων, συγκεντρώσας ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, ἡν κατάσκοπος τῆς Αὐστρίας. Τῆς ἀδίκου ταύτης συκοφαντίας, ἡς ὁ ἀτυχὴς βασιλεὺς ἐγένετο θῦμα, εὑρηται ἡ ἀναίρεσις ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν συμπεριφορᾷ τῆς Ἀγγλίας ἐν ᾕτε 1862, διτι ἀντη ἀνεκάλυψε τὰς ἐν τῷ κρυπτῷ ἐνεργείας αὐτοῦ.

Οἱ σκοποὶ οὗτοι διεδόντησαν εἰς τὸ κοινὸν τὴν Ἑλλάδον,
ἀλλ’ οὐκ ἐπιστεύοντο, νομισμέντες ὃς δέλεαρ· τῇ δυσπιστίᾳ
δὲ αὕτη πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν στιγμὴν οὗτος εἰλιχρινέ-
στατα τὸν πρόφανεστάτην καταδίκην τοῦ ἔπαινους εὔχας, οὐδὲν
ἄλλο τόν, τὴν προφανεστάτην καταδίκην τοῦ κυβερνητικοῦ συστή-
ματος τοῦ βασιλέως, πρὸς τὴν ὥφειλεν τὰ διανοίξει τοὺς ὀφειλα-
μοὺς διὰ τυχῆς ἐκεῖνος μονάρχης. Ἐλλ’ οὐδὲν ὥφειλην
ἔντι αὐτῆς· καὶ διε τὴν Βουλὴν τὴν σύνταγμα τὸν εἰσιτήριον τοῦ
αἵστημα ἀνεξαρτησίας, καὶ ἐν μεγάλῃ πλειοψηφίᾳ ἐξελέξατο
πρόεδρον εἰσιτήριον τὸν τὴν ἀντιπολιτεύσεως, καὶ οὐχὶ τὸν τὴν
κυβερνήσεως ὑποψήφιον, διὰ βασιλεὺς ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ με-
γάλῃ ταύτῃ αὐτοῖς αδείᾳ, ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἐκτάκτου διαιτώ-
ματος τῆς διαιλύσεως τῆς βουλῆς. Ἐπομένως νέαι διετά-
χνησαν ἐκλογαί, ἐν αὐταιρέτῳ τῆς κυβερνήσεως ἐπεμβάσει
γενόμεναι· καὶ ἐκ τῶν τολμησάντων τὰ ψηφίσωσι κατὰ τὴν
νελήσεως τῆς κυβερνήσεως οὐδεὶς ἐπέτυχεν τὰ ἐκλεχθῆται, πλὴν
εἰς τινες προλαβόντες ἐξηγήσαντο τὴν ἀφεσιν τοῦ ἀμαρτήμα-
τος· διε τὸν αὐτῶν ἀπολαύσας τῆς ἀφέσεως, οὐ μόνον καὶ
πάλιν ἐξελέχθη βουλευτής, ἀλλὰ καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτε-
ρικῶν ἀνεδείχθη. Οὐδὲν καταδεικνύει σαφέστερον τὴν ἐν τῇ
Ἑλλάδι πολιτικὴν σύγχυσιν, τὴν τὸν ἐξηγονός. Ὁ προ τῆς
διαιλύσεως τῆς βουλῆς ὑπουργικὸς ὑποψήφιος πρόεδρος, οὗ τὴν
ἀποτυχίαν ἐπήνεγκε τῆς βουλῆς τὴν διάλυσιν, αὐτὸς ἐν ταῖς
νέαις ἐκλογαῖς τοῦτο μόλησεν εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν, οὐ νείλων
τὰ συμπεριληφθῆται ἐν τῷ ἐκλογικῷ συνδυασμῷ, ὃν ἐπέβαλλεν
αὐτῷ τῇ Κυβερνησίᾳ. Ὁ Κύριος Καλλιφορνᾶς ἀπεστρέφετο
τὸν συνδυασμὸν αὕτου ἐν ταῖς βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς μετὰ
τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν οἰκονομικῶν, ὃς ἐτύγχανεν ὡν ἐξωμό-
της τοῦ φιλελευθέρου κόμματος.

‘Ο βασιλεὺς καὶ τὸ ἔνιος οὐδεμίαν εἶχον ἦδη πρὸς ἄλλή-
λους ἐμπιστοσύνην· ἀλλ’ ὃ μὲν ἐπέμενεν εἰς τὸ αὐθερνητικὸν
αὗτοῦ σύστημα, (καίτοι πολλαχόνει) ἐλάμβανε σωτηρίους
προαγγελίας μελλούσης καταιγίδος), καταφρονῶν πᾶσαν εἰλι-
κρινὴν συμβουλήν, καὶ μόνας ἀποδεχόμενος τὰς πρὸς τὰς
σκέψεις αὗτοῦ συμφωνούσας, ἐνταρθρώμενος δὲ εἰς τὴν ἐπι-
μονὴν αὗτοῦ ἐκ λειποταξίαιν τῶν ἀντιπολεμούμενων, εὐρέσκων
πάντοτε πρόσωμα ὅργανα τῆς θελήσεως αὗτοῦ, καὶ ἐν αὐταῖς
ταῖς ἀγανακτίαις, εἰ καὶ σπανίαις, αὗτοῦ ἐμπνεύσεσιν εὔκόλως
κλονιζόμενος καὶ μεταβαλλόμενος ὑπὸ τῶν συκοφαντιῶν, τῶν
τεκταινομένων κατὰ πάντων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, καὶ αὐτῶν
πολλάκις τῶν ἴδιωτῶν· τὸ δὲ ἔνιος ἔβλεπε τὸν βασιλέα, ὡς
μόνον αἴτιον τῶν δεινῶν, ἀπερ ὑπέφερεν. Τότε δὴ καὶ νεανίας
τις ὀκτωκαιδεκαετής, ἐντιουσιῶν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐν
τῇ ἐπαναστάσει τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ 1792 συμβάντων, καὶ
ὑποκινούμενος ἐκ τῶν στασιαστικῶν συνεντεύξεων πάσης τάξεως
πολιτῶν ἐν Ἀνζήναις, ἀπεπειράνη γὰρ δολοφονήσῃ τὴν βασι-
λισσαν, ἀδέκας κατηγορουμένην, ὅτι ἦν ὁ κακὸς τῆς Ἑλλάδος
δαίμων, ὡς διέπουσα τὸ πνεῦμα τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν
ἔλευθερῶν τοῦ ἔνιους^(α). Ἀλλ’ ὅμως ὁ βασιλεὺς, ὃς ἔτυχεν
ἀπών τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἦν ἀπόπειρα ἐκείνη ἐγένετο, οὐδὲν
οὐδὲν ἐξ αὐτῆς ὠφελήσει· οὐδαμῶς κατενόησεν ὅτι αὕτη ἦν
ἡ ἐσχάτη προαγγελία, οὐδὲ μετέβαλε τρόπον.

‘Η πραγματικὴ λύσις τοῦ τῆς διαδοχῆς ἕητήματος καὶ ἡ
σύστασις τῆς ἔνιοφυλακῆς ἥρκουν ἵσως εἰς τὸ ἔξορκίσαι τοὺς

(α) Ἡ εἰς θάνατον καταδίκη, ἦν τὸ Κακουργιοδικεῖον ἐπέβαλε τῷ
ἀπόπειραντι τὴν δολοφονίαν ἐκείνην, ἥλαττῳ δὲ τοῦ βασιλέως εἰς
εἰρχτὴν διὰ βίου.

γέους καὶ δύνης. Ἐλλας “δὲ βασιλεὺς οὐτε νέος σημαίνετο περὶ τῆς ἐνίοτε φυλακῆς, φρίττων καὶ ἐπὶ μόνῳ τῷ γόνοις αὐτῆς. Ηὕτως ὁ ἐφιάλτης αὐτοῦ. Ηὕτως ἐνίοτε φυλακὴ τὸν ταχτικοῦ στρατοῦ, ἔνοπλος λαὸς προασπίζων τῆς πατρίδος καὶ τῶν ἐνίοις ἐλευθερῶν. Ηὕτως φυλακή, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν, ἐξειρόνεται ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ βασιλέως τὴν ἀπώλειαν τοῦ θρόνου. ἐνόμιζεν, διὰ πρῶτον ἔργον τῆς ἐνίοτε φυλακῆς ἔσται τοῦ κατ’ αὐτοῦ ἐπανάστασις καὶ τοῦ δικῆν εἰσαγωγὴ αὐτοῦ. Τότε δὲ καὶ ὡνειρεύετο ἑαυτὸν ἀναβαίνοντα ἐπὶ τοῦ ἱκριώματος τῆς λαϊκήτομον (ότι αὐτὸς ἐλεγει πρὸ μικροῦ πρός τινας τῶν γερουσιαστῶν), τῷ τούλαχιστον ἐπανερχόμενον ἐλεεινῶς μετὰ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ συζύγου εἰς τὴν τιμαριωτικὴν κατουμέαν τῶν προπατόρων αὐτοῦ. Ηὕτως φυλακὴ παρίσταται τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ δεκακισμυρίους ἄνδρας ἐξηγημένους εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, ἄνδρας γενναίους, τὸν ἀρειμάντιον τῆς ιδεούς οὐδεμίαν εἶχεν ἀνάγκην ἀλλοτρίου ἐρενεισμοῦ· καὶ τοῖς οἷς δεκακισμύριοι ἄνδρες ἔτοιμοι νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν, διπλας ἀνακτήσωνται τὰ ἀρχαῖα καὶ φυσικὰ τῆς Ἑλλάδος δρια. Ηὕτως ἐνίοτε φυλακὴ νέα τις Ἑλλὰς μεγάλην ἔχουσα ἔκτασιν, καὶ νέσιν γεωγραφικὴν ἀρίστην, κατοίκους δὲ ὀκτὼ ἐκατομμύρια, δεκακισμυρίους νοούτας, καὶ μύρια τούλαχιστον ἐμπορικὰ πλοῖα. Οποῖον τῇ ἀληθείᾳ κράτος! ἀλλὰ τοιεύτου κράτους τὴν βασιλείαν ὑπῆρχε φυσικῷ τῷ λόγῳ ἔξι πάσης ἐλπίδος τοῦ βασιλέως “Οὐαγός, φρίττοντος ἐπὶ τῇ ἴδειᾳ τηλικούτου βασιλείου, καὶ μάλιστα φοβουμένου, διὰ τοῦ “Ἑλληνες, εἴποτε τοιαύτης τῆς ιδεούντο εὔτυχίας, πρώτιστα πάντων ἐμελλον φροντίσαι περὶ τῆς ἀντικαταστά-

σεως αύτοῦ. Διὸ ταῦτα οὐδὲ ν' ἀκούσῃ ἡνείχετο τῆς ἐνιγ-
φυλακῆς τὸ ὄνομα''(α).

’Αλλ’ ὅμως ὁ βασιλεὺς ὑπεδήλωσεν, ὅτι ἐπενίμει νὰ ποιήσῃ
τρόπον τινὰ παραχώρησιν ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης· ὅπει
προσεκάλεσε τὸν Κανάρην, τὸν μεγάδιξον ἐκεῖνον ἀπόμαχον
τῶν ναυτικῶν χρονικῶν τοῦ ὑπέρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, ἵνα
σχηματίσῃ ὑπουργεῖον. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ βασιλέως οὐκ ἦν
εἰλικρινής· καὶ ὁ Κανάρης, ὃς οὐδὲν ἄλλο ἦν ἢ μεγάλη σημαία,
καλύπτουσα τοὺς ἀνδρας τῆς νέας γενεᾶς, σταύρως ἀποφα-
σίσαντας ν' ἀγωνιστήσαιν ὑπέρ τῆς ἴσχυος τῶν συνταγματικῶν
ἵεσμῶν, οὐδὲν ἡδυνήσῃ νὰ κατορθώσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς
ἐντολῆς, ἦν ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ γέρων ναύτης,
καίτοι τῶν πολιτικῶν ἀπειρος, ἐννοῶν ὅτι ἀδύνατος ἦν ὁ σχη-
ματισμὸς κυβερνήσεως ἴσχυρᾶς, μὴ ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῶν
ἴσχυρῶν τοῦ τόπου ἀνδρῶν, ἐπεκαλέσατο τὴν συνδρομὴν αὐτῶν·
ἀλλ’ ἥρεταντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες.
Ισχυρίζονται μέν τινες, ὅτι ἡ ἀρνησις αὐτῶν προηλλοειν ἐκ
τῆς ἐλπίδος, ἦν ἔκαστος εἶχε κατὰ διάδιουργίαν αὐλικήν, ὅτι,
ἀποτυχόντος τοῦ Κανάρη, ως ἐγκαταλειμμένου εἰς μόνους
τοὺς φίλους αὐτοῦ, ἐμελλειν οὗτος νὰ προσκληθῇ ὑπὸ τοῦ
βασιλέως, ἵνα σχηματίσῃ ὑπουργεῖον· πολλὰ δὲ περὶ τούτου
ἔλεγχοιςαν καὶ ἔγραφησαν τότε ἐν τῷ φιλελευθέρῳ τύπῳ,
ἴσχυρῶς προσβαλόντες μάλιστα τοὺς Κυρίους Βούλγαρην, Χρη-
στίδην καὶ Ζαΐμην. ’Αλλ’ ὅπως δήποτε, εἴτε ὑπῆρετ, εἴτε
μή, ἡ αὐλικὴ ἔκείνη διάδιουργία, ὁ Βούλγαρης ἔκτοτε συνέλαβε
τὸν σκοπὸν τῆς ἀποπομπῆς τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀνακηρύξεως
τῆς δημοκρατίας(α).

(α) La Grèce et le Roi Othon devant l'Europe p. 19—20.

(α) Περὶ τῆς αὐλικῆς ταύτης διάδιουργίας ἔχομεν λόγου ἄξιον γεγονός

Αρχομένου λοιπὸν τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου 1861, πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ἐξερχόμην ἐν Ναυπλίᾳ· προσωρινὴ δὲ αὐθέρνησις συνέστη ἐκεῖ, καὶ τῇ ἐρυθρᾷ σημαίᾳ ἀνυψώθη ἐπὶ πάντων τῶν φρουρῶν τῆς πόλεως· συγχρόνως δὲ ἐγένοντο πολλαχοῦ τοῦ κράτους ἔχθρικαι κατὰ τῆς αὐθερνήσεως τοῦ βασιλέως ἐπιδείξεις, καὶ ἴδιως ἐν Σύρῳ, τῇ πρωτίστῃ τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Άλλὰ πῶς ὁ στρατός, ὃν ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1843 διὰ παντός τρόπου κατεδελέασεν, ἔστρεψε πάλιν τὰ ὄπλα κατ' αὐτοῦ; πρὸς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἕκανὼς ἀποκρίνεται ὁ Κύριος Λεβίδης,¹ λέγων(α)· “Οἱ τὸν Κωλέτην διαδεξάμενοι, ὃς μανῆτευνέντες ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ, διετήρησαν τὸ αἰσχρὸν ἐκεῖνο σύστημα, μεταχειριζόμενοι πάντοτε τὸν ἀτακτὸν στρατὸν πρὸς ὑπερίσχυσιν τῶν ἐν ταῖς βουλευτικαῖς ἐκλογαῖς ὑπουργικῶν ὑποψηφίων. Τὸ σκάνδαλον τοῦτο κατέπαυσεν ἐν ἑτει 1854, ὃτε ὁ στρατηγὸς Καλλέργης, ὑπουργὸς ὃν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν, ὃς μέλος τοῦ ὑπὸ τῶν δύο δυτικῶν Δυνάμεων ἐπιβληθέντος τῷ βασιλεῖ ὑπουργείου,

νὰ διηγηθῶμεν. Ὁ Κύριος Θρασύβουλος Ζαΐμης, ὑπουργὸς ὃν τῇς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ὑπέβαλε ταῖς Βουλαῖς νομοσχέδιον περὶ ακανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀδηναῖς πανεπιστημίου, εἰς ὃπερ ὁ βασιλεὺς ἀκον καὶ κατηγαγκασμένος ἔδωκε τὴν ἐκεῖνον συγκατάθεσιν. Παραπονουμένου δὲ τοῦ Κυρίου Ζαΐμη πρὸς τὸν βασιλέα, ὃτι ὁ Ιδιαίτερος αὐτοῦ γραμματεὺς Κύριος Wendland ἀντεπολιτεύετο πρὸς τὸ ὑπουργεῖον ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, καταπολεμῶν τὸ νομοσχέδιον ἐκεῖνο, καὶ ἐξεγείρων κατ' αὐτοῦ τὰ πνεύματα τῶν βουλευτῶν, ὁ βασιλεὺς μετεκαλέσατο παραχρῆμα τὸν Κύριον Wendland, καὶ, παρόντος τοῦ Κυρίου Ζαΐμη, ἐξήτασεν ἐξηγήσεις περὶ ὃν ὁ ὑπουργὸς παρεπονεῖτο· ὁ δὲ Κύριος Wendland ἀπεκρίνατο ἀταράχως· “Μεγαλειότατε, ἐπραξα κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς ὑμετέρας Μεγαλειότητος”.

(α) "Ἐγδια καὶ ἀνωτέρω σελ. 50—53.

ὑπέβαλεν αὐτῷ πρὸς ὑπογραφὴν διάταγμα, δι' οὗ ὁ ἀτάκτος στρατὸς διελύετο. Ὁ βασιλεὺς ἐνόμισε καὶ τότε, ὅτι ἡδύνατο δι' ἀναβολῶν νὰ ὑπεκφύγῃ τὸ ἔσχατον τοῦτο μέτρον· ἀλλὰ στρατιωτικός τις περίπατος τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, παραταῖεις μέχρι τῶν ἀνακτόρων, ὑπέδειξεν αὐτῷ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνευ ἀναβολῆς ἀποδοχῆς τῆς τοῦ ὑπουργοῦ προτάσεως. Ἐντεῦθεν ἡ ληστεία ἀπολέσασα τὸ καταφύγιον, ὅπερ εὑρίσκειν ἐν τῷ ἀτάκτῳ στρατῷ, ἐδέλιπεν ἐπὶ τελους, καὶ ὁ τόπος ἀνέπνευσεν ἀπαλλαγεὶς τῆς μάστιγος ἐκείνης.

“Διαλυθέντος οὕτω τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ, νέαι κατεβλήσησαν προσπάθειαι, ὅπως ὁ τακτικὸς στρατὸς ἀναγκασθῇ εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς μηχανευμάτων τῆς κυβερνήσεως· ἀλλά, δύο μόνων τῇ τριῶν ἐξαιρουμένων, οἱ ἀξιωματικοὶ ἀπεποιήσαντο πάντοτε τὴν περὶ τούτου πρότασιν. Ἡ αὐλὴ οὐδέποτε ἐπαύσατο διαδηλοῦσα τὴν ἑαυτῆς δυσαρέσκειαν πρὸς τοὺς νομίσαντας, ὅτι εἰς μόνας τὰς στρατιωτικὰς διατάξεις ὥφειλον τυφλὴν καὶ πανηγυρὴν ὑπακοήν· μόνη δὲ ἡ χωροφυλακὴ συνήργησε πρὸς τὰ μηχανῆματα ἐκεῖνα, δι' ᾧ ἡ κυβέρνησις ἐξησφάλιζε τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὑποψηφίων αὐτῆς· καὶ διὰ τοῦτο διετέλεσε τὸ περιπόνητον τῇ αὐλῇ στρατιωτικὸν σῶμα.

“Γενικῆς δυσαρεσκείας σημεῖα ἀνεφάνησαν ἐν τῷ στρατῷ πρό τινων ἐτῶν, καὶ ταῦτα λίαν καταφυγῆ· ἡ δὲ αὐλὴ ἐνόμισεν, ὅτι ὥφειλε νὰ καταστείλῃ τὴν δυσαρέσκειαν ταύτην, ποιοῦσα διανεσίμους, καὶ ἀπελαύνουσα τῶν κεντρικῶν πόλεων, τοὺς ὑπόπτους ἀξιωματικούς· καὶ ἐντεῦθεν εἰσῆχθη ἐν τῷ στρατῷ ἡ κατασκοπία. Ἀλλ' ὅταν ἡ κυβέρνησις συγκαταβαίνῃ εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τοὺς ὑπαξιωματικούς καὶ τοὺς ἀπλοὺς στρατιώτας, ὅπως δι' αὐτῶν κατασκοπεύῃ τὴν τῶν

ὑπαξιωματικῶν καὶ ἀξιωματικῶν διαγωγήν, οἱ δεσμοὶ τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας χαλῶνται. Ὅποσχέσεις προβιβασμοῦ ἐδίδοντο τοῖς καταγγελλουσιν ὅτι δήποτε ὑπεπτον· καὶ οὐδὲ αὐτὴν τὴν ψευδομάρτυρίαν ἀπέφευγον νὰ προκαλῶσιν, ὅπως ἐνοχοποιεῖνται οἱ ὅπως δήποτε νομιζόμενοι ὑποπτοις ὑπαξιωματικοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ· αἱ δὲ στρατιωτικαὶ δίκαια τῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1861 ἀπεκάλυψαν σκάνδαλα, ἔξαλείψαντα τὴν γοητείαν τῆς βασιλείας· καὶ τούτων ἀρκέσει ἐν μόνον παρατείνειν, τὸ ἔδιτης. Τρεῖς ὑπαξιωματικοὶ κατηγοροῦντο ὡς κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως συνομόσαντες· ἡ δὲ κατηγορία ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀσημάγτων τινῶν τεκμηρίων, καὶ ἐπὶ ἀσαφῶν τινών λόγων, διαφυγόντων τὸ ἔρκος τῶν ὁδόντων αὐτῶν ἐν κραιπάλῃ. Ἡ δέσις αὐτῶν ἐπεβαρύνετο ἐκ μόνης τῆς καταβέσεως τοῦ ἕνδεικνυτοῦ αὐτῶν· ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τέλους ὠμολόγησεν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὅτι κατεμαρτύρησε τῶν συντρόφων αὐτοῦ, προτραπεῖς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ φρουράρχου, ὃς ἐν μυστικῇ τινι συνεντεῦξει ὑπέσχετο αὐτῷ τὴν βασιλικὴν χάριν καὶ ἄμα προβιβασμόν· ὃ δὲ φρουράρχος παρὼν ἐν τῇ δίκαιᾳ ἐκείνῃ ὡς μάρτυς τῆς κατηγορίας ἦρνήσατο λέγων, ὅτι οὐδέποτε ὠμιλήσει πρὸς τὸν κατηγορούμενον πρὸ τῆς ἀνακρίσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπηλνεις κατόπιν ὡς μάρτυς τῆς ὑπερασπίσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου αὐτὸς ὁ γραμματεὺς τοῦ φρουράρχου· καὶ οὗτος ἐμαρτύρησεν, ὅτι προσκληθεὶς νὰ συντάξῃ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀνακρίσεως τοῦ κατηγορούμενου, καὶ ἐλεῖται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ φρουράρχου, εἴρεν ἀμφιτέρους ἐν τῷ γραφεῖῳ συνομιλοῦντας, καὶ ὅτι ὁ φρουράρχος παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ περιμείνῃ ἔκτὸς τοῦ γραφείου, διότι εἶχεν ἀνάγκην νὰ ὀμιλήσῃ κατ' ίδίαν μετά τοῦ κατηγορούμενου ἥμίσειαν ὕραν. Οὕτω συλληφθεὶς ἐπ' αὐτοφώρῳ ψευδομάρτυρς ὁ φρουρός

ραρχος ἐπῆλθε τὴν ἐπιειδσαν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, καὶ ἀπέσυρε τὸ μέρος ἕκεῖνο τῆς κατανέσεως αὐτοῦ, ἐνῷ ἔλεγεν
ὅτι οὐδέποτε ὑμίνησε πρός τὸν κατηγορούμενον, προφασικό-
μενος μηδὲν τοιούτος ἀσνεένειαν, δι' ἣν ἐπελάθετο τῆς συνεντεύξεως
ἔκεινης. 'Ο ἐπίορκος οὗτος ἀξιωματικὸς ἔμελλε νὰ διωρισθῇ
ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν, ὅτε ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Ναυπλίᾳ
ἐπαναστάσεως ἐπήγειρε τὴν ἀναβολὴν τῆς τροποποιήσεως τοῦ
ὑπουργείου(α).

"Οὗτος διαφένειρομένου παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ στρα-
τοῦ, ἡ ἀντιπολίτευσις προὔτείνετο καὶ ἐπόνει ν' ἀπαλλάξῃ τὸ
ἔναινος τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας ἄνευ συγκρούσεως πρὸς τὴν
ένοπλον δύναμιν. δι' ὃ κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως
ἐπειπάσῃ εἰς τὴν συνωμοσίαν τοὺς ὑπαξιωματικούς, καλῶς
γινώσκουσα, ὅτι, εἰ μετεῖχον τῆς συνωμοσίας οἱ καῖτεροι
μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἀναστρεφόμενοι ὑπαξιωματικοί, οὐδεμία
ὑπῆρχεν ἀνάγκη τῆς συνδρομῆς τῶν ἀξιωματικῶν, ὅν οἱ
πλεῖστοι οὐκ ἐφαίνοντο πρόνυμοι πρὸς τοῦτο· καὶ ὁ λόγος ἦν
ἀπλούστατος. 'Η κυβέρνησις (ἔλεγον οἱ συνωμόται πρὸς τοὺς
ὑπαξιωματικούς, οὓς ἐβούλοντο νὰ προσελκύσωσι εἰς τὴν συνω-
μοσίαν) ἐπεινυμεῖ νὰ ἔχῃ ὑμᾶς ὅργανα κατὰ τῶν ἐλευθερῶν
τοῦ ἔσχοντος· ὅλα' ὑμεῖς ἀρά γε οὐ προτιμήσετε νὰ βοηθήσητε
τὸ ἔσχον, οἵ καὶ ὑμεῖς ἐστε μέλη καὶ φίλτατα τέκνα, εἰς
ἀνάκτησιν τῶν καταπατηθέντων αὐτοῦ δικαιωμάτων; "Εβρέσον
αἱ φυλακαὶ τῶν ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασι κρατουμένων, οὐχ
ἡτοι δέ καὶ τῶν ἐνόχων εἰς τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως δυσμέ-

(α) Οὗτός ἐστιν ὁ ἀξιωματικός, ὃς ἀποσταλεὶς εἰς Πάτρας ἀρχηγὸς
ἐνδές ὅλου λόχου πρός καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐδέητη χεῖρας καὶ
πόδας ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, ἐπιβολῆς "Ζῆτω ἡ πατρίς! κάτω ὁ βασιλεὺς",
καὶ παρεδόθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἔκει ἐπιτροπὴν τῶν ἐπαναστατῶν.

ναιαν, ἐνεκα τῆς ἀμέσου καὶ καῦημερινῆς ἀναστροφῆς μετα-
τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ τῶν τὰς φυλακὰς φρουρούντων στρα-
τιωτῶν. Άι προσπάντειαι τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐπέτυχον πλη-
ρέστατα τοῦ σκοποῦ· καὶ τοῦτο κατέδειξεν ἡ ἐν Ναυπλίᾳ
ἐπανάστασις, ἐν ᾧ ὄλγοι μὲν τῶν συνωμοτῶν ἦσαν ὀξιωμα-
τικοί, πάντες δὲ ὑπαξιωματικοί· τοῦτο δὲ παρετηρήθη
καὶ ἐν τῇ ἐπαναστάσει τῆς 23^{ης} Ὁκτωβρίου, ἐν ᾧ, δέκα
περίπου ἔξαιρουμένων ὀξιωματικῶν, οἱ λοιποὶ πάντες ἦσαν
συνωμόται τῆς ὑστεραίας· ἀλλ' οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἦσαν ἀπαν-
τεῖς συνωμόται τῆς πρωτεραίας.

“Οὔτω κατ’ ὄλγον ἔχαλάσσεταις οἱ δεσμοὶ τῆς στρατιω-
τικῆς πενταρχίας· ἀλλὰ πρώτιστος τοῦ κακοῦ τούτου αἴτιος
ὑπῆρξεν ὁ βασιλεὺς, διότι πρώτος ἐπεχείρησε ν’ ἀναμίξῃ τοὺς
στρατιώτας ἐν ταῖς πολιτικαῖς ῥᾳδιουργίαις”.

Κανὸν τὴν στιγμὴν ἐξερράγη ἡ ἐν Ναυπλίᾳ ἐπανάστασις,
δύο ἀνεψιοὶ τοῦ βασιλέως, ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος, ὁ καὶ ἐπί-
δοξὸς διάδοχος τοῦ Βαρόνου, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἤρχοντο
εἰς Ἀνήνας· ἀλλὰ προλαβὼν ὁ Βεῖος αὐτῶν ἀντίγγειλεν αὐτοῖς,
ἥδη ἐν Κερκύρᾳ εὑρισκομένοις, ὅτι ὁ φειλον γὰρ ἐπανέλιψεν
ὅντεν ἦλιον. ‘Ο βασιλεὺς ἐφοβήσατο, ὅτι ἡ ἐν Ἀνήναις πα-
ρουσία τοῦ ἐπιδόξου διαδόχου ἥδυνατο γὰρ ἐπιταχύνη τὴν
πτώσιν αὐτοῦ· καὶ ὁ φόβος οὗτος οὐκ ἦν παράλογος, ἐν τούτῳ
δὲ μόνῳ ἦμαρτημένος, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔμελλε γὰρ καταβῆ ἀπὸ
τοῦ Βαρόνου, ἡ δὲ δυναστεία τοῦ Βαυαρικοῦ οἶκου διετηρεῖτο
ἐν τῇ Ἑλλάδι..

‘Η ἐν Ναυπλίᾳ ἐπανάστασις ταχέως ἐξετάση καὶ ἀλλαχοῦ,
καὶ κατώρθωσε γὰρ παραλύσῃ τὰ κινήματα τοῦ πρὸς κατα-
στολὴν αὐτῆς ἀποσταλέντος στρατοῦ, ἀντιπερισπελσαν αὐτὸν
πολυτρόπως, καὶ ὠφελούμενη ἐκ τῆς στρατηγηματικῆς θέσεως

τῆς Ναυπλίας. Ἡ ὄχυρα ἐκείνη πόλις περιέχει ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς τὸ ὅπλοστάσιον καὶ τὰς κυριωτέρας ἀποβάτικας ὅπλων καὶ πυρίτιδος· καὶ διὰ τοῦτο ἔσπευσαν νὰ προκαταλάβωσι τὴν ὄχυρὰν ἐκείνην νέσιν, πρὶν ἡ ἐπεκταῖη ἡ ἐπανάστασις καὶ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς ἀπεφάσισεν αὐτὸς νὰ στρατηγήσῃ τοῦ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἀποστελλομένου στρατοῦ, ὃς ὑπελείπετο πιστὸς αὐτῷ, ἡ τούλαχιστον ἐνομίζετο πιστός· ἀλλὰ τὸ ὑπουργεῖον ἀπέτρεψεν αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο παριωρίσθη μόνον εἰς τὸ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν Ἰστιμὸν τῆς Κορίνθου, ἵνα ἦσαν συνηγμένα τὰ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἀποστελλόμενα στρατεύματα, ἵνα ἐπινειώρησῃ ταῦτα, καὶ δημηγορήσῃ πρὸς ἐμψύχωσιν αὐτῶν, πρὶν ἡ βαδίσωσιν εἰς Ναυπλίαν.

E'.

Καὶ παρῆλαν οἱ δημοκράται ὅλα ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καταβάσεως τοῦ ἀτυχοῦς τούτου μονάρχου· ὃ δὲ ὠραῖος ἐκεῖνος καὶ πολλὰς παρέχων ἐλπίδας νεανίας, ὃν εἶδομεν ἀποβαίνοντα ἐν Ναυπλίᾳ τὸ 1833, προσήγγιζεν οἱ δημοκράται τὸ 50^η ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Ἡν δὲ ὑψηλὸς καὶ μετρίως εὔσαρκος, ἴσχυός μᾶλλον ἡ εὐτραφής, μικρὸν ἀποκλίνων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ πάτερα, καὶ λεπτὸν ἔχων τοῦ προσώπου τοὺς χαρακτῆρας· λάσιος μύστας, ἐλαφρῶς ἀνθρώπινων, ἐκάλυπτε τὸ δίνω χεῖλος αὐτοῦ· ἡ δὲ χροιὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἡ μᾶλλον ὥχρα· καὶ ἡ ἕξις τοῦ καταμύειν ἐνίστετε τοὺς ὄφεις αλμοὺς καὶ προεκτείνειν τὰ χεῖλη ἀπετέλουν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐκφρασιν κάτωχρον· ἐπὶ δὲ πᾶσιν ὁ ἐλαφρὸς βατταρισμός, ὃν ἐκ γενετῆς εἶχεν ὁ βασιλεὺς, ἐγένετο, προϊούσης τῆς ἡλικίας, ἐπαισθητὸς· καὶ ὅτε ὥμιλει, ἐγίνετο ἐπαισθη-

τότερος διὰ τὴν ἐπελάσιον σαν αὐτῷ σπασμωδικὴν τῆς κεφαλῆς κίνησιν. Πρὸ πολλοῦ ὁ βασιλεὺς "Οἵων οὐδὲν ὅλλο ἔφερεν ἔνδυμα τῇ τὸ Ἑλληνικόν· εἰς μόνους δὲ τοὺς μικροὺς χορούς τῆς αὐλῆς ἔφερεν Εὐρωπαϊκὸν πολιτικὸν ἔνδυμα, καὶ εἰς τοὺς ἐπισήμους χορούς ἵππαρχου στολήν· ἡγάπα δὲ τὸ ἐνίγιακὸν ἔνδυμα, ὃ καὶ μετὰ τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ διετέλεσε φέρων. Ἡν δὲ ἄριστος ἐπιπεύειν, καὶ πάντοτε ἔφιππος ἔξηρχετο, σπανίως δὲ πεζός, καὶ σπανιώτερον ἐφ' ἀμάξης, ὅτε κατέβαινεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Μητροπολιτικὸν ναὸν ἐν τινι τῶν πολυαρίστων βασιλικῶν ἑορτῶν, τῇ ἐν ἐκατέρᾳ τῶν ἐνίγιακῶν(α).

"Ο βασιλεὺς προσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ στρατόπεδον, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ· μετὰ δὲ τὴν ἐπενίεώρησιν τοῦ στρατοῦ οἱ ἀξιωματικοὶ περιεστοίχησαν τὸν βασιλέα ἐν πλαισίῳ· ἐκεῖνος δὲ ἡγόρευσε πρὸς αὐτοὺς μετὰ συγκινήσεως. Ζήτω ὁ βασιλεὺς! ἀνέκραξαν οἱ ἀξιωματικοί, τείνοντες τὰς ἤφη πρὸς τὸν βασιλέα εἰς σημεῖον ὅρκου πίστεως(β).

"Ομολογητέον ὅτι τὰ ὑπολειφθέντα πιστὰ τῷ βασιλεῖ στρατεύματα γενναῖως ἔξεπλήρωσαν ὃ εἶχον κανῆκον· καὶ ταγματάρχης τις, ὁ Κύριος Κουμουνδουράκης, ἐπαναχώρεις εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν βασιλικῶν θανασίμως τετρωμένος, ἔλαβε

(α) Τοιαῦται ήσαν δύο μόναι, τελούμεναι, τὴν 25ην Μαρτίου, τῆμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, θεωρουμένην καὶ ὡς τῆμέραν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος, τὴν δὲ τὴν 3/15 Σεπτεμβρίου, καὶ τὴν τῆμέραν ἐγένετο τὴν ἐν Ἀθήναις ἐπανάστασις τοῦ 1843.

(β) "Οποία ἀλγεινὴ ἀντίθεσις! ἐν τῷ ισθμῷ ἔκειναι τῆς Κορίνθου, ἐν ᾧ πιτε συνελαμόντες οἱ "Ἑλληνες ἀνηγόρευσαν τὸν Ἀλεξανδρον ἡγεμόνα τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων στρατείας, ἡγόρευε νῦν τῶν Ἑλλήνων ὁ βασιλεὺς, ἔξορμῶν αὐτοὺς εἰς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ εἰς χύσιν αἷματος ἀδελφικοῦ· καὶ διὰ τί τάχα; — πρὸς ἐδραίωσιν τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ μοναρχίας!

τηλεγραφικῶς τὴν ἀγγελίαν τοῦ προβιβασμοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτῆρος· “Εἴπατε πρὸς τὸν βασιλέα, εἶπε τὸ ἀτυχὲς θύμα τοῦ στρατιωτικοῦ κατήκοντος, ὅτι οὐδεμίᾳ ἀνήκει τῷ μὴ τῷτο ἀριστεύοντι ἐν ἔμφυλῳ πολέμῳ”

Ἡ ἐν Ναυπλίῳ ἐπανάστασις κατεβλήθη, πολλὰ μὲν καταλιποῦσα ἐκατέρων εἰλεεινὰ θύματα, τὸν δὲ βασιλέα “Οὐωνα καὶ τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ μεμολυσμένους ἐξ τοῦ αἵματος τῶν θυμάτων τοῦ ἔμφυλον ἐκείνου ἀγῶνος· διὰ τοῦτο τὸ ἔτος εἰς τούτους μὲν ἀπέδωκε τὴν εὐνύην τοῦ ἀδέκως καὶ ἐλεεινῶς ἐκχυνόμενος ἐκείνου αἵματος, εἰς δὲ τοὺς πεσόντας ἐν ταῖς τάξισι τῶν ἐπαναστατῶν τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου· αἱ εἰκόνες τούτων ὑπερετιμήθησαν, καὶ ἡ ποίησις εὗρεν ἐν τῇ φιλοπατρίᾳ καὶ τῷ ἥρωϊκῷ αὐτῶν θαυμάτῳ λαμπρὰν ὑπόνεσιν ἀσμάτων (α).

Καὶ ἵδοι πάλιν ὁ βασιλεὺς “Οὐων χύριος τῶν πραγμάτων· ἵδοι πάλιν ἀνοίγονται ἐνώπιον αὐτοῦ δύο ὄδοι, ἦ νὰ συγκαλέσῃ συνέλευσιν ἐνιακήν, ὅπως διορίσῃ πολλὰς τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1843, ὑπὸ πάντων καταδικαζομένας ὡς κακῶς ἐχούτας, ἦ νὰ ἐφαρμόσῃ εἰλικρινῶς ἐκεῖνο τὸ Σύνταγμα, ὅπως ἐτύγχανε συντεταγμένους καὶ παραδεδεγμένους· διότι πολυχρόνιος πεῖρα εἴσιν ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ Συνταγματικῷ πολιτεύματι ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ πιστὴ καὶ εἰλικρινής τήρησις τοῦ νόμου, ἔστω καὶ ἡμαρτημένους, ὡφελεῖ πολὺ μᾶλλον, ἦ ἡ κατασκευὴ νέων καὶ ἀρίστων νόμων, ὃν ἀδηλος ἡ ἐφαρμογή· Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὁ βασιλεὺς εἰς οὐδετέρους τῶν ὄδῶν

(α) Οὐ μημονεύομεν ἐνταῦθα τοῦ ἀλγεινοῦ ἐπεισοδίου τῶν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ γενομένων φόνων, ὡς οὐ δυναμένων νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς παρούσης εἰκόνος τῆς βασιλείας τοῦ “Οὐωνος.

τούτων εἰσῆλνε, διαγοούμενος ἵσως, ὅτι ὄποτέραν τούτων προύτιμα, πάντως ὥμολόγει ἐμμέσως πως, ὅτι ἀνεγνώριζε τὴν μέχρι τοῦδε ἡμαρτημένην αὐτοῦ πορείαν· ἀπεφάσισε δὲ νὰ παύσῃ τὸ ὑπουργεῖον Μιαούλη, καὶ νὰ σχηματίσῃ νέον ὑπουργεῖον, ὅπερ οὐδὲν ᾔλλο τὸν, τὴν δευτέραν ἐκείνου ἔκδοσις, ἀπαράλλακτος τῇ πρώτῃ.

Τὸ ἐννίον ἐπὶ τινα χρόνον κατέμεινεν ἐν Νιλιβερᾶς ναρκώσει, ίδον μετὰ πολλῆς ἐκπλήξεως καὶ κατηφείας ἀνδρα φέροντα περίδοξον ὄνομα, καὶ μέχρι τοῦδε ἔννερμον τῆς ἀντιπολιτεύσεως πρόμαχον, ἀποδεχθείσα τὴν προεδρείαν τοῦ νέου ὑπουργείου· πολλαὶ δὲ καὶ λυπηραὶ λειποταξίαι βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν φιλελευθέρων, ἕτι δὲ καὶ φιλελευθέρων ἐφημερίδων, ἐφαίνοντο δικαιοῦσαι τὸν βασιλέα, καὶ ἀσφαλίζουσαι τὸν Νερίαμβον αὐτοῦ. Νηγεμία ἐπῆλνε, καὶ ὀκύμαντον ὅλως τὴν τῆς πολιτείας τὸ πελαγος· τὸ δὲ ἐννίον συνεπέπετο περὶ τοῦ πρακτέου ἐπὶ τινα χρόνον· καὶ ἐκ τῆς βανείας ταύτης, ἀλλὰ καὶ τελευταίας, συσκέψεως αὐτοῦ προῆλνεν ἡ σταθερὰ ἀπόφασις τῆς ἐξώσεως τοῦ βασιλέως διὰ πάσης θυσίας, πλὴν τῆς βασιλοκτονίας. “Ἡ συνωμοσία, ὡς λέγει ὁ Κύριος Λεβίδης, οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ὑπάρχουσα, καὶ ὅμως ὑπῆρχε πανταχοῦ· ἐνεργείευεν εἰς τὴν ἐνδόμυχον πεποίησην καὶ εἰς τὰς ἐννέρμους εὐχὰς πάντων τῶν πολιτῶν, καὶ αὐτῶν τῶν ἐλάχιστα μεριμνώντων περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων(α).” Οἱ ἀρχηγοί

(α) Ο στρατός, οἱ πολῖται πάσης τάξεως, οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημείου καὶ ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων, οἱ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1858 ἐν πάσῃ πολιτικῇ ταραχῇ ἀναμιγνύμενοι, ὁ δικτυορικὸς σύλλογος, καὶ αὐτοὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, καίτοι πολλοὺς ἐμηχανάτο ἡ Κυβέρνησις τρόπους διαφθορᾶς καὶ ἐπιβουλῆς, πάντες ἐμυνήσαν τὰ τῆς ἐπαναστάσεως· ἡ συνωμοσία τὸν ἀπόκρυφος, ἀλλὰ συμπαγῆς καὶ στερεάς, διὰ τοῦτο δὲ καὶ μᾶλλον ἐπίφοβος.

τῆς συνωμοσίας, ὃν προεξήρχεν ὁ Κύριος Βουλγαρης, ἐστήριζον πᾶσαν αὐτῶν τὴν δύναμιν ἐπὶ τῶν κοινῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ, ὅπερ ἔγίνωσκον νὰ διευθύνωσι κάλλιστα πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπόν. 'Ο στρατηγὸς Θεόδωρος Γρίβας, ὁ δελφὸς τοῦ Γαρδικιώτου Γρίβα, ὃν ἀνωτέρω εἶδομεν πιστὸν θιασώτην τοῦ βασιλέως." Οἱ ωνος, γενόμενος εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας, κατώρθωσε νὰ ἔξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην, ἥ πρώτη ἐν ἑτει 1835 ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς κατὰ τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας ἐπαναστάσεως. Πᾶσα ἡ Πελοπόννησος ἦν ἐτοιμοτάτη εἰς ἐπανάστασιν· αἱ Πάτραι, τὸ Λῖγιον, ἥ Τρίπολις, ἥ Ναυπλία ἔτι νεαρὰ φέρουσα τὰ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τραύματα, περιέμενον τὸ σημεῖον τῆς ἔξιεγέρσεως, ὅπερ ἔμελλε νὰ δοῖται ἕξ Ἀντηρῶν.

'Ο πολιτικὸς ὄργανος κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἐσκοτίζετο· γέφη πυκνὰ συνεσωρεύοντο, μὴ διασκεδαζόμενα ταχέως... ἥ ἀτυποσφαῖρα ἦτο βαρεῖα καὶ πνιγηρά, ὡς ἐν γαλήνῃ καὶ νηνεμίᾳ προηγουμένη σφοδρᾶς τινος καταιγίδος, αἴφνης ἐνσκηπτούσης ἐκ μεσημβρίας.... 'Αλλ' ὁ βασιλεὺς "Οἱ ωνοὶ ὑπέλαβε τὴν γαλήνην ἐκείνην ὡς ὑποταγήν(α). καὶ διὰ τοῦτο

(α) Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐτύγχανον ἐγὼ ἐκδιδοὺς ἐν Βρυξέλλαις τὴν "Παγκόσμιον Ἐβδομάδα" (Semaine Universelle), κύριον ἔχονσαν σκοπὸν νὰ φωτίσῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἐν τῇ Δύσει περὶ τῆς ἀληθίους καταστάσεως τῆς Ἀνατολῆς. Οὐδεμίαν ἔχων σχέσιν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐν "Ελλάδι" συνωμοσίας, ἀλλ' ὑπὸ μόνης τῆς ὄρθιῆς τῶν πραγμάτων ἐκτιμήσεως ὁδηγούμενος, προεῖδον τὴν πτῶσιν τοῦ βασιλέως "Οἱ ωνος. καὶ ἴδου ὅτι κατὰ τὴν 7/19 Οκτωβρίου 1862, ὅπερ ἐστὶ πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς καταστροφῆς ἐκείνης, ἔλεγον περὶ τῆς γαλήνης, ἥ ἐφαίνετο πανταχοῦ ἐπικρατήσασα μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἐπαναστάσεως. "Ἡ γαλήνη αὗτη ὅμοιάζει πρὸς τὰς συνήθειας προηγουμένας μεγάλων τραχυμάτων (συνήθης καὶ τετριμμένη πάντοτε, ἀλλὰ ἀληθεύουσα μεταφορική ἔκφρασις). αὕτη ἐστὶν ἥ γαλήνη, ἐν ᾧ κατέπεσον πᾶσαι αἱ κυ-

μικρον μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ νέου ὑπουργείου αὐτός τε καὶ ἡ βασιλισσα, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ τινων πιστῶν θεασωτῶν τῆς αὐλῆς, ἐξηλίσσον τῆς πρωτευούσης, ὅπως ποιήσωνται περιήγησίν τινα εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ διὰ τῆς ἑαυτῶν παρουσίας προκαλέσωσιν ἐπιδείξεις τῶν λαῶν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, ἐπικυρούσας δῆθιν τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ πορείαν. Ἀναχθέντες λοιπὸν ἐκ Πειραιῶς τὴν 1/13 Ὁκτωβρίου 1862 ἐπὶ τῆς “Αμαλίας”, τῆς μόνης ἀτυκινήτου φρεγάτας τῆς Ἑλλάδος, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τινας τῶν παραλίων πόλεων τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἃντα ἐποιήσαντο μεγαλοδωρίας τινάς, καὶ ἔτυχον ἐνθίουσιώδους ὑποδοχῆς. Ὁποία πλάνη! Μετὰ τριακοντούτη βασιλείαν οὐδέποτε ὁ βασιλεὺς Ὅδων ἥδυνθήση νὰ διακρίνῃ κατ’ ἀξίαν τὰς εἰς τοὺς βασιλεῖς ἀποδιδομένας πλαστὰς εὐφημίας τῶν ἀληθῶν καὶ εἰλικρινῶν ἐκδηλώσεων τῆς κοινῆς γνώμης. Διὰ τοῦτο καὶ ἦδη κακῶς ἐκτιμῶν ὅσα ἤκουε ζητωκραυγήματα ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ, ἥρμηνεν αὐτὰ ὡς εἰλικρινεῖς ἐνδείξεις τῆς ἐνθίσθμου ἀγάπης τοῦ ἐνιγμού· καὶ ὅτε εἴς τῶν ὑπουργῶν ἥλιε πρὸς τὸν βασιλέα, διατρίβοντα ἐν Καλάμαις, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τινων πόλεων τῆς Πελοποννήσου, ὁ βασιλεὺς οὐκ ἐπίστευε τῷ ὑπουργικῷ ἐξάρχῳ· μετὰ πολλῆς δὲ δυσκολίας κατώρθωσεν οὗτος νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ διακόψῃ τὴν

βερνήσεις, αἱ χωριστεῖσαι ἀπὸ τοῦ λαοῦ . . .” Ήρὸ τούτου δὲ καὶ ἐν τῇ “Ἐθνικῇ Γνώμῃ” (Opinion Nationale) ἐδημοσίευσα σειρὰν ἔργων περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ μετὰ ἡδράρους ἐδακτυλοδείκτησα τοὺς σκοπέλους, καὶ ὃν ἐφέρετο πλησίστιον τὸ σκάφος τοῦ βασιλέως Ὅδωνος. Ἰδε τὴν “Ἐθνικὴν Γνώμην” τῆς 4ης καὶ 20ης Ὁκτωβρίου, καὶ τῆς 9ης Νοεμβρίου 1861, καὶ τῆς 28ης Ἀπριλίου 1862.

περιήγησιν αύτοῦ καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀνήνας. Ἐπὶ τέλους ἡ “Αμαλία” πρύμναν ἀνεκρούσατο, καὶ κατηνέβυτο πρὸς τὸν Πειραιᾶ· αλλ’ ἔφενε κατόπιν ἵορτῆς· ἡ ἐκνερόνισις τοῦ βασιλέως ἦν ἥδη κεκηρυγμένη ἐν τῇ πρωτευούσῃ.

Ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 10/22 Ὁκτωβρίου ἡ πόλις τῶν Ἀνθηνῶν εἶχεν ὅψιν ζοφερὰν καὶ μυστηριώδη... σκότος περιεκάλυπτεν αὐτὴν πανταχοῦ, ἐπειδὴ τὸ ἀερόφως διὰ βλάβην συμβᾶσαν ἐν τῇ μεγάλῃ αὔτοῦ ἀπονήκη οὐκ ἐφώτιζε τὴν πόλιν· πολυάριστοι δὲ συνανθροίσεις συνεσωματοῦντο ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἴδιως ἐν τῇ πρὸς τὰ ἀνάκτορα φερούσῃ, φρουρούμενα τότε ὑπὸ ἕνδεις λόγου τῆς γραμμῆς καὶ πολλῶν χωροφυλάκων. Άι συνανθροίσεις ἐκεῖναι περιήρχοντο ἐν σιωπῇ, ἡ ώμηλοντινὴ ταπεινὴ τῇ φωνῇ... περικαλυπτόμεναι δὲ ὑπὸ τοῦ σκότους, καὶ ἀποσκιαζόμεναι ὅνει ταραχῆς ἢ νιορύζου, ώμοιαζον πρὸς φωτάσματα... Ήρι τὴν 10^η ὥμως ἄραν αἱ συνανθροίσεις ἐκεῖναι ἐγένοντο πλείστες καὶ νιορυζώδεις... καὶ διαταχὴ ἐδόνεη εἰς τὸν στρατὸν νὰ διασκορπίσῃ αὐτάς... Άι κυριώτεραι ὁδοὶ καὶ ἡ πρὸ τῶν ἀνακτόρων πλατεῖα κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ... ἀλλ’ ὁ λαός ὑπεδέχεται τὸν στρατὸν κραυγάζων “Ζήτω τὸ ἐνίος! Ζήτω ὁ στρατός!” καὶ ἐντεῦθεν οἵ τε στρατιῶται καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔμενον διεστάζοντες καὶ διαποροῦντες περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν ὑπουργὸς ἀπῆλνε πρὸς τὸν στρατῶνα τοῦ πυροβολικοῦ, ὅπως ἀναζητήσῃ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἐπιλέκτου τούτου σώματος· ἀλλ’ ἐκεῖ ὑπεδέχεται αὐτὸν κραυγάζοντες “Ζήτω τὸ ἐνίος!” καὶ ὁ ὑπουργὸς τάχιστα κατενόησεν, ὅτι τὸ πᾶν ἀπώλετο, καὶ ἀνωφελής ἦν πᾶσα διὰ βίας ἀντέκρουσις. Τὸ σῶμα τῶν πυροβολεστῶν, ὅπερ ἦν τὸ μάλιστα μέμυημένον τὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἐξελάσθη τοῦ ἴδιου αὐτοῦ στρατῶνος, διέτρεχε τὴν

πόλιν κραυγάζον “Ζήτω τὸ ἔμπορος!” τὰ δ' ἄλλα τοῦ στρατοῦ σώματα ἀνταπεκρίνοντο δι' ὅμοίων ζητωκραυγημάτων, κενοῦντα εἰς τὸν ἀέρα τὰ πυροβόλα αὐτῶν· καὶ συγχρόνως ἄλλα στρατεύματα καὶ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ συνήχθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ πλατείᾳ τὸῦ Λουδοβίκου^(α), ἐνώπιον τοῦ στρατῶν τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐκεῖ ἐπεφάνη ὁ Κύριος Βούλγαρης ἐφ' ἀμάξης ἀνουκτῆς, ἐφ' ἦς ἀναστὰς ἐδημηγόρησε, καὶ παρέστησε τὴν ἀφευκτὸν ἀνάγκην τοῦ νὰ κηρυχθῇ ἐκπτωτος τοῦ θρόνου ὁ βασιλεὺς “Οἵων... καὶ δι' ἐντόνου ἐκφράσσεως ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ὑπηγόρευε τὸ ἔσχατον τοῦτο μέτρον. — Κάτω ὁ βασιλεὺς “Οἵων! Ζήτω ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις! ἀπεκρίνησαν πάντες πρὸς τὴν τοῦ Κ. Βούλγαρη πρωσφώνητιν· καὶ εὐσήνες ἥκουσενησαν νέαι κραυγαί — Ζήτω ὁ Βούλγαρης! Ζήτω ὁ Κανάρης!

“Ἄμ’ ἔπος, ἄμ’ ἔργον, καὶ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις συνέστη. Ὁ Κ. Βούλγαρης ἐξελέξατο τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ εἰς τὴν προσωρινὴν κυβέρνησιν, τὸν Κανάρην καὶ Ρούφον, ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν, διατηρήσας αὐτὸς τὴν προεδρείαν. ἐπειτα δὲ ἐπὶ τοῦ ὑποστάτου τηλεβόλου τινός, εὑρισκομένου ἐμπροσθετοῦ στρατῶν τοῦ πυροβολικοῦ, ἐγράψη καὶ παραχρῆμα ἐδημοσιεύση τὸ ἕκτης ψήφισμα, συνταχθὲν ἐν τῇ πληρεστάτῃ ἐκείνῃ συνεδριάσει τοῦ λαοῦ ὑπό τινος τῶν παρόντων.

ΦΗΦΙΣΜΑ.

«Τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος ἐπαυσάν. Ἀπασαι αἱ ἐπαρχίαι
«καὶ ἡ Πρωτεύουσα, συνενωθεῖσαι μετὰ τοῦ στρατοῦ, ἐψεσαν
«τέρμα εἰς αὐτά. Ὡς κοινὴ δὲ ἀπόφασις τοῦ Ἑλληνικοῦ
«Ἐπινοιῶν ὄλοκλήρου κηρύττεται καὶ ψηφίζεται:

(α) Ὁνομάσωη οὗτως ἐκ τοῦ ὄνοματος τοῦ πατρὸς τοῦ βασιλέως

“Η Βασιλεία τοῦ ”Οἵωνος καταργεῖται.

“Η ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας καταργεῖται.

“Προσωρινὴ Κυβέρνησις συνιστᾶται, ὅπως κυβερνήσῃ τὸ
“Κράτος μέχρι συγκαλέσεως τῆς Ἐνιακῆς Συνέλευσεως, συγ
“κειμένη ὑπὸ τῶν ἐξῆς πολιτῶν:

“Δημητρίου Βούλγαρη, Προέδρου.

“Κωνσταντίνου Κανάρη.

“Βενιζέλου Ρούφου.

“Ἐνιακὴ συντακτικὴ Συνέλευσις καλεῖται ἀμέσως, πρὸς
“σύνταξιν τῆς Πολιτείας καὶ ἐκλογὴν ἥγεμόνος.

“Ζήτω τὸ ”Ενίος! Ζήτω ἡ Πατρίς.

“Εγένετο ἐν ’Αντίναις ἐν ἔτει σωτηρίω 1862, ἐν μηνὶ

“Οκτωβρίῳ ἥμέρᾳ δεκάτῃ”.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἀναγνωσθεὶν ὑπεδέ-
χθησαν ἐν εὐφημίαις πάντες οἱ συνηγμένοι ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ
Λουδοβίκου, ἡ καὶ ἐπωνομάσθη ἔκτοτε “πλατεῖα τῆς ὁμο-
νοίας”. Ο Κύριος Βούλγαρης μετέβη ἐκεῖνον εἰς τὴν αἶνον
σαν, ἐν τῇ συγήνωσι τῇ Γερουσίᾳ συνήρχετο, καὶ ἐκεῖ ἐγκαί-
δρυθεὶς ὡς πρόεδρος τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως ἐσχημά-
τισεν ὑπουργεῖον.

Ἐν ᾧ δὲ ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις ὀγκελάχθησε τὴν ἐξου-
σίαν, ὃ τοῦ βασιλέως ”Οἵωνος τελευταῖος ὑπουργὸς τῶν Στρα-
τιωτικῶν διέταξε τὸν ἀρχηγὸν τῆς τῶν ἀνακτόρων φρουρᾶς
μηδεμίαν νὰ ποιήσῃ ἀντίστασιν εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, ἀλλὰ
νὰ παραχωρήσῃ τὰ ἀνάκτορα εἰς τὴν νέαν Κυβέρνησιν· καὶ
ὅλην δὲ τὴν υὔκτα τῆς 11/23 Οκτωβρίου ὃ λαὸς ἐτέρπετο
πετροβολῶν κατὰ τῶν ὑαλίνων παραστάτων τῶν ἀνακτόρων . . .
καὶ δοκιμάζων τὰ τυφέκια καὶ πιστόλια, ἀπερ ἐλαβον

όπλισθέντες διὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἐπὶ τῶν ὑάλων τῶν φανῶν τοῦ ἀερόφωτος, ὃν οὐδεμία κατελείφη ἀκεραία· καὶ ταῦτα ὑπῆρξαν τὰ μόνα θύματα τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 11/23 Οκτωβρίου. “Οπως δυνηθῆτε νὰ συλλάβητε ιδέαν τινὰ τῆς ὅψεως, ἣν παρουσιάζει ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν (ἔγραφεν ἡμῖν τότε εἰς τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων), φαντάσθητε τὸν λαὸν καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς φρουρᾶς φύρδην μίγδην διατρέχοντας τὰς αυριωτέρας τῆς πόλεως ὄδοις, καὶ κραυγάζοντας “Ζήτω!” τυφεκίζοντας δὲ καὶ πιστολίζοντας εἰς τὸν ἀέρα, ὅπως δεῖξωσι τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀγαλλίασιν· οἱ πυροβόλοισμοὶ οὗτοι ποῦ μέν εἰσιν ἀληθεῖς, ποῦ δὲ προσπεποιημένοι, διὰ πυρὸς στειρηδόν καὶ ἀκαταπαύστως κροτοῦντος. ‘Ο ἔνοπλος οὗτος ὅχλος περιάγει ἐν θριάμβῳ τὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐνίκητην σημαίαν, τρέχοντας οὖσαν, τουτέστι λευκήν, αυστηρήν καὶ ἐρυθράν· καὶ τὴν σημαίαν ταύτην φέρων ἐπορεύεται ὅμα πρωΐᾳ πρὸς τὸν Μεδρεσέ, ὅπως ἀποφυλακίσῃ τὸν Δόσιον^(α) καὶ τοὺς ὄλλους τοὺς ἐπὶ πολιτικοῖς ἐγκλήμασι κρατουμένους· ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὥφεληθέντες ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ οἱ δι’ ὄλλα ἐγκλήματα περιλαμβανομένοι, ἐδραπέτευσαν ὅπαντες... Τὴν 8^η ὥραν συνήχθησαν ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων, ὅπως ἀποσπάσωσιν ἐκεῖνες τὴν βασιλικὴν σημαίαν· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἡ φρουρὰ ἐφάνη ἀναστατωμένη· ἐπειτα δὲ ὑπεχώρησε καταβαλοῦσα τὰ ὅπλα, καὶ παραδοῦσα τὴν βασιλικὴν σημαίαν, ἣν διαρρήξαντες οἱ ἐπελεύσοντες κατὰ τῶν ἀνακτόρων περιήγαγον τὰ τεμάχια αὐτῆς διὰ τῶν αυριωτέρων τῆς πόλεως ὄδῶν... πάντα δὲ ταῦτα διεπράχθησαν πανηγυρικῷ τῷ τρόπῳ....”

Περὶ τὴν 4^η ὥραν μ. μ. ἡ φρεγάτα “Ἀμαλία” προ-

(α) Οὗτος ἐστιν ὁ ἀποπειραθεῖς, ὃς ἀνωτέρω ἐλέγομεν, νὰ διολοφονήσῃ τὴν βασίλισσαν Ἀμαλίαν.

ωρμίσεη παρὰ τὴν εἰσοδον τοῦ Πειραιῶς· ὃ δὲ Γάλλος διεκητὴς τοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν Γαλλικοῦ στόλου, δ τότε μὲν ὑποναύαρχος, νῦν δὲ ἀντιναύαρχος Κύριος Touchard, ἀπῆλθε παραχρῆμα πρὸς τὴν φρεγάταν, καὶ ἀνήγγειλε τῷ βασιλεῖ τὰ κατὰ τὴν παρελθόνσαν νύκτα γενόμενα, προσνέεις ὅτι οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο τῇ Αὔτοῦ Μεγαλειότητι, ἢ τὸ ἐγκαταλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς ἐπεκαλέσατο τὴν βοήθειαν τῆς Γαλλίας· ἀλλ’ ὃ ὑποναύαρχος ἀπεκρίσθη, ὅτι ἔχει βητός διαταγὰς παρὰ τῆς αὐτερνήσεως αὐτοῦ ἀπέχεσσαι πάσης ἐπεμβάσεως. Πρὸς τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ βασιλεὺς ἔδειξεν ἀπάντειαν ἀξιοπρεπῆ... ἀνύψωσεν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἔξεφρασε τὴν ἐπινυμίαν τοῦ ἵδειν παρ’ ἕαυτῷ τοὺς πρέσβεις τῶν τριῶν προστατίδων τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεων. Ἡ δὲ βασιλισσα οὔτε τὴν αὐτὴν καρτερίαν οὔτε τὴν αὐτὴν ἀξιοπρέπειαν ἔδειξεν, ἀλλὰ ζωηρῶς καὶ ἀποτόμως ὥμιλησε πρὸς τὸν ὑποναύαρχον· ἡ νευρικὴ καὶ εὐερένειστος αὐτῆς ἴδιωσυγκρασία παρέσυρεν αὐτὴν ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς θάσεως, ἦν διέγραψε τὸ θύρος τῆς παρελθόνσης καὶ ἡ ταπεινότης τῆς παρούσης αὐτῆς καταστάσεως. Εἰς τῶν πιστῶν τοῦ βασιλέως θίασωτῶν, εὑρενέεις κατ’ ἔκείνην τὴν στιγμὴν ὅπισθεν τῆς βασιλίσσης, ἐτόλμησε νὰ σύρῃ τὴν διπλόην τοῦ λιματίου αὐτῆς, ὅπως ἀνακαλέσῃ αὐτὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς βασιλικῆς ἀξιοπρεπείας· ἀλλ’ οὔτε κατενόησεν, οὔτε ἤσως ἤστε ἀνηγγελέντα.

Ἐν τούτοις οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ρωσίας, καὶ ἐφεξῆς ὅπαν τὸ διπλωματικὸν σῶμα, προσελίσθεντες ἐπεβεβαίωσαν τῷ βασιλεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ ὑποναύαρχου Touehard ἀναγγελθέντα.

Ως δὲ ἀνηγγέληση ἐν Ἀνήγνωσις ἡ ἀφεξις τῆς φρεγάτας

“Αμαλίας”, μέγα μέρος τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης κατέρρευσεν εἰς τὸν Ηειραιᾶ, καὶ ἐνωνίστες μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς πόλεως ταύτης συνηνέρθησαν ἐνοπλοὶ ἐπὶ τῶν παρακειμένων λόφων καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας, ὅπερ παρετήρουν τὴν πρὸ τοῦ Ηειραιῶς προσωρισμένην φρεγάταν· αἱ δὲ κραυγαὶ, αἱ ἀπειλαὶ, αἱ ἀραῖ, καὶ οἱ ἀλαλαγμοὶ τοῦ παρωργισμένου ἔκεινου πλήνεονται κατέφενανοι λίγην διακεκριμένων μέχρι τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης· καὶ ὅμως ἀμφότεροι ἀπεφάσισαν νὰ διψοκινδυνεύσωσιν, ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς Ἀνήρας. Ὁ φρούραρχος τοῦ Ηειραιῶς διαμένων πιστὸς τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐλαῖρος εἰς τὴν φρεγάταν, ὅπως λάβῃ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, διετάχει τὰς παρασκευάσης τὰς εἰς ἀπόβασιν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης· ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν παραλίαν ἀνέστη ἐπὶ τῆς φερούσης αὐτὸν λέμβου, καὶ διέταξε τὸ ἔκει συνηγμένον πλήνεος νὰ διασκορπισθῇ, ὅπως παραχωρήσῃ τὴν θέσιν εἰς τὸν βασιλέα μέλλοντα ἀποβῆναι· ἀλλὰ μόλις ἀπήγγειλε τοὺς λόγους τούτους, καὶ κατέπεσε νεκρὸς ἐν τῇ λέμβῳ ἐκ πυροβολισμοῦ ἐξελθόντος ἐκ μέσου τοῦ ἐν τῇ παραλίᾳ συνηγμένου καὶ παρωργισμένου πλήνεος.

Ἐν τούτῳ δὲ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ λαοῦ ἔτι μᾶλλον ἐξεδηλοῦτο, πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπαπειλοῦσα· τὸ δὲ διπλωματικὸν σῶμα φρονίμως σκεπτόμενον ἀντέστη εἰς τὴν ἀπόβασιν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, οὐδεμίαν ἐγγυώμενον αὐτοῖς ἀσφάλειαν, εἴπερ ἐξήρχοντο τῆς φρεγάτας, καὶ παρεδίδοντο εἰς τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ ἐν τῇ παραλίᾳ συνηγμένου πλήνεος. Τότε, ἀλλὰ τότε μόνον, ὁ βασιλεὺς “Οὐαν, πᾶσαν ἀποβαλὼν ἐλπίδα βιογείας καὶ ὑποστηρίξεως παρὰ τῶν πρέσβεων τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων, καὶ πανταχόνειν ἐγκαταλειμμένος, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλίπῃ καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλλάδα.

Πάντες οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ἀτυχοῦς ἡγεμόνος διέμενον κεκρυμμένοι ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν, καὶ οὐδείς (α), οὐδὲν αὐτὸς ὁ πρωτεύοντος πουργός, ὁ στρατηγὸς Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὁ γνήσιος καὶ νόμιμος υἱὸς τοῦ περιφέρειαν Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ἀνὴρ μέγα ισχύων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐφάνη πρότευμος νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως· ἐλέγετο μάλιστα, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ πρωτεύοντος πουργός ἐδέχεται τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπουργείου ἐπὶ τῷ συνεργῆσαι εἰς τὴν ἀποδίωξιν τοῦ βασιλέως· ἀλλὰ τὸ λεγόμενον τοῦτο ἀποκρούομεν ἡμεῖς ὡς πασίδηλον συκοφαντίαν. “¹Η κατὰ τοῦ βασιλέως συνωμοσία (λέγει ὁ Κ. Λεβίδης) ὑπῆρχε πανταχοῦ, διότι πάντες συνεφώνουν, ὅτι οὐδὲν εἶχον ἐλπίζειν παρ’ αὐτοῦ ἐπ’ ἀγανάφ τῆς Ἑλλάδος. Διὸ τοῦτο περιττὸν ἦν τὸ ἀναζητεῖν συνωμότας, καὶ ἔτι μᾶλλον ὅσκοπον τὸ ἀναζητεῖν ἀρχηγοὺς τῆς συνωμοσίας· οἱ πάντες ἥσαν συνωμόται, οἵ μὲν εὐνόης ἐξ ἀρχῆς μετασχόντες τῆς συνωμοσίας, οἵ δὲ ὄλιγωροῦντες τῶν γινομένων, ἀπερικαλῶς ἐγίνωσκον· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ μεγάλων ἀξιωνέντες εὑεργεσιῶν καὶ τιμῶν παρὰ τοῦ βασιλέως ἐγκατέλιπον αὐτόν, βλέποντες τὸ ἀδύνατον τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. ²Αείποτε πλανώμενος ἐν τῇ πεποιηθῆσει, ἦν εἶχε περὶ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως τοῦ στρατοῦ, καὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως ισχυροῦ μέρους τοῦ ἔπειρους ἀρισταιμένου εἰς αὐτόν, διετέλεσε κωφεύων εἰς τὰς νουσίεσίας τῶν εἰλικρινῶν καὶ ἀφιλοκερδῶν ἀγαπώντων αὐτόν. καὶ ὡς ὑπὸ μοίρας τινὸς ὀλευθέριας ἀγόμενος ἐσπευδεῖν εἰς τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ. ³Ο στρατὸς ἀντὶ τοῦ πιστεύειν αὐτῷ

(α) Μόνος ὁ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεσταλμένος ὑπουργός τῶν ἐσωτερικῶν, ὡς ἄρτι ἐλέγομεν, ὅπως ἀναγγείλῃ αὐτῷ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, εὑρίσκετο ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τῆς φρεγάτας, καὶ ἡναγκασμένος συνώδευσε τὸν ἔξορισθέντα βασιλέα.

συνώμανε κατ' αὐτοῦ, διότι ἡν πάντη ἀδιοργάνωτος καὶ ἐν πληρεστάτη ἀταξίᾳ· οἱ δὲ ὑπαξιωματικοὶ καὶ οἱ στρατιῶται τῶν εἰς Πάτρας, Λῆγον καὶ Μεσσολόγγιον ἀποσταλέντων ταγμάτων, ὅπως καταπολεμήσωσι τὰς ἐκεῖ διεγερθείσας ἐπαναστάσεις, ἐδέσμευον χεῖρας καὶ πόδας τοὺς ἀξιωματικούς, πρὸς οὓς οὐδεμίαν εἶχον ἐμπιστοσύνην, καὶ προσετίθεντο τοῖς ἐπαναστάταις. Μόνη ἡ πρωτεύουσα ἡδύνατο σῶσαι τὸν βασιλέα· ἀλλὰ ταύτης ὁ λαὸς ἡν μάλιστα πάντων δυσμενῆς πρὸς αὐτόν.

“Τοιαύτη ἡν τῶν πνευμάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἡ κατάστασις ἐν τῇ προτεραιᾳ τῆς 23^{ης} Οκτωβρίου, οικανῶς ἔξηγούσα τὰ μετ' ἐκείνην γεγονότα.”

Ο ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργὸς τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἐπέστη ἐν τῇ φρεγάτᾳ “Αμαλίᾳ”, ὅπως ἀπαιτήσῃ τὴν παραχρῆμα ἀπόδοσιν τοῦ ἐνικοῦ τούτου κτήματος, καὶ ἐγχειρίσῃ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίσσῃ τὸ ψήφισμα τοῦ λαοῦ, δι' οὗ κατελύετο ἡ δυναστεία αὐτῶν· ἡν δὲ ὁ ὑπουργὸς οὗτος ὁ Κ. Καλλιφορνᾶς, αὐτὸς ἐκεῖνος, ὃν ὑπέδειξεν ἡ κυβέρνησις τῶν βασιλέως ὑποψήφιον πρόεδρον τῆς βουλῆς ἐτελείη 1861, καὶ δι' ὃν ἀποτυχόντα, ὡς ἄρτι ἐλέγομεν, διελύθη ἀποτόμως ἡ βουλή· ἡ δὲ διάλυσις ἐκείνη ἐγένετο ἀρχὴ τῶν ἐφεξῆς γεγονότων. Εἴπομεν διμοίως ὅτι ἐν ταῖς γέναις ἐκλογαῖς ὁ βασιλεὺς ἐπιμόνως ἦν ἐληθερευτός τῷ Κ. Καλλιφορνᾷ, ὁ πωλοῦν ισχύοντι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Αττικῆς, συνέταιρον καὶ συνυποψήφιον αὐτῷ βουλευτὴν τὸν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργόν, τὸν διαβόητον ἐξωμότην τοῦ φιλελευθερού κόμματος· ἀλλ' ὁ Κύριος Καλλιφορνᾶς, καίτοι οὐκ ἡν ἀπειρος τῶν τοιούτων ἐκλογικῶν μηχανημάτων, ὅμως οὐκ ἡδυνήσεη νὰ καταστείλη τὴν ἀποστροφήν, ἡν γένετο πρὸς

τὸν τοιοῦτον συγγραψόφιον, καὶ ἀπεποιήσατο ἐπιμόνως τὸν
ὑπὸ τοῦ βασιλέως προβληθέντα συνδυασμόν. "Εκτότε ὑπο-
πεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως, ἔριψεν ἄκυτὸν προ-
πετῶς εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ καὶ πάντῃ
ἀπειρος τῶν ναυτικῶν πραγμάτων, ὡνομάσνη γεννήσεις
ἐπὶ τᾶν ναυτικῶν. "Οποία εὐχαρίστησις! (ἀνεβόησεν, ὡς
βεβαιωῦσεν τινες, ἐν τῇ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 12/24 Ὁκτωβρίου
γενομένη συνελεύσει πρὸς ἐγκαθίδρυσιν τῆς προσωρινῆς Αυτορι-
γήσεως) "Οποία εὐχαρίστησις τὸ νὰ δυνηθεῖ αὐτὸς ἐγὼ νὰ
λάβω κατοχὴν τοῦ ἔσων κού πλοίου, καὶ νὰ ἐγχειρίσω εἰς τὸν
κωφὸν(α) καὶ εἰς τὴν Ἀμαλίαν τὰ διαβατήρια αὐτῶν!"

"Ο βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα ἐντὸν οὕτω τῆς "Ἀμα-
λίας", τοῦ μόνου πολεμικοῦ τῆς Ἑλλάδος πλοίου, ὅπερ ἐχρη-
σίμευεν αὐτοῖς ὡς θαλαμηγὸν πλοίον, καὶ τὴν παρεσκευασμέ-
νον κατὰ τὴν ἐπινυμίαν τῆς βασιλίσσης. Τὸ πλήρωμα ἐν
τῷ σοβαρῷ καὶ περιεσκεμμένη παρετάχνη ἐπὶ τοῦ κα-
ταστρώματος, διαβαίνοντος τοῦ βασιλέως· καὶ οὐδεμίᾳ μὲν
ἡκουόμενη ὑβριστικὴ ἐκφραστική, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίᾳ διεφάνη ἐπί-
δειξις συμπαντείας. "Ο βασιλεὺς ἀπεχαιρέτισε πάντας ἐν
σχήματι στρατιωτικῷ, καὶ κατέβη βραδυπορῶν τὴν αλίμακα
τῆς "Ἀμαλίας"(β). Ἀκολουθούμενος δὲ ὑπὸ τῆς βασιλίσσης,
τῆς βασιλικῆς ἀπάσης συνοδείας (πλὴν τοῦ διαγγελέως Βάσ-

(α) Οὗτως ἀπεκάλουν ὑβριστικῶς τὸν βασιλέα "Οὐωνα" ἐνεκά τῆς
κωφῶσεως τοῦ ἀριστεροῦ ωτός, δι' ᾧ τὴν τρίγαγκάζετο νὰ προτείνῃ τὸ δεξιόν
πρός τὸν διαλεγόμενον αὐτῷ. "Ἐπανεὶ δὲ τὴν κώφωσιν ταύτην, τί, ὡς
ἄλλοι λέγουσιν, ἐκ γενετῆς ὑπάρχουσαν ἐπηύξησεν, ἐκ τῆς κινήσης, τὴν
τρίγαγκάζετο νὰ λαμβάνῃ εἰς μεγάλας δόσεις, ὅπως ἀπαλλαχθῇ τῶν τρι-
ταίων πυρετῶν, οἵ προσέβαλλον αὐτὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ.

(β) Τὴν ἐπιοῦσαν τὸ πλοῖον τοῦτο ἔλαβεν δὲ καὶ νῦν ἔτει φέρει ὄνομα,
"Ἑλλάς".

σου ζητήσαντος νὰ παραμείνῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι), τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἀμαλίας, καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ, μετέβη εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον “τὴν Σκίλλαν”, ἢ παραχρῆμα μὲν ἀπεμακρύνθη ὁλίγον τοῦ Ηειραιῶς, ἔπειτα δὲ προσωριμός θῆται ἐν τῷ τῆς Σαλαμῖνος ὄρμῳ.

Ἐν τῇ συμφορᾷ ἐκείνῃ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐφάνη καρτερικός, ἀξιοπρεπὴς καὶ γενναῖος, ἢ δὲ βασίλισσα ἐβυνίσθη εἰς ἀπαραμένητον λύπην. Καὶ κατηγόρησαν μὲν αὐτῆς διὰ τοῦτο, ὅνομάσαντες τὴν λύπην ἐκείνην πεισμωνῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἐκφρασιν· ἀλλὰ διὰ τί τὰ ἀφεντικά ἐκεῖνα δύκρυα καὶ τοὺς πνηγηθοὺς ἐκείνους λυγμούς οὐχ ἡρμήνευσαν μᾶλλον ὡς ἀποκάλυψιν γυναικείας καρδίας; Κατ’ ἦν στιγμὴν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἐκλείπει ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ὄριζοντος τῆς Ἑλλάδος, ἡμεῖς εὐχαρίστως βλέπομεν τὴν τελευταίαν ταύτην εἰκόνα, ἥν καταλείπει εἰς τὴν μητέρην ἡμῶν, εἰκόνα γυναικός εὐαίσθητου, εἰκόνα βασιλίσσης ὄδυρομένης.

Ἡ βασίλισσα ἐζήτησε νὰ λάβῃ τὰ ἐν τῷ παλατίῳ ἀποκείμενα πολύτιμα αὐτῆς κοσμήματα· ἢ δὲ μεγάλη Κυρία τῆς αὐλῆς, ἡ Βαρώνις Δε-Πλωνσκόφ, ἀσφαλῶς ὄδηγησείσα, ἐξεπλήρωσεν, οὐδενὸς ἀωλύνοντος, τῆς βασιλίσσης τὴν ἐντολήν· ἔπειτα δὲ ὁ πρῶτος γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, ὁ Κύριος Wendland, παρόντων τῶν ὑπὸ τῆς προσωρινῆς αυβερνήσεως ἐπὶ τοῦτο διερισμένων, ἔπεισφράγισε τὰ ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ βασιλέως εὑρισκόμενα ἕγγραφα(α).

Ἡ Σκίλλα παρέμενεν ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Σαλαμῖνος, οὐδὲ ἐφαίνετο ἀνασπῶσα τὴν ἀγκυραν, ἀλλὰ περιέμενε τρεῖς ὥλας

(α) Τὴν προτεραίαν, κατ’ ἦν στιγμὴν ἐξερράγη ἢ ἐπανάστασις, ὁ αὐτὸς οὗτος γραμματεὺς ἐζήτησεν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χρημάτων ποσότητα, ὡν κατέλειπεν ἀπόδειξιν παραλαβῆς πρὸς τὴν ἀναχωρήσῃ.

ἡμέρας τοῦ βασιλέως τὰς διαταγάς, ἀναβαλλομένας, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῇ ματαίᾳ ἐλπίδι, ὅτι ἀντεπανάστασίς τις ἔμελλε νὰ εἴπει γεράσῃ ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Ἄλλα τέλος πάντων ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις, ὡς ὅλλος Χάρων τῆς πραγμάτων, ἐμήνυσεν αὐτῷ ἐμφαντικώτατα, “τί μέλλεις; ἐπειγούν”. καὶ ἄμα ἡ πειληγσει, ὅτι διὰ βίας ἔξαναγκάσει τὸν βασιλέα νὰ ἔγκαταλίπῃ τὴν περιώνυμον τῆς Νείας Σαλαμῖνος ἀκτήν. Τότε δὴ, πάσης ἐλπίδος ἀπολογέησε, ἐδόση τοῦ ἀπόπλου ἡ διαταγή, ἀνεσπάσνη ἡ ἄγκυρα, καὶ ἡ Σκίλλα ἔξελνόνσα τοῦ ὅρμου τῆς Σαλαμῖνος τὴν 13/25 Ὁκτωβρίου, διέπλεε τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, συναποφέρουσα τὸ βασιλικὸν αὐτῆς φορτίον, καὶ τούγχαντίσν, ἦ πρὸ ἐτῶν τριάκοντα ἡ Μαδαγάσκαρ, ὑπηρετήσασα τῇ Ἑλλάδι.

Τὴν προτεραίαν ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἔγραψεν Ἰδίᾳ χειρὶ τὴν ἐφεζῆς διακήρυξιν, τὴν οὐδεὶς τῶν πολυχρονίων αὐτοῦ φίλων καὶ θεαστῶν ἐτόλμησε νὰ δημοσιεύσῃ ἐν τῇ Ἑλλάδι.

“Ελληνες!

“Συγειδὼς ὅτι ἔνεκκ τῶν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ίδιως ἐν τῇ πρωτευούσῃ, συμβάντων ἡ ἐν Ἑλλάδι διαμονή μων δυνατὸν νὰ ἐμβάλῃ τοὺς κατοίκους εἰς αἰματηροὺς καὶ ἀτελευτήτους ἀγῶνας, ἀπεφάσισα νὰ μακρυνθῆ πρὸς καιρὸν τοῦ τόπου τούτου, ὃν ἥγαπησα πάντοτε, καὶ διατελῶ ἀγαπῶν, καὶ ὑπὲρ οὗ τριάκοντα σχεδὸν ἐτη ἐπιπόνως καὶ μετὰ ζήλου εἰργάσνην. Ἀπέχων πάσης ματαίας ἐπιδείξεως, πρὸς οὐδὲν ὅλο ἀπέβλεψα πάντοτε ἦ πρὸς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος, πᾶσαν καταβάλλων προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς ἡνίας

καὶ ὑλωτῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως, καὶ ἵδιως ἐπιτηρῶν τὴν ἀμερόληπτον διανομὴν τῆς δικαιοσύνης.

“Αλλ’ ὅμως πρὸς πάντας τοὺς διαπραξαμένους ἐγκλήματα πολιτικά, ἀφορῶντα εἰς ἐμὲ αὐτόν, ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιεικὴς καὶ ἀμυησίκων. Καὶ νῦν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν γενέναιον γῆν, κατανήλιθομαι ἀναλογιζόμενος τὰς ἔνεκα τῶν τελευταίων συμβάντων ἐπαπειλούσας τὴν φιλτάτην μοι Ἑλλάδα συμφοράς· καὶ κατικετεύω τὸν παντοδύναμον θεόν, ὅπως εὔοδώσῃ τὰς τύχας αὐτῆς εἰς αἴσιον τέλος.

“Εγένετο ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμῖνος, τῇ 12/24 Ὁκτωβρίου 1862.

Ο ΘΩΝ (α).

Ἡ Σκιλλα προσωριίστη ἐν Κερκύρᾳ πρὸς ἀντίρρακισμόν· ὁ δὲ βασιλεὺς κατεβόσκετο καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ τῆς ματαίας ἐλπίδος, ὅτι ἔμελλε λαβεῖν ἐκεῖ τὴν πρόσκλησιν ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἀλλ’ δηοία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις αὐτοῦ, ὅτε εἶδεν, ὅτι οὐ μόνον ἡ βόσκουσα αὐτὸν ἐλπίς ἦν ὅλως ματαία, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ Κερκυραῖοι, οἱ ἄλλοτε ἐννιούσιωντες ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, νῦν ψυχρότατα ὑπεδέχονται αὐτὸν ἀποπλέοντα εἰς τὰ ἴδια! Ὁποίαν ἔβλεπεν ἀντίτεσιν μεταξὺ τῆς ψυχρᾶς ταύτης ὑποδοχῆς καὶ τοῦ ἀπεριγράπτου ἐκείνου ἐννιούσιασμοῦ, ἐν ᾧ ὑπεδέχονται αὐτὸν ἐν ἔτει 1833, ὅτε κατήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα! Τὴν Κέρκυραν εἶδεν ἐρχό-

(α) Ἀμφισβητοῦσί τινες περὶ τῆς γνησιότητος τῆς διακηρύξεως ταύτης· ἀλλ’ τομεῖς ἔχ πολλῶν τεκμηρίων πεπείσμενα, ὅτι γνήσιαν ἔστιν ἔργον τοῦ βασιλέως Ὅθωνος. Μετεφράσαμεν δὲ αὐτὴν ἐκ τῶν γερμανικῶν ἐφημερίδων.

μενος εἰς τὴν Ἑλλάδα πρώτην Ἑλληνικὴν γῆν, καὶ ταύτην εἶδε τελευταίαν, ἀπερχόμενος τῆς Ἑλλάδος! Ἡ περικαλλής ἐκείνη τοῦ Ἰονίου πελάγους βασίλισσα, ἡ τοσοῦτον πονήσασα πάντοτε τὴν μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐνωσι ἑαυτῆς καὶ πάσης τῆς ὥραιας ἐπτανησίου πλειάδος, ὡς βασιλέα μὲν ὑπερετίμα τὸν "Οὐανα, καὶ ἐγνώσισέ σα ὑπεδέχετο αὐτὸν ἄλλοτε, ὅσακις προσωρινέστο εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς· ὡς πρήγματα δὲ Βαυαρίν προσελήνοντα, εὐλόγως ἐνεργήσεν αὐτὸν ὡς ἀπλοῦν τινα διένον, οὐδὲν ἔχοντα τοῦ λαποῦ δικαιώμα εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὰς τιμὰς αὐτῆς.

Τὴν 30^η Ὀκτωβρίου κατέθυμεσση ἡ Σκίλλα εἰς τῷ λιμένι τῆς Τεργέστης, καὶ τὴν 1^η Νοεμβρίου ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα κατέφευξαν εἰς Μόναχον. Ἐκεῖ περιέμενον αὐτοὺς ὅτε βασιλεύων μέγας Δούξ τοῦ Ὀλδεμβούργου, ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανός, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως "Οὐανος, μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συζύγου, καὶ προέδρων μάλιστα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Saverbach πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Μονάχῳ παροικοῦντες "Ελληνες συνήχθησαν εἰς τὸν τόπον τῆς ἀποβάσεως. Ὁ βασιλεὺς "Οὐαν ἔφερε τὸν Ἑλληνικὸν ἱματισμόν, καὶ ἐφαίνετο τελικούς, ἀλλὰ καὶ καρτερικός· τοιαύτη δὲ ήν καὶ τῆς βασιλίσσης ἡ ὄψις. Τὸ εἰς τῷ σταθμῷ συνηγμένον πλήθος ἔχοντας τὸν ἀτυχῆ ἥγεμόνα καὶ τὴν σύντροφον τῆς ἀτυχίας αὐτοῦ διὰ νερμῶν εὐφημιάσων· οὗτος δὲ ὥμιλησεν Ἑλληνιστὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ συνηγμένους "Ελληνας, καὶ τὴν ὄμιλίαν αὐτοῦ συνεπλήρωσεν εἰπών· "Οὐδὲν ἄλλο ἡβελησα πάντοτε, ἦ τῆς Ἑλλάδος τὴν εὐημερίαν."

Ἐκεῖνεν προέβη ὁ βασιλεὺς "Οὐαν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐνταξι περιέμενεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, πρώην βασιλεὺς τῆς

Βαυαρίας^(α), καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ πᾶσα ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, ἣ προλαβοῦσα συνήχη^η ἐν Μονάχῳ, εὖταῦτε ἀγγελίεσης τῆς καταστροφῆς τῆς 10/22 Ὀκτωβρίου. Ἐκεῖ λοιπὸν παρὰ τὴν βάσιν αὐτῆς ἔκεινης τῆς αλέμακος, ἵνα πρὸ τριάκοντα ἑτῶν νέοις, ὥραιοις, καὶ ἀνάπλεως ἐλπίδων χρηστῶν καὶ μέλλοντος ἐνδόξου, ἀπεχαιρέτισε μετὰ συγκινήσεως τοὺς οἰκείους αὐτοῦ . . ., ἐκεῖ νῦν, καταβεβλημένοις, ἐξηγητλημένοις, καὶ πρόωρον γῆρας ἐμφαίνων, ὡς φάσμα τι καὶ σκιὰ τοῦ ὥραιού καὶ χαρίεντος ἔκεινου ἀνηλίκου . . . ἐκεῖ φέρων ἕρθεψεν ἔσυντὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἐναρέτου καὶ σεβασμίας αὐτοῦ μητρός, τῆς βασιλίσσης Μαρίας.

Ἐνῷ γῇ Σκύλλᾳ ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ ταχύτητι μετέφερεν εἰς Τεργέστην τὸν βασιλέα "Οὐωνα, οἱ πρώτη
ὑπερασπισταὶ αὐτοῦ, οἱ θεασῶται αὐτοῦ, οἱ ἄνδρες ἔκει-
νοι, πρὸς οὓς ἐπεδαψήλευσε παντοίας εὔεργεσίας, ὅληγιν
τινῶν ἐξαιρουμένων, ἐσπευδον γὰρ προσοικειώντων τοῖς ἐκνερ-
νίσασιν αὐτόν. Λυπηρὸν ἀληθῶς τὸ θέαμα τριακονταέτιδος
δυναστείας καταπιπτούσης ἄνευ οὐδ' ἐνὸς ὑπερασπιστοῦ! Εἰ
μὲν δὲ βασιλεὺς "Οὐων ὀνειδέχετο τὸν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν
ἀγῶνα, ἵσως ἐπὶ τελους ὑπερίσχυεν· ἀλλὰ καὶ γῇ νήσῃ αὐτη
ἔμελλεν εἶναι πρόσκαιρος, διότι οὔτε ἀρχήν τινα πολιτικήν,
οὔτε λόδεαν ὠρισμένην ὑπεστήριξεν ἐν τῇ Ἑλλάδι, οὔτε συμ-
φερόντων τάξις τινος ἐφαίνετο προστατεύων, ὅπως ἔχῃ στα-
τισμὰ καὶ ἀσφαλῆ τοῦ θρόνου στηρίγματα· ἀλλὰ μόνον ὑπε-

(α) ³Απεβίωσεν ύπέργηρως ἐν Νικαίᾳ τῆς Γαλλίας τὴν 29ην Φεβρουαρίου 1868.

βοήναι συμφέροντα ἀτόμων, πάντη μεμονωμένων, καὶ οὐδεμίαν διναμένων νὰ παράσχωσιν αὐτῷ βοήναις, ἢ ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἔχοντων καὶ πολεμίων αὐτοῦ (α). Διὸ τοῦτο εὑπῆντες τὴν ἐπιούσιν τῆς πτώσεως αὐτοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ ἔκτος τῆς Ἐλλάδος ἐκπρεσωποῦντες αὐτὸν πρεσβειές, μόνου ἐξαιρουμένου τοῦ ἐν Βιέννη πρέσβεως, τοῦ Βαρώνου Σίνα, ἀνεγνώρισαν προνομότατα τὴν προσωρινὴν χυβέρνησιν· εἰς δὲ τούτων, ὃ ἐν Λονδίνῳ πολλὰ ἔτη διαμείνας πρεσβευτής, ὃν ὁ βασιλεὺς "Οἵων καὶ ἡ βασιλείσσα· Ἀμαλία πολυτρόπως εὐηργέτησαν, πᾶσαν φιλοφροσύνην κατ' ἔξαιρεσιν προσενεγκόντες εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ, διορίσαντες καὶ Γραμματέα τῆς πρεσβείας τὸν τότε ἄπειρον τῆς ὑπηρεσίας υπαγόνταν υπὸν αὐτοῦ, ὥμολησεν ἐν τῇ ἐνίγκῃ συνελεύσει τῶν Ἀνηγῶν λίαν τραχέως κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς ἥγεμόνος.

"Ο βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας παρεχώρησεν εἰς χρῆσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας τὸ ἐν Βαυβέργῃ παλάτιον, ἐνῷ οἱ βασιλικοὶ ἐξόριστοι ἀποκατέστησαν δριστικῶς. "Ο βασιλεὺς "Οἵων ὑπέμεινεν ἐν καρτερίᾳ καὶ ἀξιοπρεπεῖχ τὸ ἀτύχημα, καὶ οὐδεμίαν ἐποιήσατο προσπάθειαν, ὅπως ἀναλάβῃ τὸ στέμμα· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀπομονώσει αὐτοῦ διετέλεσεν εὐνοϊκῶς διακείμενος πρὸς τὸν τόπον, ὃν ἐκυβέρνησε, καὶ μετὰ συμπαθείας ὅμιλῶν περὶ αὐτοῦ. "Ο λαὸς τῆς Ἐλλάδος, ἐλεγεν, εἶναι ἄριστος . . . ἀλλὰ ῥᾷδιοῦργοι τινές εἰσιν οἱ αἴτιοι τῶν δυστυχιῶν αὐτοῦ . . ."

"Ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ βασιλέως Ι'εωργίου, ἡ Βαυαρικὴ χυβέρνησις διεμαρτυρήσῃ κατὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης πρὸς

(α) "Ο Κυβερνήτης τῆς Ἐλλάδος Καποδίστριας, ὃ μόλις ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διοικήσας τὴν Ἐλλάδα, καίτοι στερούμενος χρημάτων καὶ στρατοῦ, συνφεύγει πρὸς ὄλοκληρον τὸ ἔβνος, ἀφήσας καὶ μετὰ Ήάνατον ἴσχυροὺς τοὺς ἑαυτοῦ ὀπαδούς.

διατήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος δικαιωμάτων τοῦ Βαυαρικοῦ οἴκου· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς "Οὐαυ οὐδέν εἶπεν οὐδὲν εἶπεν· καὶ ἐπὶ τοσοῦτῳ διέμεινε μακρὰν πάσης ἀναμένεως εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ὅτε οὐδένα εἶχεν ἀνταποκριτὴν ἐν Ἀνήναις, ἀλλ' ἐκ τινων ἐφημερίδων, ἃς ἐλάμβανον οἵ παρ' αὐτῷ διαμείναντες ὄλγοι "Ελληνες, ἐπληροφορεῖτο τὰ ἐν Ἑλλάδι γινόμενα. Διῆσχυρίζονται μέν τινες, ὅτι ὁ ἀτυχὴς ἥγεμὸν οὐδέποτε ἀπώλεσε τὴν γλυκεῖαν ἐλπίδα τοῦ νὰ ἐπαναβῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ αὐτοῦ τοῦ ἔπινων προσκαλούμενος· ἀλλ' ἐπελπίῳ πρόωρος ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐξηράνθισε τὸν μόνον ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον, πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἵστως ἥναγκάξετο ποτε νὰ διαγωνιστῇ ἐν ὕρᾳ τινὶ πολιτικοῦ σάλου(α).

Γράψαντες τὰς σελίδας ταύτας περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ βασιλέως "Οὐαυος, οὐδαμῶς ἀξιοῦμεν νὰ προσενέγκωμεν αὐτὰς τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Ἡμερολογίου ὡς ἴστορικήν τινα ἥ φιλολογικὴν πραγματείαν, ἀκριβοῦσαν τὰ περὶ τῆς ὑπονίσσεως ταύτης· ἀπλῶς δὲ καὶ ἀνευ ἀξιώσεων προύνεμενα νὰ χαράξωμεν τὸ σχέδιον τῆς ἴστορίας τῶν πρώτων τριάκοντα ἑτῶν τοῦ ἥμετέρου βασιλείου. Ἀλλ' ἔμως μετὰ παρθησίας διαβεβαιοῦμεν, ὅτι ἐγράψαμεν τὸ σχεδιογράφημα τοῦτο κατὰ τὰς ἰδίας ἥμῶν ἀναμνήσεις καὶ ἀμέσους πληροφορίας, καὶ κανοῦ ἃς ἐλάβομεν παρ' ἀνδρῶν ἀξιοπίστων, καὶ ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, οὐδεμιᾶς ὑπείκοντες ὑπαγορεύσει, εἰ μὴ μόνη τῇ τῇς κοινῇς ἐν Ἑλλάδι γνώμης. Ἡ γνώμη αὕτη δικάσασα καὶ παμψηφεὶ καταδικάσασα τὴν αυθέρνησιν τοῦ βασιλέως "Οὐαυος, ὡς ἀπόλυτον καὶ δεσποτικήν, διετήρησεν αὐτῷ πάσης ἐκτὸς προσβολῆς τὴν

(α) Ἀπεβίωσεν ἐξ ἑρμηνείδος ἐν Βαμβέργῃ τῇ 14 Ιουλίου 1867.

αὐστηρὰν καὶ παραδειγματικὴν ἡ νοικήν, τὴν ἄκραν ἀγανά-
τητά, τὴν εὐγενῆ εὐπροσηγορίαν, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν φιλόν-
νορωπὸν προνόμιον εἰς βοήθειαν τῶν ὅπως δήποτε δυστυχούν-
των, ἀρετὰς πάντως ἀξιοσεβάστουν, ὅλλ' οὐκ ἔξιαρκούσας εἰς
τὸ καταστῆσαι τὸν ἀναρρωπὸν ἀξιον τῆς Ἑλλάδος ἥγεμένα(α).
Τὴν τοιαύτην λοιπὸν πανελλήνιον γνώμην ἐσεβάσθημεν μόνην,
καὶ κατ' αὐτὴν συνετάξαμεν τὸ συεδιογράφημα τοῦτο· εἰ δέ
που ἐγένετο χρεία παραπομπῶν, εἴτε πρὸς ἀπόδειξιν, εἴτε
πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἡμετέρων σκέψεων, ταύτας ἡρυσάμενα
ἐκ πραγματειῶν ὅμοειδῶν, ἵκανῶς ἐγνωσμένων καὶ κοινῶς
ἐπιδεδοκιμασμένων. Εἶναι δὲ αἱ σελίδες αὗται, γεγραμμέναι
μὲν μετὰ σκέψιν ὕριμον καὶ κατὰ πεπονίσησιν, πρωτίμως δὲ
καὶ κατεσπευσμένως συνταχθεῖσαι, ὅποια συντήσις εἰσὶ τὰ
προϊόντα πάσης γραφίδος εἰνισμένης εἰς τὴν ἐπίπονον αναγ-
μερινὴν ἐφημεριδογραφίαν, εἶναι, λέγω, νὰ ἐμποιήσωσιν ἄλλοις
τὴν ἴδεαν τοῦ νόσος ἀσχολησόμενοι μεσοδιαιτεροιν εἰς τὴν περίοδον

(α) Παρὰ τὰς ἀρετὰς ταύτας εἶχεν ὁ βασιλεὺς "Οὓς καὶ θαυμασίαν
μνήμης ἀκμήν, ὡς τινες λέγουσιν· ὡς δ' ἄλλοι, τὴν μνήμην αύτοῦ διὰ
πολλῶν καὶ παντούν σημειώσεων ὑπεβοήσει, ἐξ ὧν πολλάκις ἐπήρχετο
σύγχυσις προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἀναμφισβήτητος δέ ἐστιν ἡ φιλο-
πονία τοῦ ἀνδρός, δι' τὴν πολλάκις ἀνεπλήρου τὴν Ἑλλείψιν εἰδικῶν
γνώσεων, συντόνως μελετῶν τὰ κατάλληλα συγγράμματα, καὶ συμβου-
λευόμενος τοῖς μάλιστα διηκεκριμένοις τῶν ἐπιστημόνων. Ἡν δὲ καὶ
Ἑλληνιστής ἀριστος· καὶ ἥγανάκτει, ὡς λέγεται, εἰ ποτε ἐβλεπεν ἀναρ-
βαγράφημά τι ἐν τοῖς ὑποβαλλομένοις αὐτῷ ἐγγράφοις, καὶ πάντοτε
μετὰ προσοχῆς διέρησεν τὰ τοιχύτα ἀνορθογραφήματα. Οὐχ ἦτον δέ
καὶ ἡ βασιλεύσσα πολλὰ περὶ τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐνη-
σχολήσατο, καὶ ἐφιλοτιμεῖτο νὰ λαλῇ αὐτὴν ἀπταίστως· ἡρυζρία δὲ καὶ
ἔλυποντο, εἰ ποτε κατενόει ὅτι ἐξέφυγε τοῦ στόματος αὐτῆς λέξις τῇ
φράσεις ἥμαρτημένη. Τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ὁ μὲν βασιλεὺς ἐλάλει
καλῶς, κάλλιστος δὲ ἡ βασιλεύσσα· ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους ἐλάλουν πάντοτε
Γερμανιστέ.

ταύτην τῆς ἡμετέρας ἴστορίας· καὶ τούτου γενομένου, ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος σχεδιαγραφήματος πληρούται εἰς τὸ παντελές.

Ἄλλο, πρὶν ἦ περάνωμεν τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο, ἀνάγκη πᾶσα νὰ καταδεῖξωμεν τὸ ἐξ αὐτοῦ συναγόμενον συμπέρασμα, ἐνῷ περιέχονται ἀλήθειαι, ἀρχαιόταται μὲν καὶ πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἐπαναληφθεῖσαι, μάλιστα δὲ ἀξιοσπουδαστοὶ πᾶσι τοῖς "Ελλήσιν. — "Οτι λαὸς ἐπενιψμῶν νὰ διαμένῃ ἐλεύθερος καὶ εὑδαίμων ὅφείλει αὐτὸς νὰ διέπῃ τὰ πράγματα αὐτοῦ· ὅτι πᾶς πολίτης ὅφείλει νὰ ἐπιμεληται τῶν κοινῶν συμφερόντων, ὅσῳ καὶ τῶν ιδίων· ὅτι τὸ ἀλληλέγγυον τῆς δημοσίας καὶ ιδιωτικῆς εὐημερίας ἔστιν ἄφευκτον καὶ ἀκατάστρεπτον· καὶ ὅτι, τέλος πάντων, πανταχοῦ μέν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ "Ελλάδι, ἡς ὁ βασιλεὺς ἔχει ξένην τὴν καταγωγήν, κοινόν ἔστι συμφέρον τῷ τε ἔνινει καὶ τῇ βασιλείᾳ τὸ μηδέποτε γίνεσθαι τὸν βασιλέα ἀπόλυτον ἄρχοντα.

'Ἐν Ηαρισίῳ, κατὰ Μάρτιου 1868.

Μαρίνος ΙΙ. Βρετός.